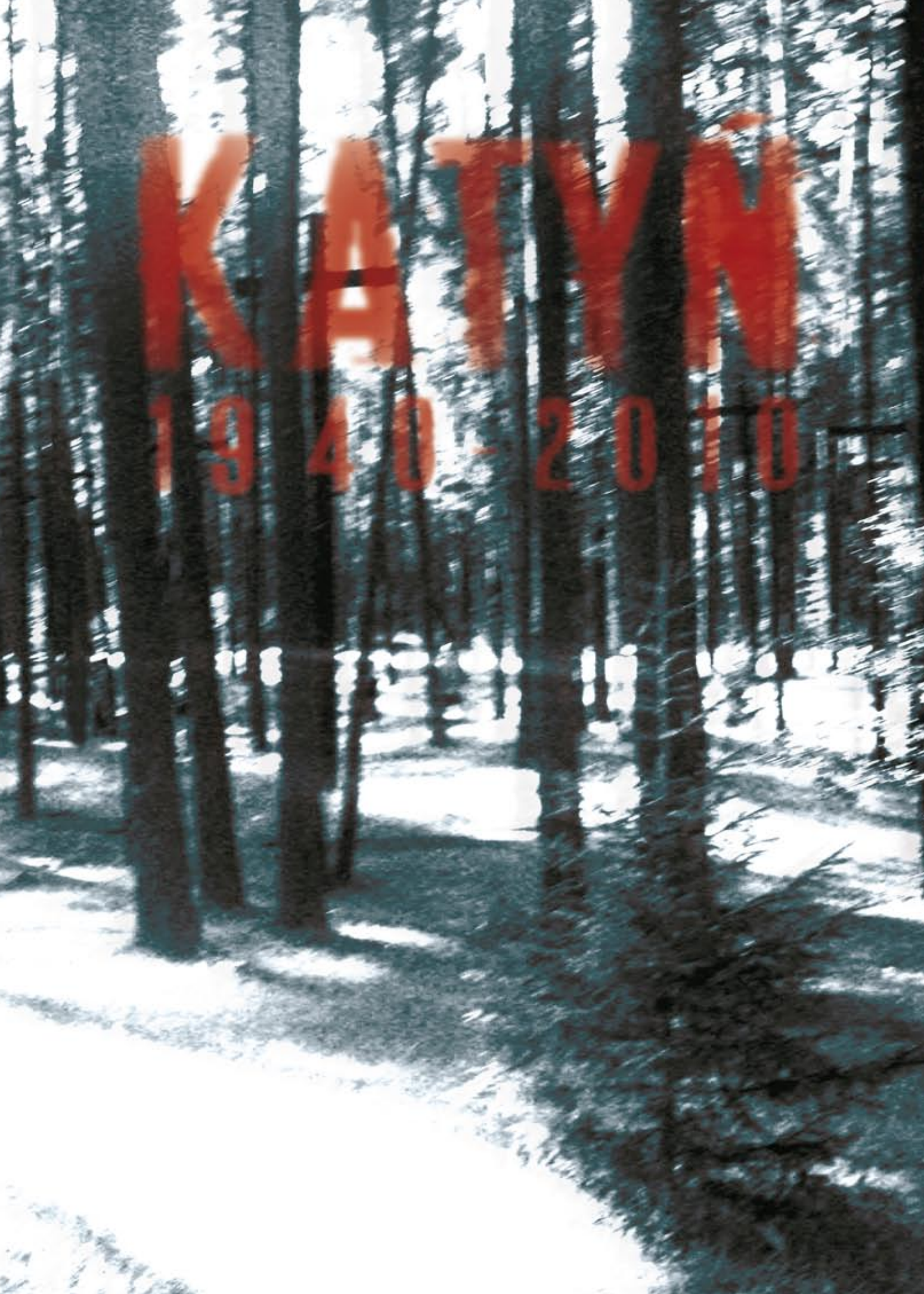
KATYŃ
1940-2010

*Wojewódzka Biblioteka Publiczna*
*Im. Witolda Gombrowicza w Kielcach*

*Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska”*
*w Kielcach*

*Ogólnopolskie Stowarzyszenie*
*„Rodzina Policyjna 1939”*
*Oddział w Kielcach*

# KATYŃ

# 1940 - 2010

## Katalog wystawy

*9 - 30 kwietnia 2010 r.*

Scenariusz wystawy:
Jan Banaśkiewicz (Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska”
i „Rodzina Policyjna 1939”. Oddział w Kielcach)
Beata Piotrowska przy współpracy: Katarzyny Czyż i Michała Pawlickiego
(Dział Informacji i Bibliografii Regionalnej)

Opracowanie katalogu: Beata Piotrowska
Wstęp: Michał Pawlicki

Skanowanie materiałów, skład komputerowy,
wersja elektroniczna, projekt okładki, plakat:
Mariusz Stec (Dział Digitalizacji i Zbiorów Cyfrowych)

*Zdjęcia w katalogu pochodzą ze zbiorów prywatnych członków
Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska” i „Rodzina Policyjna 1939”. Oddział w Kielcach.*

**ISBN 978 -83-60108-82-6**

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach
Dyrektor: Andrzej Dąbrowski
ul. ks. P. Ściegiennego 13, 25-033 Kielce
tel. (041) 361-53-51 ; (041) 34-470-74
e-mail: sekretariat@wbp-kielce.one.pl
Nakład 300 egzemplarzy

Katyń – słowo, które bardzo wiele znaczy dla Polaków i ciągle bardzo niewiele dla Rosjan. „Sprawa katyńska zostanie zamknięta tylko wówczas, gdy cały naród rosyjski potępi tę ohydną zbrodnię, dokonaną z pełną premedytacją przez NKWD i wyciągnie z tego konsekwencje" – pisał w połowie lat siedemdziesiątych XX w. Stanisław Swianiewicz, jedyny więzień Kozielska, który tuż przed egzekucją uznany został za więźnia politycznego, któremu wyznaczono karę 8 lat łagru. Ocalał.

Ten sam autor w ostatnim rozdziale książki „W cieniu Katynia" dodaje: „...trzeba zgodzić się, że pewne fakty historyczne mogą ciążyć na stosunkach pomiędzy narodami poprzez pokolenia oraz że te fakty mogą nabrać większej wyrazistości i większego znaczenia z perspektywy historycznej. Mogą też zaważyć, gdy w przyszłości przyjdą momenty wielkich decyzji". Po trzydziestu pięciu latach, w zupełnie innej sytuacji politycznej, w wolnej Polsce – po rozpadzie Związku Radzieckiego słowa profesora Swianiewicza brzmią bardzo aktualnie.

Dziś, przygotowując obchody 70. rocznicy mordu katyńskiego z nadzieją słuchamy docierających z Rosji deklaracji woli pojednania i ujawnienia dokumentów zachowanych w rosyjskich archiwach. Naszym obowiązkiem jest poszukiwanie prawdy o Katyniu i zachowanie pamięci o polskim dramacie z roku 1940. Tym bardziej, że przez lat kilkadziesiąt zakazywano nam pamiętania o Katyniu, sugerowano udawanie, że zbrodni nie było.

Wystawa, którą dziś otwieramy jest efektem wspólnej inicjatywy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej oraz Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska". Szczególnie cenimy zaangażowanie i pomoc Pani Anny Łakomiec – prezesa Stowarzyszenia oraz Pana Jana Banaśkiewicza, współtwórcy prezentowanej dokumentacji tekstowej i fotograficznej. Dziękuję także moim współpracownikom: Beacie Piotrowskiej, Katarzynie Czyż, Michałowi Pawlickiemu i Mariuszowi Stecowi za duży wkład pracy w przygotowanie wystawy i towarzyszącego jej wydawnictwa.

Andrzej Dąbrowski
Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
im. W. Gombrowicza w Kielcach

# WSTĘP

W 2010 roku przypada 70. rocznica zbrodni katyńskiej. Dziś znani są mocodawcy oraz oprawcy[1] jednak przez długie lata prawda i podstawowe fakty dotyczące tej sprawy były ukrywane lub zakłamywane.

23 sierpnia 1939 roku w Moskwie została zawarta umowa Ribbentrop-Mołotow oficjalnie będąca paktem o nieagresji między III Rzeszą i Związkiem Radzieckim. Jej najistotniejszą częścią był tajny protokół mówiący o podziale stref wpływów między tymi państwami i przesądzający o ich wspólnej agresji na Polskę[2]. 17 września 1939 r. Armia Czerwona wkroczyła na terytorium wciąż broniącej się przed Niemcami Polski. Wódz Naczelny, marszałek Edward Rydz-Śmigły wydał rozkaz nakazujący wycofywanie się wojsk polskich w kierunku Rumunii i unikanie walki z armią radziecką. Do sowieckiej niewoli dostała się ogromna liczba jeńców, pośród których było kilkanaście tysięcy oficerów rezerwy (głównie byli to profesorowie wyższych uczelni, lekarze, nauczyciele, urzędnicy). Na podstawie tajnego rozkazu ludowego komisarza spraw wewnętrznych Ławrientija Berii spośród nich wyselekcjonowano oficerów Wojska Polskiego, funkcjonariuszy policji, pracowników wywiadu, sądownictwa i służby więziennej. Zostali oni umieszczeni w trzech obozach: Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie[3]. Nadzór nad nimi sprawowało NKWD, czyli policja polityczna, co było niezgodne z konwencją genewską[4]. W obozach prowadzono intensywne przesłuchania i próbowano werbować agentów lecz akcja ta zakończyła się niepowodzeniem. Prawdopodobnie był to jeden z głównych powodów wystosowania przez Berię wniosku o rozstrzelanie jeńców (w jego uzasadnieniu znalazło się stwierdzenie, że polscy oficerowie są zagorzałymi przeciwnikami komunizmu). Rozpatrzenie sprawy powierzono tzw. centralnej trójce w składzie: Wsiewołod Mierkułow, Bachczo Kobułow i Leonid Basztakow. Po pozytywnym zaopiniowaniu zatwierdzili ją: Józef Stalin, Kliment Woroszyłow, Wiaczesław Mołotow, Anastas Mikojan, Michaił Kalinin oraz Łazar Kaganowicz, czyli ścisłe kierownictwo partii komunistycznej. Decyzja miała dotyczyć około 14 700 osób[5]. Ważny w tym wypadku jest fakt, że rozstrzelania dokonano nie na mocy wyroku sądu lecz arbitralnej decyzji ścisłego kierownictwa KC WKP (b). Będzie to miało swoje skutki przez wiele lat, ponieważ ofiary nie zostały nigdy formalnie skazane i daje to rosyjskim sądom i władzom możliwość odmowy pełnej rehabilitacji i zadośćuczynienia.

Pierwsze transporty jeńców ruszyły 3 kwietnia 1940 roku z obozu w Kozielsku. Więźniów przewożono koleją do Gniezdowa pod Smoleńskiem, a następnie autobusami do katyńskiego lasu, gdzie dokonywano egzekucji strzałem w tył głowy nad otwartymi dołami. Transporty z Ostaszkowa rozpoczęły się 4 kwietnia, docierały one do Kalinina (obecnie Twer), gdzie w podziemiach urzędu NKWD mordowano więźniów, ciała zakopywano w lesie w miejscowości Miednoje. Od 5 kwietnia jeńców z obozu w Starobielsku wywożono koleją do Charkowa i rozstrzeliwano w piwnicach siedziby NKWD. Następnie ciała chowano w masowych mogiłach pod Charkowem[6]. Poza jeńcami z trzech głównych obozów w tym samym czasie stracono również kilka tysięcy polskich więźniów z Zachodniej Ukrainy (egzekucje w Kijowie, mogiły w Bykowni) oraz Zachodniej Białorusi (egzekucje w Mińsku, mogiły w Kuropatach). Przed rozpoczęciem wywózki z każdego obozu wyłączano niewielką ilość jeńców, którzy byli następnie umieszczani w obozie w Griazowcu, a w późniejszym czasie trafili do armii Andersa[7]. Odrzucając na bok wszystkie niepotwierdzone do dziś legendy o uciekinierach z transportów, można z całą pewnością stwierdzić, że jedynym ocalałym z więźniów już wiezionych na miejsce kaźni był prof. Stanisław Swianiewicz odłączony od towarzyszy na rozkaz Berii i przewieziony do Moskwy na przesłuchanie[8].

Po agresji Niemiec na Związek Radziecki w czerwcu 1941 roku diametralnie zmieniła się sytuacja geopolityczna. W lipcu podpisano polsko-radziecki układ o współpracy (układ Sikorski-Majski). Zgodnie z jego postanowieniami na terytorium ZSRR rozpoczęto formowanie polskiej armii podległej rządowi londyńskiemu. Jej dowódca generał Władysław Anders rozpoczął intensywne poszukiwania zaginionych oficerów. Ich kwestię poruszył w czasie spotkania ze Stalinem, które miało miejsce w grudniu 1941 roku, obecny na nim był również premier Sikorski.

1 Władimir Abarinow, *Oprawcy z Katynia,* Kraków 2007.

2 Leszek Andrzej Szcześniak, *Katyń. Tło historyczne, fakty, dokumenty, Warszawa* 1989, s. 23-24.

3 *Katyń. Zbrodnia nieukarana,* przedmowa i redakcja naukowa Krzysztof Komorowski, Warszawa 2009, s. 27-33.

4 Ibidem, s. 133.

5 Ibidem, s. 41-42.

6 Leszek Andrzej Szcześniak, *Katyń. Tło historyczne, fakty, dokumenty,* op. cit., s. 53-74.

7 Paul Allen, *Katyń, stalinowska masakra i tryumf prawdy,* Warszawa 2006, s. 153.

8 Franz Kadell, *Kłamstwo katyńskie: historia pewnej manipulacji, fakty, dokumenty, świadkowie,* Wrocław 2008, s. 20.

Według Andersa rozmowa wyglądała w następujący sposób:

***Sikorski:*** *Nie naszą jest rzeczą dostarczać rządowi sowieckiemu dokładnych spisów naszych ludzi, ale pełne listy mają komendanci obozów. Mam ze sobą listę 4 000 oficerów, których wywieziono siłą i którzy znajdują się jeszcze obecnie w więzieniach i obozach pracy, i nawet ten spis nie jest pełny, zawiera bowiem tylko nazwiska, które się dało zestawić z pamięci. Poleciłem sprawdzić, czy nie ma ich w Kraju, z którym mam stałą łączność. Okazało się, że nie ma tam żadnego z nich; podobnie jak w obozach naszych jeńców w Niemczech. Ci ludzie znajdują się tutaj. Nikt z nich nie wrócił.*
***Stalin:*** *To niemożliwe. Oni uciekli.*
***Anders:*** *Dokąd mogli uciec?*
***Stalin:*** *No, do Mandżurii.*
***Anders:*** *To niemożliwe, żeby wszyscy mogli uciec, tym bardziej, że z chwilą wywiezienia ich z obozów jeńców do obozów pracy i więzień ustała zupełnie korespondencja z ich rodzinami […]*
***Stalin:*** *Na pewno zwolniono ich, tylko jeszcze nie przybyli*[9]*.*

Te pokrętne wyjaśnienia wzbudziły tylko więcej nieufności. Generał Anders zlecił poszukiwanie zaginionych byłemu więźniowi Ostaszkowa, którego przewieziono do Griazowca - Józefowi Czapskiemu. Jego misja zakończyła się niepowodzeniem, ale swoje doświadczenia opisał w książce „Na nieludzkiej ziemi"[10].

Również generał Zygmunt Berling, kiedy tworzył swoją armię w ZSRR w 1943 roku chciał posiłkować się oficerami z obozów jenieckich. Na pytanie o polskich oficerów usłyszał od Berii enigmatyczną lecz dramatycznie brzmiącą odpowiedź: „Popełniliśmy wobec nich duży błąd"[11]. Więcej pytań ani dociekań w tej sprawie nie było.

Przełom nastąpił na początku marca 1943 roku, kiedy to po doniesieniu od antyradziecko nastawionego mieszkańca okolic Gniezdowa Iwana Kriwoziercowa, Niemcy znaleźli osiem masowych grobów w lesie katyńskim[12]. Znajdowało się w nich ponad cztery tysiące zwłok polskich oficerów. Niemcy postanowili wykorzystać swoje odkrycie do celów propagandowych. Informacja o mogiłach została podana przez radio berlińskie 13 kwietnia 1943 roku, następnie zaproszono polskich delegatów z Generalnego Gubernatorstwa (m.in. Ferdynanda Goetla, prezesa Związku Zawodowego Literatów Polskich) oraz jeńców wojennych z różnych krajów, wśród których byli Anglicy i Amerykanie. Sikorski zwrócił się z prośbą o zbadanie sprawy do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża, który uzależnił swoją decyzję od zgody wszystkich zainteresowanych stron. Związek Radziecki zablokował powstanie niezależnej misji, w związku z czym Niemcy zorganizowali komisję międzynarodową złożoną z przedstawicieli państw okupowanych pod przewodnictwem neutralnej Szwajcarii. Badania zostały szeroko udokumentowane, a raport ogłoszono 1 maja 1943 roku. Stwierdzono w nim, że mordu dokonano wczesną wiosną 1940 roku, czyli w czasie, kiedy te tereny znajdowały się pod kontrolą radziecką, i że do egzekucji użyto broni i amunicji niemieckiej produkcji, która znajdowała się na wyposażeniu NKWD. W mogiłach odnaleziono wiele listów, gazet i dokumentów, z których najpóźniejszy miał datę 6 maja 1940 roku. Swoje badania prowadziła również ekipa Polskiego Czerwonego Krzyża pod kierownictwem doktora Mariana Wodzińskiego. Wnioski polskiej komisji tylko w szczegółach różniły się od ustaleń komisji międzynarodowej[13]. Bezpośrednim skutkiem odkrycia mogił katyńskich było zerwanie przez Moskwę stosunków z rządem londyńskim i początek tworzenia marionetkowych struktur rządu i wojska.

Gdy we wrześniu 1943 roku Armia Czerwona wyparła Niemców z rejonu Smoleńska, rozpoczął się kolejny etap zbrodni – fałszerstwo na temat mordu, które trwało aż do 1990 roku, a w niektórych kwestiach nawet dłużej. Sowieci zorganizowali własną komisję, która miała zająć się sprawą „rozstrzelania w lesie katyńskim polskich jeńców wojennych przez niemiecko-faszystowskich najeźdźców"[14]. Ta specjalna komisja składająca się wyłącznie z Rosjan pracowała pod przewodnictwem Nikołaja Burdenki i 24 stycznia ogłosiła swój raport. Wynikało z niego, że zbrodni dokonali Niemcy w 1941 roku, kiedy zajęli te tereny po ataku na ZSRR, a ekshumacja z 1943 roku była wielkim niemieckim oszustwem mającym na celu oczernić Związek Radziecki. Dokument ten – choć pełen ewidentnych kłamstw i sprzeczności – był przez dziesięciolecia podstawą radzieckiej „prawdy o Katyniu". Rosjanie przedstawili szczątkowe i ewidentnie sfabrykowane dowody mówiące o winie Niemców (pokazano 9 dokumentów rzekomo odnalezionych w mogiłach, Niemcy udostępnili międzynarodowej komisji ponad 3 tysiące dokumentów odkopanych razem z ciałami)[15]. Do tej kampanii włączyli się też polscy kolaboranci

9 Władysław Anders, *Bez ostatniego rozdziału. Wspomnienia z lat 1939-1945*, Londyn 1983, s. 89.

10 Józef Czapski, *Na nieludzkiej ziemi, Warszawa* 1990.

11 Paul Allen, *Katyń, stalinowska masakra i tryumf prawdy...*, op. cit, s. 159.

12 Franz Kadell, *Kłamstwo katyńskie: historia pewnej manipulacji, fakty, dokumenty, świadkowie...*, op. cit., s. 54-56.

13 Ibidem, s. 225-235.

14 Leszek Andrzej Szcześniak, *Katyń. Tło historyczne, fakty, dokumenty,* op. cit., s. 127.

15 Franz Kadell, *Kłamstwo katyńskie: historia pewnej manipulacji, fakty, dokumenty, świadkowie...*, op. cit., s. 105-113.

skupieni w Związku Patriotów Polskich. Wydali oni broszurę „Prawda o Katyniu" zawierającą zbiór kłamliwych tekstów (ich autorami byli m.in. Wanda Wasilewska, Jerzy Borejsza, Leon Bukojemski). Zaraz po zakończeniu wojny w Polsce wszczęto śledztwo mające na celu udowodnienie niemieckiej odpowiedzialności za Katyń. Jednak prowadzący prokurator Roman Martini skierował je na niepożądane przez władze tory – chciał dowieść winy ZSRR. W 1946 roku Martini został zamordowany w Krakowie, a morderstwo to zostało uznane za zwykłą sprawę kryminalną[16]. W czasie procesu w Norymberdze radziecka prokuratura wniosła oskarżenie o ludobójstwo polskich jeńców w Katyniu przez Niemców, ale zarzut został pominięty przez trybunał jako niemożliwy do udowodnienia. Była to kolejna propagandowa zagrywka strony rosyjskiej, która jednak w jakiś sposób może obrócić się przeciwko niej.
Pojawiają się bowiem głosy, że sprawa katyńska została podniesiona na arenie międzynarodowej jako akt ludobójstwa (i to przez stronę radziecką), więc nie ulega przedawnieniu i zawieszenie śledztwa przez rosyjską prokuraturę w 2005 roku było bezzasadne[17].

Zachodni alianci nie protestowali przeciw sowieckiej propagandzie i ze względu na sojusz z ZSRR zaakceptowali fałszywą wersję zdarzeń. Wszelkie informacje o Katyniu zamieszczane w polskich gazetach wydawanych w Wielkiej Brytanii w czasie wojny były cenzurowane. W USA również tuszowano prawdę i zatajono raport pułkownika Van Vlieta, jednego z jeńców obecnych przy ekshumacji w kwietniu 1943 roku. Dopiero, gdy w wyniku Zimnej Wojny napięcie między niedawnymi sojusznikami zaczęło narastać, na zachodzie zdjęto embargo na prawdziwe informacje na temat Katynia. W 1948 roku wyszła pierwsza publikacja opisująca tę sprawę, przygotowana przez Józefa Mackiewicza „Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów"[18]. Prawdziwa zmiana nastawienia do tej kwestii nastąpiła po wybuchu wojny w Korei. Amerykanie przerazili się sposobu w jaki traktowani byli ich jeńcy w północnokoreańskich obozach (szeroko zakrojona akcja propagandowa, pranie mózgów, bardzo wysoka śmiertelność, okrutne traktowanie). W 1951 roku Kongres USA podjął uchwałę o utworzeniu specjalnej komisji, której celem było ustalenie prawdy o zbrodni katyńskiej. Do współpracy zaproszono również Rosjan, którzy odmówili twierdząc, że jest to nowa prowokacja. Podobne stanowisko zajął komunistyczny rząd polski[19].
Od tamtej pory w Polsce na długie lata zapadło milczenie na temat Katynia. Jednak po utworzeniu komisji w Kongresie amerykańskim na zachodzie zaprzestano tłumić prawdę o mordzie katyńskim i zaczęły ukazywać się na ten temat prace historyczne i publicystyczne nie tylko polskich autorów. Część tych książek była przemycana do Polski i sprawiała, że świadomość o zbrodni istniała w polskim społeczeństwie. W 1978 roku powstał w Polsce Niezależny Instytut Dokumentacji Zbrodni Katyńskiej lecz jego działalność została zawieszona w czasie stanu wojennego. W schyłkowych latach PRL coraz częściej poruszano wątek zbrodni katyńskiej. W 1980 roku Komitet Samoobrony Społecznej KOR wydał oświadczenie w sprawie Katynia, a w następnym roku potajemnie postawiono na Powązkach pomnik ofiar Katynia, który stał jednak tylko przez dobę, ponieważ został wykradziony przez służbę bezpieczeństwa. Jacek Kaczmarski napisał piosenkę zatytułowaną „Katyń"; była ona wykonywana przez niego na koncertach i nagrywana przez publiczność na magnetofonach, dzięki czemu zaistniała w szerszej świadomości mimo zakazu jej publicznego wykonywania. W 1989 roku powstał Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, a rok później zaczęła się tworzyć Federacja Rodzin Katyńskich skupiająca rodziny pomordowanych w Katyniu i innych miejscach kaźni (organizacja formalnie została zarejestrowana w 1992 roku). W listopadzie 1989 roku polski premier Tadeusz Mazowiecki w czasie swej wizyty w ZSRR odwiedził Katyń i wezwał do usunięcia białych plam z historii. Prawdziwym przełomem była depesza rosyjskiej agencji TASS z 13 kwietnia 1990 r., w której przyznano, że za zbrodnię odpowiedzialność ponosi NKWD. Przy okazji tego wydarzenia strona rosyjska przekazała Polsce kopie najważniejszych dokumentów oraz częściowo otworzyła archiwa dla polskich historyków. Powoli wydobywano na światło dzienne kolejne fakty, odkrywano nowe mogiły (Piatichatki k. Charkowa i Miednoje), dokonano ponownej ekshumacji części zwłok. Radziecka prokuratura (później rosyjska) rozpoczęła śledztwo i przesłuchała żyjących świadków, którzy swoimi zeznaniami niezbicie potwierdzili, że zbrodni dokonali Rosjanie. W sierpniu 1993 roku, podczas wizyty w Polsce, prezydent Rosji Borys Jelcyn złożył kwiaty pod Krzyżem Katyńskim na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie[20]. W czerwcu 1995 roku wmurowano kamień węgielny pod budowę cmentarzy wojskowych w Katyniu i Miednoje. W kolejnych latach powstawały polskie nekropolie w pozostałych miejscach mordu (m.in. w Charkowie)[21].

16 Ibidem, s. 141.

17 *Katyń. Zbrodnia nieukarana*, op. cit., s. 133-140.

18 *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów,* z przedmową Władysława Andersa, Warszawa 1989.

19 Franz Kadell, *Kłamstwo katyńskie: historia pewnej manipulacji, fakty, dokumenty, świadkowie...,* op. cit., s. 142-186.

20 Edward Krzemień, *Wolna droga do NATO: Borys Jelcyn w Warszawie,* „Gazeta Wyborcza" 1993, nr 199, s. 1.

21 *Katyń. Zbrodnia nieukarana*, op. cit., s. 93-97.

Stosunki polsko-rosyjskie w kwestii katyńskiej przypominają sinusoidę. Wielu rosyjskich badaczy i polityków nieustannie neguje wszystkie ustalenia i nadal przypisuje winę za zbrodnie Niemcom. Próbowano również wysuwać, jako przeciwwagę oskarżeń o ludobójstwo, sprawę wymordowania radzieckich jeńców w czasie wojny polsko-bolszewickiej (w rzeczywistości jeńcy masowo ginęli w wyniku epidemii takich chorób jak: tyfus, czerwonka, cholera, grypa)[22]. W wyniku zmian nastawienia rosyjskich decydentów sprawa katyńska nie znalazła jeszcze swojego finału. W 2005 roku Naczelna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej zamknęła śledztwo i uznała, że nie ma podstaw do uznania zbrodni katyńskiej za zbrodnię ludobójstwa. Taka decyzja spowodowała, że sprawa uległa przedawnieniu, ponieważ jest traktowana jak przestępstwo pospolite. Utajniono również większość akt piętrząc tym samym przeszkody przed prokuratorami Instytutu Pamięci Narodowej, który rok wcześniej rozpoczął własne śledztwo. W czerwcu 2008 roku Prokuratura Generalna Federacji Rosyjskiej odmówiła rozpatrywania skargi na umorzenie dochodzenia złożonej przez rodziny ofiar, uzasadniając swoją decyzję faktem, że rzecz dotyczy oficerów więc powinien zajmować się nią sąd wojskowy. Kolejne instancje sądów wojskowych oddalały skargę, a cały rosyjski wymiar sprawiedliwości unika wyjaśnień i merytorycznych wypowiedzi. Część rodzin z braku jakichkolwiek innych możliwości zwróciło się o pomoc do Europejskiego Trybunału Spraw Człowieka. W 2008 roku miało miejsce ważne choć tylko symboliczne wydarzenie - premier Rosji Władimir Putin w rozmowie z Donaldem Tuskiem przyznał, że mord w Katyniu to zbrodnia stalinowska[23].

W ciągu ostatnich 20 lat opublikowano wiele prac opartych na nowych badaniach, zainicjowano również wiele sesji naukowych, wybudowano pomniki i tablice upamiętniające pomordowanych, powstało również kilka filmów dokumentalnych, a Andrzej Wajda, syn jednego z pomordowanych, nakręcił film fabularny, który zdobył dużą popularność nie tylko w Polsce. Przez długie lata nieznane były inne miejsca kaźni poza Katyniem i właśnie nazwa tej miejscowości utrwaliła się w świadomości społecznej i stała się symbolem wszystkich sowieckich zbrodni.

Michał Pawlicki

22 Ibidem, s. 117-132.

23 Ibidem, s. 104-106.

# Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska”.

Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska” powstało 7 lipca 2005 r. jako jednostka samodzielna, zarejestrowana w Sądzie Okręgowym w Kielcach. Przez 15 lat było Kołem Rodziny Katyńskiej przy Stowarzyszeniu Rodzin Ofiar Katynia Polski Południowej w Krakowie (od 14 października 1990 roku). Celem Stowarzyszenia jest zbieranie, przechowywanie i publikowanie dokumentów związanych ze zbrodnią katyńską, organizowanie wystaw okolicznościowych, spotkań patriotycznych oraz spotkań z młodzieżą na lekcjach historii, kultywowanie pamięci zbrodni katyńskiej. Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska” współpracuje ze Związkiem Sybiraków (często mają wspólną historię rodzinną - np. mąż został zamordowany w Katyniu, a żona z dziećmi wywieziona do Kazachstanu). Członkowie Stowarzyszenia co roku uczestniczą w spotkaniach patriotycznych z ŚZŻ AK, Sybirakami, Lwowiakami, a także w uroczystościach poświęcenia miejsc pamięci - tablic katyńskich oraz pomników.

Od 13 kwietnia 2008 roku prowadzona jest ogólnopolska akcja pn. „Katyń... ocalić od zapomnienia”, zorganizowana przez Stowarzyszenie „Parafiada” pod honorowym patronem Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Celem tej akcji jest posadzenie 21 473 Dębów Pamięci (1 Dąb ma symbolizować 1 zamordowanego z listy katyńskiej). Patronat nad realizacją projektu w Kielcach objął Prezydent Miasta - Wojciech Lubawski. 25 kwietnia 2009 roku członkowie Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska” posadzili 62 Dęby Pamięci. Uczcili w ten sposób pamięć ojców i dziadków członków Rodziny Katyńskiej i Rodziny Policyjnej 1939. 17 września 2009 roku uchwałą Rady Miasta Kielc miejsce posadzenia Dębów nazwano „Skwerem Pamięci Ofiar Katynia”. Stowarzyszenie planuje tu postawić w 2010 roku Tablicę informacyjną upamiętniającą jeńców obozów NKWD w Kozielsku, Starobielsku, Ostaszkowie i innych obozów na terenie ZSRR, zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Miednoje, Bykowni i Kuropatach.

W roku 2010 przypada 70. rocznica mordu katyńskiego. Uroczyste obchody zostały zorganizowane przez Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska”, Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939” Oddział w Kielcach, Archiwum Państwowe w Kielcach, Delegaturę IPN w Kielcach i Muzeum Historii Kielc.

Program obchodów jest następujący:

**5 marca godz. 11$^{00}$** – spotkanie przy Pomniku Katyńskim na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach.
**5 marca godz. 17$^{00}$** – w Muzeum Historii Kielc przy ul. Leonarda, rozpoczęcie cyklu wykładów prowadzonych przez pracowników Archiwum Państwowego w Kielcach, Delegatury IPN w Kielcach oraz Muzeum Historii Kielc, na temat Zbrodni Katyńskiej. Cykl wykładów trwać będzie do 16 kwietnia 2010 roku.
**5 marca** – rozpoczęcie przez harcerzy z Hufca Kielce Południe Związku Harcerstwa Polskiego, akcji zatytułowanej „Katyń 1940. Kieleckie ślady”, która będzie trwała do 30 kwietnia 2010 r. Celem akcji jest zebranie relacji od członków rodzin ofiar zbrodni katyńskiej z terenu Kielc (działania edukacyjno-badawcze).
**W miesiącu marcu** – rozpoczęcie konkursu historycznego zatytułowanego „Katyń 1940”, skierowanego do uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Kielcach.
**W miesiącu marcu** – rozpoczęcie konkursu plastycznego zatytułowanego „70 rocznica Zbrodni Katyńskiej”. Konkurs zorganizowany będzie przez V Liceum Ogólnokształcące im. ks. P. Ściegiennego w Kielcach, pod patronatem Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty w Kielcach i Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach. Finał połączony zostanie z wystawą nadesłanych prac wybranych sylwetek ofiar zbrodni katyńskiej z regionu świętokrzyskiego (efekt badań IPN w Kielcach), odbędzie się 8 kwietnia 2010 r. w kościele pw. św. Józefa Robotnika w Kielcach.
**9 kwietnia godz. 12$^{00}$**- otwarcie w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kielcach, wystawy „Katyń 1940-2010”. Na ekspozycję składać się będzie gotowa wystawa przygotowana przez Jana T. Banaśkiewicza ze Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska” i Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939” O. Kielce pt. „Prawdy nie można rozstrzelać. KATYŃ - lekcja historii” oraz wystawa pamiątek po zamordowanych w Katyniu i innych miejscach kaźni na wschodzie mieszkańcach regionu świętokrzyskiego. Pamiątki pochodzić będą ze zbiorów rodzin pomordowanych. Uzupełnią ją publikacje ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach. Ekspozycja trwać będzie do 30 kwietnia 2010 r.
**12 kwietnia godz. 14$^{00}$** – otwarcie na Placu Artystów w Kielcach wystawy plenerowej „Zbrodnia Katyńska”, przygotowanej przez Delegaturę IPN w Kielcach.
**13 kwietnia** - w Dzień Pamięci Ofiar Katynia, odbędą się uroczystości miejskie poświęcone ujawnieniu Zbrodni Katyńskiej, które przebiegać będą pod patronatem Prezydenta Kielc Wojciecha Lubawskiego:
- godz. 9$^{00}$ – spotkanie przy sześciu tablicach upamiętniających zbrodnię katyńską na terenie miasta Kielce, według następującego porządku:

1. tablica w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim, kwiaty składają przedstawiciele Urzędu Wojewódzkiego i Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska", warta – harcerze Hufca ZHP Kielce Południe.
2. tablica przy ul. Sienkiewicza 3, złożenie kwiatów i warta – Orlęta Armii Krajowej Kielce.
3. tablica w Bazylice Katedralnej, złożenie kwiatów i warta – uczniowie Zespołu Szkół Katolickich Diecezji Kieleckiej im. św. Stanisława Kostki w Kielcach.
4. tablica w Centrum Szkolenia Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ na Bukówce – złożenie kwiatów i warta – uczniowie Zespołu Szkół Katolickich Diecezji Kieleckiej im. Św. Stanisława Kostki w Kielcach.
5. tablica w Jednostce Wojska Polskiego Centrum Szkolenia ONZ na Bukówce – złożenie kwiatów i warta – żołnierze jednostki wojskowej.
6. tablica w Kościele Garnizonowym przy ul. Chęcińskiej – złożenie kwiatów i warta – funkcjonariusze Policji Państwowej.
7. tablica w klasztorze na Karczówce – złożenie kwiatów i warta – Zespół Szkół im. św. Jadwigi Królowej w Kielcach.
- godz. $16^{00}$ – uroczysta Msza św. w Bazylice Katedralnej w Kielcach, w intencji ofiar pomordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze i innych miejscach kaźni na wschodzie przez sowieckie NKWD, wiosną 1940 roku. W Mszy św. wezmą udział poczty sztandarowe i przedstawiciele stowarzyszeń: „Kielecka Rodzina Katyńska", „Rodzina Policyjna 1939", kombatanci, przedstawiciele władz miejskich i wojewódzkich, organizacji społecznych, kompanie honorowe Wojska Polskiego i Policji Państwowej oraz młodzież kieleckich szkół i mieszkańcy miasta.
- około godz. $17^{00}$ - odbędzie się Marsz Pamięci, czyli przejście spod Bazyliki Katedralnej ulicami Jana Pawła II i Krakowską na Skwer Pamięci Ofiar Katynia, gdzie odprawiony zostanie Apel Poległych – zamordowanych na nieludzkiej ziemi wiosną 1940 r.
- przejście ze Skweru Pamięci Ofiar Katynia ulicami Gagarina i Barabasza, na Cmentarz Partyzancki pod Pomnik Katyński oraz Pomnik Sybiraków na Cmentarzu Starym.
**16 kwietnia** – uroczystości wojewódzkie - ujawnienie Zbrodni Katyńskiej pod patronatem Wojewody Świętokrzyskiego Bożentyny Pałki-Koruby i Marszałka Województwa Świętokrzyskiego Adama Jarubasa.
- godz. $16^{00}$ w klasztorze na Świętym Krzyżu, odprawiona zostanie Msza św. w intencji ofiar Zbrodni Katyńskiej celebrowana przez Superiora Klasztoru Ojców Oblatów na Świętym Krzyżu Zygfryda Wiechę.
- godz. $17^{30}$ - uroczystości pod Pomnikiem Trzech Krzyży w Hucie Szklanej, upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej z regionu świętokrzyskiego. W uroczystościach udział wezmą: „Kielecka Rodzina Katyńska", „Rodzina Policyjna 1939", kombatanci, przedstawiciele władz wojewódzkich i samorządowych, przedstawiciele Klasztoru Ojców Oblatów na Świętym, dyrekcja Świętokrzyskiego Parku Narodowego, przedstawiciele organizacji społecznych, kompanie honorowe Wojska Polskiego i Policji Państwowej oraz młodzież szkolna i mieszkańcy regionu.

**Anna Łakomiec**
Prezes Stowarzyszenia
„Kielecka Rodzina Katyńska"

# Historia powstania Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Kielcach

Wiadomość o reaktywowaniu w listopadzie 1990 roku Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Katowicach dotarła do Kieleckiej Rodziny Katyńskiej, której przewodniczył wówczas Pan Henryk Fryst. Podjął on działania mające na celu założenie oddziału „Rodziny Policyjnej 1939” w Kielcach. Pierwsze zebranie organizacyjne w Kielcach odbyło się 5 lutego 1993 r. w lokalu kasyna Komendy Wojewódzkiej Policji przy ul. Kopernika. Zebrani jednogłośnie postanowili o powołaniu Oddziału Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939” w Kielcach, a na przewodniczącego Oddziału wybrano pana Bronisława Mazurskiego, syna zamordowanego w Twerze st. post. PP Jana Mazurskiego. Na przestrzeni lat 1993 – 2009 członkowie Kieleckiego Oddziału „Rodzina Policyjna 1939 r.” bardzo aktywnie uczestniczyli we wszystkich działaniach upamiętniających męczeństwo policjantów PP. Przekazywali datki na Symboliczny Grób Polskiego Policjanta II RP w Katowicach i byli obecni na jego otwarciu w dniu 17 września 1994 roku. Grób został otoczony płytami nagrobkowymi z nazwiskami pomordowanych i zmarłych policjantów II Rzeczpospolitej, w tym również tych pochodzących z ziemi kieleckiej. Dla rodzin jest to „Małe Miednoje”. We wrześniu 2000 roku odbyło się uroczyste otwarcie cmentarza w Miednoje. Specjalnym pociągiem do Miednoje pojechało około 180 osób, członków „Rodziny Policyjnej 1939 r.” z całej Polski. Pociąg dojechał do stacji w Twerze, skąd autokarami przewieziono nas do Miednoje. Jechaliśmy szosą Moskwa – Petersburg, która była zamknięta dla ruchu a stojący na skrzyżowaniach milicjanci oddawali nam honory. Było to tym bardziej symboliczne, że 60 lat wcześniej tą samą drogą wieziono „czornymi woronami” zamordowanych policjantów, naszych ojców i dziadków do Miednoje gdzie grzebano ich w przygotowanych wcześniej dołach. Patrząc na to pomyślałam, że te honory były dla nich. Rodziny nie ukrywały łez. Większość z nich po raz pierwszy i często ostatni stanęła nad grobami swych mężów, ojców i dziadów. Największą radością dla nich było to, że mogli ich wreszcie godnie pochować na poświęconej ziemi, odznaczonej Krzyżem Virtuti Militari.
Ten las, w którym ptaki z niewiadomych przyczyn nigdy nie śpiewają został przywrócony do życia. Miało się wrażenie jakby oni wszyscy byli wśród nas. Nasza obecność w miejscu pochówku ojców i dziadów po wielu latach ich samotności i zapomnienia była dla wszystkich niezwykle wzruszająca i poruszająca. Udział w uroczystościach prowokował nas do pytań o sens istnienia i genezę zbrodni, do której może posunąć się człowiek.

Aktywność członków naszego oddziału została uhonorowana medalami Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej nadanymi przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie. Złote medale otrzymali Jan Banaśkiewicz i Bronisław Mazurski. Medal srebrny otrzymali: Henryk Fryst, Teresa Lewek, Krzysztof Matyja, Tadeusz Mielczarek, Jerzy Pawełczyk.

Stowarzyszenie czynnie uczestniczy w akcjach utrwalania pamięci policjantów Policji Państwowej II RP inicjowanych przez szkoły i samorządy lokalne. W roku 2009 w związku z 90-tą rocznicą powołania do życia Policji Państwowej odbyły się 2-dniowe uroczystości połączone z sesją naukową dotyczącą dziejów policji oraz uroczystościami na Wykusie, miejscu związanym z Janem Piwnikiem „Ponurym”, policjantem II RP. Poza tym odbyły się uroczystości w Cedzynie - zasadzenie „dębu pamięci” st. post. Wincentemu Jugo, odsłonięcie tablicy poświęconej 50 policjantom związanym z Włoszczową i okolicami, posadzenie 50 „dębów pamięci„ dla policjantów II RP w Klimontowie-Byszowie.

Od czerwca 2009 r. nasz Oddział, jako jedyny w Stowarzyszeniu, posiada swoją stronę internetową www.osrp.swietokrzyska.policja.gov.pl, w powstaniu której pomogła nam nasza kielecka policja.
Przez lata naszej działalności stan osobowy Stowarzyszenia ulegał zmianom. Odeszły żony – wdowy - po policjantach. Odchodzą dzieci. W chwili obecnej mamy zapisanych 65 członków. Wielką nadzieję pokładamy we wnukach i prawnukach wierząc, że to właśnie oni za parę lat będą strażnikami pamięci swoich dziadków.

„OSTASZKÓW”
Autor nieznany

Bezdrożami piaszczystymi Wołynia, Podola
wiodła polskich policjantów wojenna niedola.
Szła Komenda Wielkopolska i Komenda Śląska
równym krokiem i w szeregach, nie gorzej od wojska.
Policjanci z Częstochowy, z Łodzi i Warszawy
wśród pożarów, strzałów z lasu, szlakiem brnęli krwawym.
Aż ich przyjął w swoje mury odludny OSTASZKÓW,
niegdyś Bogu poświęcony, teraz zbrodni zwiastun.
Tu spotkali swych kolegów z Grodna i Zaleszczyk,
wszystkie strony Bywszej Polszy OSTASZKÓW pomieścił.
Bielsko, Czortków i Tarnopol, Stolin, Łuck, Sosnowiec,
tych ujęto pod Stołpcami, tych w Stanisławowie.
Gdzie są nasi stróże prawa, porządku i mienia?
Coraz gęstszy ich okrywa całun zapomnienia.
Miejsce kaźni ich nieznane, ci tylko szczęśliwi,
których mękę las katyński w porę mógł ożywić.
Poszli polscy policjanci na śmierć szeregami,
zatopiono ich w niesławie, rozstrzelano pamięć.

Grażyna Szkonter
Przewodnicząca Stowarzyszenia
„Rodzina Policyjna 1939”Oddział w Kielcach

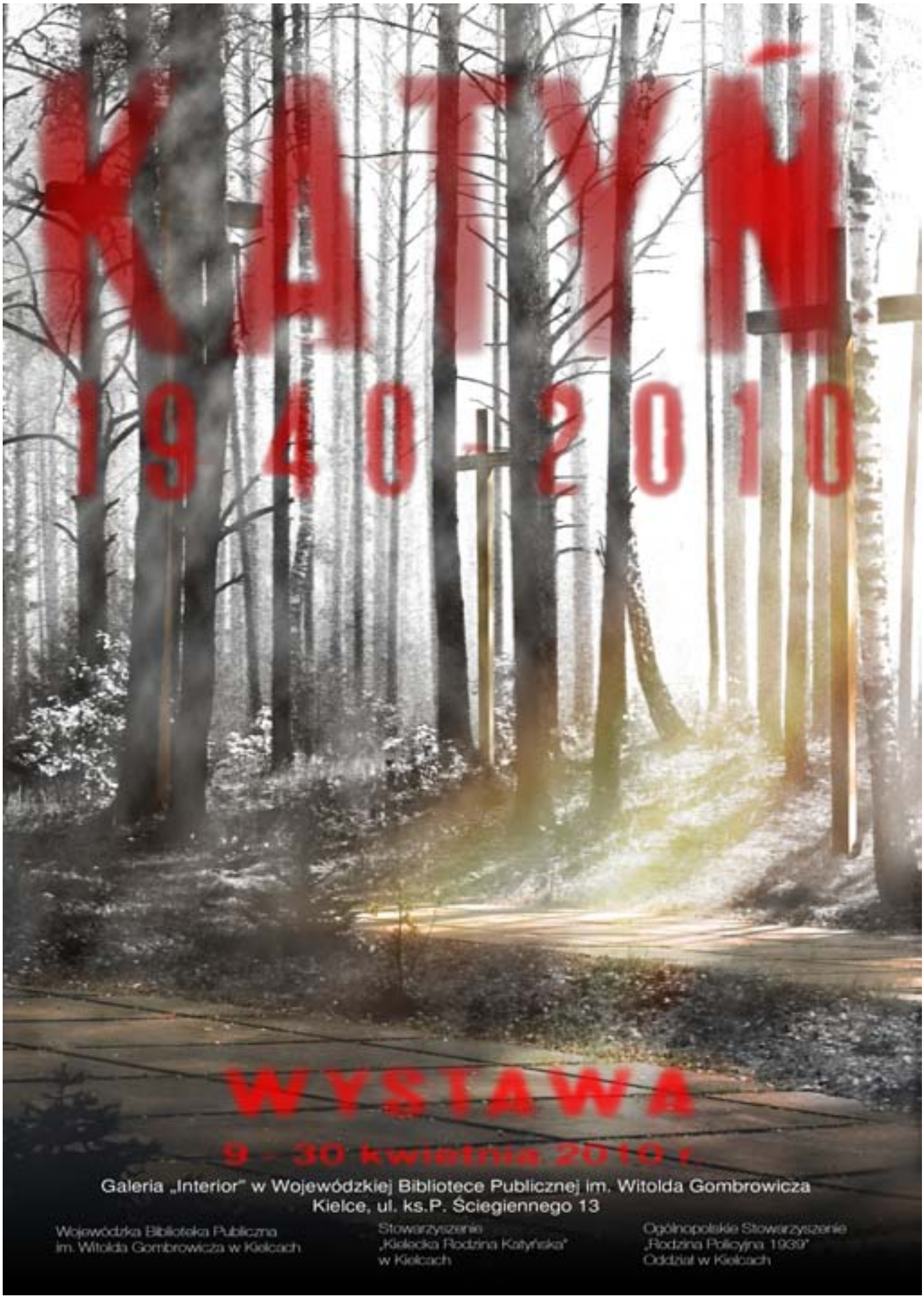
KATYŃ
1940-2010
WYSTAWA
9 - 30 kwietnia 2010 r.
Galeria „Interior" w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Witolda Gombrowicza
Kielce, ul. ks.P. Ściegiennego 13
Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. Witolda Gombrowicza w Kielcach
Stowarzyszenie
„Kielecka Rodzina Katyńska"
w Kielcach
Ogólnopolskie Stowarzyszenie
„Rodzina Policyjna 1939"
Oddział w Kielcach

# PRZEWODNIK PO WYSTAWIE

Wystawa prezentowana w Galerii „INTERIOR" Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach obejmuje dwie części. Na pierwszą składa się gotowa ekspozycja pt. „Prawdy nie można rozstrzelać. KATYŃ - lekcja historii", która przygotowana została przez Pana Jana T. Banaśkiewicza ze Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" i „Rodzina Policyjna 1939" Oddział w Kielcach przy współpracy nauczycieli historii (Adama Lasoty i Artura Kasińskiego) oraz uczennic kl. 5 F1 Zespołu Szkół Mechaniczno-Ekonomicznych im. gen Władysława Sikorskiego w Kielcach (Marleny Berdeckiej, Edyty Dekiel, Agnieszki Nawrot). Na 58 planszach zaprezentowano pełną dokumentację Zbrodni Katyńskiej. Tablice przygotowane zostały na podstawie materiałów i zdjęć ze zbiorów prywatnych Jana T. Banaśkiewicza i Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska". Ważną część tej ekspozycji stanowią biogramy i zdjęcia ponad 300 ofiar mordu NKWD - oficerów Wojska Polskiego i policjantów Policji Państwowej, pochodzących i związanych z miastem i powiatem Kielce.

Druga część ekspozycji przygotowana została przez pracowników WBP z materiałów własnych i udostępnionych przez rodziny pomordowanych.
Podzielono ją na sześć działów:

I. Biografie (Region Świętokrzyski)
II. Pamiątki. Listy. Fotografie
III. Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska"
IV. Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939" Oddział w Kielcach
V. Miejsca pamięci - Region Świętokrzyski
VI. Opracowania
VII. Zbrodnia katyńska w literaturze i filmie

Zbrodnia katyńska „będąca złowrogim symbolem sowieckiego ludobójstwa na jeńcach polskich obozów „Kozielsk", „Ostaszków", „Starobielsk", w Katyniu, Twerze, Charkowie i wszystkich do dziś nieujawnionych miejscach, dotknęła bezpośrednio wiele rodzin także w naszym mieście i województwie. Wśród prezentowanych na wystawie materiałów szczególną uwagę zwracają pamiątki, fotografie i listy udostępnione przez rodziny pomordowanych z naszego regionu. Zaprezentowano dokumenty, zdjęcia, dyplomy, a także listy, będące jedynym znakiem życia i wskazujące miejsce przebywania ich nadawców. Wszystkie te rzeczy upamiętniają osoby i są wiarygodnym świadectwem ich losów. Serie portretowych zdjęć, widok twarzy młodych mężczyzn fotografowanych w otoczeniu rodziny, uśmiechniętych i szczęśliwych, działa na wyobraźnię. W fotografii ocalało czyjeś wspomnienie, do naszej świadomości dociera myśl - tylu ich było, byli właśnie tacy. Listy wysyłane z obozów do rodzin wyrażają słowa tęsknoty i miłości do najbliższych. Wśród prezentowanych pamiątek znalazły się także guziki z mundurów polskich żołnierzy i policjantów wydobyte podczas ekshumacji z dołów śmierci. Oryginały niektórych dokumentów i listów znajdują się w Muzeum Katyńskim w Warszawie.

Kolejne działy wystawy zawierają materiały na temat działalności Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" oraz Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939" Oddział w Kielcach. Organizacje te są strażnikami pamięci po tysiącach zamordowanych przez NKWD, starają się o wyjaśnienie okoliczności zbrodni, upowszechniają w społeczeństwie prawdę historyczną. Dzięki wysiłkowi i staraniom obu tych stowarzyszeń powstały trwałe znak pamięci - cmentarze wojenne, tablice epitafijne, pomniki i symbole upamiętniające tragedię katyńską i jej ofiary. Znaki

Marcin BANAŚKIEWICZ,
przodownik PP
(Ostaszków-Miednoje)

Stefan BARTNIK,
por. piechoty, rez.
(na zdj. z żoną)
(Kozielsk-Katyń)

Antoni BĄK,
st. przodownik PP
(Ostaszków-Miednoje)

Władysław BŁASZCZAKIEWICZ,
por. st. zdrowia rez. z Pińczowa
(Kozielsk-Katyń)

pamięci w postaci pomników, tablic obecne są w różnych miastach w Polsce i na świecie, ale także na terenie naszego województwa. Chcąc przybliżyć szerszemu ogółowi miejsca pamięci w Regionie Świętokrzyskim zaprezentowaliśmy materiały ich dotyczące - zdjęcia, opisy, artykuły prasowe.

Wystawę zamykają publikacje przedstawiające różne aspekty zbrodni katyńskiej, jej historyczny kontekst i współczesną wymowę. Ostatnia część wystawy poświęcona została zbrodni katyńskiej w literaturze i filmie. Obok chęci upamiętnienia męczeńskiej śmierci najbliższych, w spontanicznym ruchu utrwalania pamięci Katynia wyraża się ludzki bunt przeciwko przemocy, zbrodni i okrucieństwu. Znajduje on coraz mocniejszy wyraz w twórczości literackiej. Jak pisał Włodzimierz Odojewski: „...literatura, obrazy literackie... silniej działają na wyobraźnię, poruszają głębsze, gorętsze złoża wrażliwości, bardziej pobudzają do refleksji, trwalej zapadają w pamięć czytającego”[1].

Uzupełnieniem ekspozycji są plansze ze zdjęciami - portretami zamordowanych oficerów WP i funkcjonariuszy Policji Państwowej z naszego Regionu.

„Jaki mógł być powód tej dzikiej zbrodni? - pyta Józef Czapski w tekście zatytułowanym „Odczyt amerykański” - Powód był jeden: chęć zniszczenia narodu polskiego w tym co miał najlepszego - polskich fachowców, polskich specjalistów i tych właśnie, którzy byli gotowi za Polskę się bić i za Polskę umrzeć, na to, by ten naród nigdy już więcej nie mógł powstać. Ale naród pomimo nieszczęść żyje dalej i będzie żył”[2].

Beata Piotrowska

Szczepan BOCZEK,
ppor. piechoty
z Sorbina k. Bliżyna
(Kozielsk-Katyń)

Bolesław BORUCIŃSKI,
przod. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Juliusz BROSS,
major audytor
(Ostaszków – Miednoje)

Aleksander BRZOSTEK,
kpt. rez.
(na zdj. z synem Tadeuszem
(Kozielsk-Katyń)

1 Włodzimierz Odojewski, *Wstęp*, w: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy,* Lublin 2002, s. 17.

2 Józef Czapski, *Odczyt amerykański*, w: *Swoboda tajemna,* Warszawa 1991, s. 187.

# CZĘŚĆ I

**WYSTAWA „PRAWDY NIE MOŻNA ROZSTRZELAĆ. KATYŃ - LEKCJA HISTORII”**

(autor: Jan T. Banaśkiewicz przy współpracy Adama Lasoty i Artura Kasińskiego)

Opis plansz:

KALENDARIUM ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Kalendarium zawiera najważniejsze fakty historyczne obejmujące okres od 23 sierpnia 1939 roku (podpisanie w Moskwie sowiecko-niemieckiego paktu o nieagresji - paktu Ribbentrop-Mołotow) do 30 listopada 2004 roku (postanowienie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wszczęciu śledztwa).

STOSUNKI NIEMIECKO-SOWIECKIE (SIERPIEŃ I WRZESIEŃ 1939 R.)

Na dwóch planszach zaprezentowano m.in. kopie dokumentów:
- Pakt radziecko-niemiecki o nieagresji (J. von Ribbentrop - W. Mołotow); - Układ o nieagresji między Niemcami a Związkiem Radzieckim;
- Niemiecko-radziecki układ o przyjaźni i granicy między ZSRR i Niemcami, podpisany przez W. Mołotowa i J. Ribbentropa;
- Nota Rządu ZSRR wręczona Ambasadorowi Polskiemu w Moskwie 17 września 1939 roku z podpisem: W. Mołotow dla Ambasadora Polski p. Grzybowskiego;

Uzupełnienie plansz stanowi mapa podziału Polski z podpisami J. Stalina i J. Ribbentropa.

AGRESJA SOWIECKA NA POLSKĘ 17 WRZEŚNIA 1939 ROKU

Zaprezentowano kopie następujących dokumentów:

- Dyrektywa nr 16633 Komisarza ludowego obrony ZSRR K. Woroszyłowa i szefa Sztabu Generalnego Armii Czerwonej B. Szaposznikowa dla Rady Wojennej Białoruskiego Specjalnego kręgu Wojskowego o rozpoczęciu ofensywy przeciwko Polsce (14 września 1939 roku, Moskwa);
- Dyrektywa nr 16634 Komisarza ludowego obrony ZSRR K. Woroszyłowa i szefa Sztabu Generalnego Armii Czerwone B. Szaposznikowa dla Rady Wojennej Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego o rozpoczęciu ofensywy przeciwko Polsce (14 września 1939 roku, Moskwa);
- Rozkaz nr 005 Rady Wojennej Frontu Białoruskiego Armii Czerwonej (16 września 1939 roku, Smoleńsk);
- Rozkaz Naczelnego Wodza Wojska Polskiego, marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w sprawie stosunku do wkraczającej Armii Czerwonej (17 września 1939 roku, Kuty);
- Przemówienie przez Radio przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych ZSRR tow. W. M. Mołotowa, 17 września 1939 roku;

Uzupełnieniem dokumentów są dwie mapy przedstawiające agresję sowiecką 17 września 1939 roku oraz główne kierunki natarcia wojsk sowieckich.

Edward BUJALSKI,
st. post. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Władysław Jan BUKRABA,
por. 2 Pułku Artylerii Lekkiej
im. Legionów w Kielcach
(Starobielsk –Charków)

Stanisław CEBULA,
st. post. Policji w Kielcach
(na zdjęciu z córką Zofią)
(Ostaszków – Miednoje)

Zenon CHAT,
ppor. piechoty, rez. z Pińczowa
(na zdj. czwarty w szeregu)
(Kozielsk-Katyń);

# AGRESJA SOWIECKA NA POLSKĘ 17 IX 1939 r.

PRZEMOWIENIE PRZEZ RADJO

przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych ZSRR

tow. W. M. MOŁOTOWA

*17 września roku 1939*

Rzołnierze Armii Polskiej!

ŻOŁNIERZE!

DO ŻOŁNIERZY ARMII POLSKIEJ

# AGRESJA SOWIECKA NA POLSKĘ 17 IX 1939 r.

Władysław CHIBERSKI,
ppor. łącz. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Jan CHOTYNIECKI,
ppor. rez.
(Białoruś?)

Zygmunt Jan Antoni CIEŚLIŃSKI,
kpt. piech.
(Starobielsk-Charków)

Franciszek CIŚNIEWICZ,
ppor. rez.
(Ukraina)

## PO 17 WRZEŚNIA 1939 ROKU

Plansza prezentuje kopie dokumentów:
- Notatka Ł. Berii i L. Mechlisa dla J. Stalina zawierająca propozycje NKWD ZSRR w sprawie jeńców wojennych (2 października 1939 roku, Moskwa);
- Dyrektywa Ł. Berii przekazana telegraficznie do NKWD Białorusi i Ukrainy oraz szefów obwodowych NKWD polecająca dokonanie podziału jeńców wojennych na odpowiednie grupy i skierowanie ich do właściwych obozów (3 października 1939 roku, Moskwa);
- Pismo Ł. Berii do W. Mołotowa w sprawie polskich jeńców wojennych z terenów okupowanych przez Niemcy (11 października 1939 roku, Moskwa);
- Pismo jeńców wojennych z obozu w Putywlu do polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego w Moskwie - obóz „Osiedle Błoto" (19 października 1939 roku, St. Tiotkino);
- Wykaz stanu liczebnego jeńców wojennych w obozach NKWD (19 października 1939 roku, Moskwa);
- Informacja 2 Wydziału Zarządu JW o stanie zatrudnienia jeńców wojennych w Równem, podpisana przez naczelnika 2 Wydziału Zarządu do Spraw Jeńców Wojennych - Maklarskiego (19 października 1939 roku, Moskwa);
- List jeńców wojennych lekarzy i farmaceutów, skierowany do K. Woroszyłowa w sprawie bezprawnego przetrzymywania ich w niewoli podpisany przez 112 osób (z 30 października 1939 roku, Starobielsk).

## OBOZY NKWD W ZSRR (1939-1940)

Kopie dokumentów:
- Nakaz Zarządu Jeńców Wojennych dla komendanta obozu ostaszkowskiego Pawła Borisowca w sprawie budowy prycz (29 lipca 1939 r., Moskwa);
- Spis obsady komend obozów NKWD ZSRR dla jeńców wojennych (7 stycznia 1940 r.);
- Informacja Zarządu Jeńców Wojennych o stanie liczebnym jeńców wojennych policjantów i żandarmów przetrzymywanych w obozie ostaszkowskim (zestawienie składu narodowościowego i terytorialnego jeńców wojennych) - marzec 1940, Moskwa;

*W zestawieniu występują osoby z województwa kieleckiego:*
*- 19 oficerów policji;*
*- 3 oficerów żandarmerii,*
*- 60 szeregowców policji,*
*- 1 szeregowiec żandarmerii.*

- Pismo przewodnie komendy obozu starobielskiego do majora P. Soprunienki towarzyszące spisowi rodzin jeńców wojennych pochodzących z terytorium Polski zajętego przez Niemców, podpisane przez komendanta obozu NKWD ZSRR A. Bierieżkowa i komisarza obozu NKWD Kirszyna (13 marca 1940, Starobielsk);

Na planszach zamieszczony został także schemat - Miejsca dyslokacji obozów polskich jeńców wojennych i ich kolejne odprawianie oraz mapa obozów polskich jeńców wojennych w ZSRR w 1940 roku, a także przedstawiono stan osobowy jeńców obozów: Kozielsk, Starobielsk, Ostaszków i obozów UPW NKWD ZSRR od listopada 1939 do marca 1940 roku.

Plansza prezentuje ponadto kopie zdjęć obozów (Ostaszków, Kozielsk, Starobielsk) oraz wykaz obozów NKWD, w których przetrzymywano

polskich jeńców wojennych w okresie od września 1939 do marca 1940 roku:
- obozy rozdzielcze: griazowiecki, juchnowski, jużski, kozielszczański, orański, putywelski, wołogodzki;
- obozy specjalne NKWD ZSRR: kozielski, ostaszkowski, starobielski;
- obozy pracy: jeleno-karakubski, krzyworoski, rówieński.

## DECYZJA KOMITETU CENTRALNEGO WSZECHZWIĄZKOWEJ KOMUNISTYCZNEJ PARTII (BOLSZEWIKÓW) O ZAGŁADZIE

- Notatka szefa NKWD ZSRR Ł. Berii do J. Stalina z marca 1940 roku;
- Plan likwidacji obozów Ostaszków - Kozielsk - Starobielsk;
- Wyciąg z protokołu Politbiura - decyzja z 5 marca 1940 r. o zagładzie (dla Ł. Berii) wraz z wnioskami szefa NKWD Ł. Berii o rozstrzelaniu 25 700 jeńców wojennych w tym 14 700 oficerów WP, KOP, SG i funkcjonariuszy PP;
- Informacja Zarządu JW o jeńcach wojennych wymordowanych zgodnie z listami śmierci (obóz ostaszkowski, kozielski i starobielski - maj 1940 r., Moskwa;
- Zestawienie stanu liczbowego jeńców wojennych przetrzymywanych w obozach NKWD ZSRR (obozy: starobielski, kozielski, ostaszkowski) - kwiecień 1940 r., Moskwa.

Zaprezentowano tu także list dzieci polskich jeńców wojennych do J Stalina z prośbą o zwolnienie ich ojców z obozu ostaszkowskiego (20 maja 1940 r. Rozowka - obwód zaporoski), w którym czytamy: „Kochany Ojcze Stalinie, My małe dzieci z wielką prośbą do Wielkiego Ojca Stalina prosimy z gorącego serca, aby nam zwrócono naszych ojców, którzy pracują w „Ostaszkowie [...] (podpisani: Iwan Denyszyn, Zbigniew Jędrzejczyk, Figej Zawadzki, Barbara Kowalewska).

## MIEJSCA MORDU

Na planszy zamieszczono kopie zdjęć: Katyń, Twer (d. Kalinin) - siedziba i podziemia siedziby NKWD, gdzie zamordowano więźniów Ostaszkowa w 1940 r., fotografię z 1996 r. z otwartą bramą z widokiem na teren byłego więzienia NKWD w Charkowie oraz fragment listy wywozowej (śmierci) NKWD z obozu w Ostaszkowie do Kalinina na rozstrzelanie.

## EKSHUMACJA W KATYNIU W 1943 ROKU

Na planszy znajduje się kalendarium prac ekshumacyjnych, protokół sporządzony w wyniku dochodzeń w sprawie grobów masowych polskich oficerów w lesie pod Katyniem koło Smoleńska, przeprowadzonych przez Komisję czołowych przedstawicieli medycyny sądowej i kryminalistyki uniwersytetów europejskich i innych znanych profesorów medycyny wyższych uczelni w czasie od 28 do 30 kwietnia 1943 roku, a także kopie wstrząsających zdjęć z ekshumacji.

## FAKTY I KŁAMSTWA KATYŃSKIE

Zaprezentowano publikacje dotyczące zbrodni katyńskiej podawane przez prasę podziemną i zagraniczną - od 11 kwietnia 1943 roku, kiedy ukazał się pierwszy oficjalny niemiecki komunikat o odkryciu masowych grobów polskich oficerów w Katyniu.
Na planszach znalazły się kopie artykułów:
- „Bolszewicy zamordowali tysiące oficerów polskich : z obozu jeńców w Kozielsku do masowych grobów pod Smoleńskiem" („Nowy Kurier Warszawski" (nr 89 z 14 kwietnia 1943 roku);
- „Komisja Polskiego Czerwonego Krzyża w Katyniu: odprawienie

Jan CUPIAŁ,
posterunkowy PP w Radoszycach
(Ostaszków-Miednoje)

Władysław DACHOWSKI,
ppor. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Edward DANIKIEWICZ,
kpt. piechoty
(Kozielsk-Katyń)

Józef DŁUGOSZ,
ppor. rez. lotn.
(Kozielsk-Katyń)

# PO 17 IX 1939 r.

# OBOZY NKWD w ZSRR 1939 – 1940

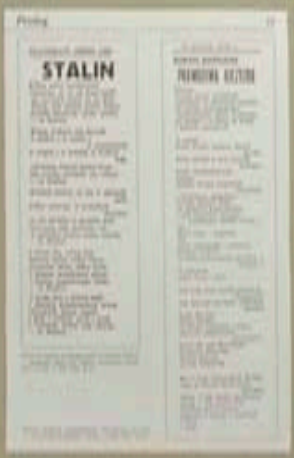


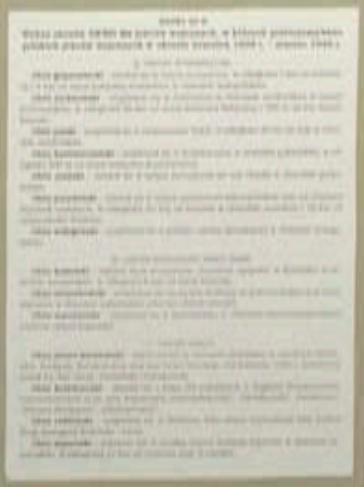

Kazimierz DRAJEWICZ,
ppor. art. rez.
(Starobielsk-Charków)

Władysław DROŻDŻAŁ,
post. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Marek DUDEK,
przodownik, komendant posterunku
PP w Białogonie
(Ostaszków –Miednoje)

Stanisław DZIEKOŃSKI,
kpt. piech. rez.
(Starobielsk-Charków)

egzekwii nad grobami polskich oficerów" („Gazeta Lwowska" nr 94 z 21 kwietnia 1943 roku);
- „Nowa lista ofiar w Katyniu" („Kurier Kielecki" nr 114 z 18 maja 1943 r.);
- „Rozpoznane ofiary katyńskie" („Nowy Kurier Warszawski" z 2 czerwca 1943 r.) - na liście m.in. zaznaczone ofiary mordu pochodzące z Kielc.

## LOSY POLAKÓW OCALAŁYCH W ZSRR 1941-42

Plansza prezentuje kopie następujących dokumentów:
- Dekret Prezydium Rady Najwyższej ZSRR o amnestii dla obywateli polskich, podpisany przez M. Kalinina - przewodniczącego Prezydium Rady Najwyższej ZSRR oraz A. Gorkina - sekretarza Prez. Rady Najwyższej ZSRR (12 sierpnia 1941 r., Moskwa);
- Pismo Ł. Berii do J. Stalina i W. Mołotowa w sprawie realizacji dekretu o amnestii Polaków i ich przesiedleniu (1 października 1941 r.);
- Pismo P. Soprunienki - szefa zarządu NKWD ZSRR do spraw jeńców wojennych i internowanych kapitana Bezpieczeństwa Państwowego, do W. Mierkułowa, z-cy Komisarza Ludowego Spraw Wewnętrznych Związku SRR Komisarza Bezpieczeństwa Państwowego 3 stopnia, o liczbie jeńców wojennych zwolnionych do Armii Polskiej (12 września 1941 r., Moskwa);
- List premiera rządu RP W. Sikorskiego do ambasadora ZSRR w Londynie A. Bogomołowa, m.in. w kwestii zaginionych oficerów (15 października 1941 r., Londyn);
- Wyciąg z postanowienia Państwowego Komitetu Obrony ZSRR dotyczącego Armii Polskiej w ZSRR, podpisany przez J. Stalina, przewodniczącego Państwowego Komitetu Obrony (30 listopada 1941 r., Moskwa);
- Uchwała Państwowego Komitetu Obrony ZSRR w sprawie liczebności Armii Polskiej na terytorium ZSRR, podpisany przez J. Stalina, przewodniczącego Państwowego Komitetu Obrony (25 grudnia 1941 r., Moskwa);
- Kalendarium od 30 lipca 1941 do 1 września 1942 r.
- układ między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Związku Socjalistycznych Republik RAD (układ Sikorski-Majski) - 30 lipca 1941 r., Londyn;
- Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Politycznego KC WKP (b) w sprawie trybu zwalniania obywateli polskich na mocy amnestii (12 sierpnia 1941 r., Moskwa);
- Umowa Wojskowa zawarta między Naczelnym Dowództwem WP a Naczelnym Dowództwem Armii Czerwonej (14 sierpnia 1941 r., Moskwa);
- Informacja o jeńcu wojennym rotmistrzu Józefie Czapskim, sporządzona przez H. Ejlmana, naczelnika Oddziału Specjalnego Griazowieckiego Obozu NKWD (12 sierpnia 1940 roku, Griazowiec);
- Informacja dotycząca jeńca wojennego podpułkownika dyplomowanego piechoty byłej armii polskiej Zygmunta M. Berlinga, wziętego do niewoli 4 października 1939 roku, podpisana przez z-cę naczelnika 3 oddziału 2 Wydziału GUGB NKWD ZSRR - porucznika bezpieczeństwa państwowego - p. Mazura.
- Notatka Ł. Berii dla J. Stalina o przebiegu ewakuacji Armii Polskiej z ZSRR do Iranu (24 lipca 1942 r., Moskwa);
- Sprawozdanie z rozmowy tow. I. W. Stalina z Prezesem Rady Ministrów Polski Władysławem Sikorskim (3 grudnia 1941 r.).

## KOZIELSK - KATYŃ

Na 4 planszach wyeksponowano biogramy i zdjęcia pomordowanych w Katyniu 80 oficerów WP z naszego regionu, którzy przebywali w obozie w Kozielsku (listy NKWD i ekshumacja w 1943 roku).

## OSTASZKÓW - TWER (D. KALININ) - MIEDNOJE

Na 7 planszach (+1 z uzupełnieniami) wyeksponowano biogramy i zdjęcia pomordowanych w Miednoje 150 policjantów z naszego regionu, którzy przebywali w obozach w Ostaszkowie i Twerze.

Na ostatniej planszy zaprezentowano artykuł Andrzeja Kuleszy pt. „Muzeum narodowych relikwii", który zamieszczony został w czasopiśmie „Nasz Dziennik" z 17 września 2007 roku. Artykuł dotyczy Muzeum Katyńskiego w Warszawie, otwartego 29 czerwca 1993 roku jako filia Muzeum Wojska Polskiego, którego główny zasób stanowią pamiątki wydobyte z grobów podczas ekshumacji w latach 1991-1996 w Katyniu, Charkowie i Miednoje: fragmenty mundurów, naramienniki, kartki i listy, przedmioty osobiste, guziki z mundurów z orzełkami, ryngrafy, medaliki, różańce oraz przedmioty z drewna wykonane w obozach: szachy, kubki, warcaby.

## STAROBIELSK - CHARKÓW

Na 3 planszach wyeksponowano biogramy i zdjęcia pomordowanych w Charkowie 60 oficerów WP z naszego regionu, którzy przebywali w obozie w Starobielsku (listy NKWD i ekshumacja w 1996 roku).

## UKRAINA - KIJÓW - BYKOWNIA

Na 1 planszy wyeksponowano zdjęcia i biogramy pomordowanych w Kijowie 20 oficerów WP i funkcjonariuszy PP z naszego regionu, którzy przebywali w więzieniach na Ukrainie.

## BIAŁORUŚ - MIŃSK - KUROPATY

Na 1 planszy wyeksponowano biogramy i zdjęcia pomordowanych w Mińsku 20 oficerów WP i funkcjonariuszy PP z naszego regionu, którzy przebywali w więzieniach na Białorusi.

## GENERALICJA POLSKA. ZMARLI, ZAGINIENI, OCALENI

Z planszy wynika, że w latach 1939-1940 zamordowano 23 generałów Wojska Polskiego.

- Akt fundacyjny pomnika Poległym i Pomordowanym na Wschodzie (Warszawa 17 września 1995 r.).

## CZWARTACY - OFICEROWIE I ŻOŁNIERZE 4 PP LEGIONÓW - WIĘŹNIOWIE OBOZÓW NKWD ZAMORDOWANI W KWIETNIU I MAJU 1940 R. W ZSRR

Zamieszczono listy, na których znalazły się nazwiska 148 pomordowanych przez NKWD:
- Kozielsk-Katyń (68 nazwisk)
- Starobielsk-Charków (44 nazwiska)
- Ostaszków-Twer (d. Kalinin)-Miednoje (15 nazwisk)
- Ukraina-Kijów-Bykownia (4 nazwiska)
- Białoruś-Mińsk-Kuropaty i inne miejsca (17 nazwisk)

Uzupełnienie planszy stanowią zdjęcia oficerów i żołnierzy, m.in. oficerów 4 pp. Leg. Kielce - Bukówka (por. Mieczysław Osuch, ppor. Borys Kordasiewicz, ppor. Ludwik Kordas, ppor. Bolesław Wawrzkiewicz.)

Kazimierz FIUTKOWSKI,
por.
(Starobielsk-Charków)

Łukasz FURTAK,
przod. PP,
komendant post. w Bodzentynie
(Ostaszków -Miednoje)

Franciszek GĄSZCZ,
st. strażnik SW w Kowlu
(Ukraina-Bykownia)

Konstanty GĄSZCZ,
st. post. PP
(Ostaszków-Miednoje)

# EKSHUMACJE w KATYNIU w 1943 r.

# EKSHUMACJE w KATYNIU w 1943 r.

# KOZIELSK – KATYŃ

# OSTASZKÓW – TWER (d. KALININ) – MIEDNOJE

Stanisław GIL,
ppor. piechoty, rez., nauczyciel
(Kozielsk-Katyń)

Józef GOŁĄB,
przod. PP
(Białoruś?)

Tadeusz Fortunat GÓRECKI,
por. piechoty, rez. z Pińczowa
(Kozielsk-Katyń)

Jan JAKÓBIEC,
por. piechoty, rez.,
nauczyciel z Końskich
(Kozielsk-Katyń)

## OFICEROWIE I ŻOŁNIERZE 2 PAL LEGIONÓW - WIĘŹNIOWIE OBOZÓW NKWD ZAMORDOWANI W KWIETNIU I MAJU 1940 R. W ZSRR

Zamieszczono listy, na których znalazły się nazwiska 59 pomordowanych przez NKWD:
Kozielsk-Katyń (26 nazwisk)
Starobielsk-Charków (25 nazwisk)
Ostaszków-Twer (d. Kalinin)-Miednoje (4 nazwiska)
Białoruś-Mińsk-Kuropaty i inne miejsca (4 nazwiska)

Zdjęcia oficerów i żołnierzy m.in. por. Bolesława Łąckiego (Katyń), płk. dypl. WP Antoniego Staicha.

## BYLI WŚRÓD NAS

Na 5 planszach znalazły się biogramy i zdjęcia oficerów WP i funkcjonariuszy PP, zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze (d. Kalinin).

Dwa listy z Kozielska: ppor. rez. Ryszarda Zegadło z 4 pp. Leg. do rodziców w Sędziszowie oraz ppor. rez. z 4 pp. Leg. - Władysława Pasławskiego (nauczyciela i kierownika PSP w Domaszowicach k. Kielc) do matki, żony, córki i syna. Także listy Piotra Szczepańskiego z obozu w Ostaszkowie.

## KŁAMSTWA KATYŃSKIE

Kłamstwa katyńskie (po 1945 roku), rozsiewane były przez Związek Patriotów Polskich w Moskwie, utworzony na polecenie Stalina oraz przez rząd sowiecki. W kwietniu 1943 roku, kiedy Niemcy odsłonili groby katyńskie strona rosyjska uparcie twierdziła, że winni tej zbrodni są Niemcy.
Na planszy znalazł się m.in. artykuł Wandy Wasilewskiej o Katyniu zamieszczony w n-rze 4 „Wolnej Polski" z dn. 1 lutego 1944 roku, cyt.: „Po raz trzeci otwarły się katyńskie mogiły, by objawić całemu światu straszliwą tym razem prawdę, zaświadczyć o jeszcze jednej niemieckiej zbrodni dokonanej na polskim narodzie".

Zamieszczono także - Fragmenty Komunikatu radzieckiej Komisji Specjalnej (Burdenki) do ustalenia i zbadania okoliczności rozstrzelania przez niemieckich najeźdźców faszystowskich w lesie katyńskim jeńców wojennych - oficerów polskich (24 stycznia 1944 r., Smoleńsk). We wnioskach ogólnych czytamy:
1. W lesie katyńskim niemieckie władze okupacyjne dokonywały masowych rozstrzeliwań jeńców wojennych - Polaków z trzech obozów na zachód od Smoleńska.
2. Masowych rozstrzeliwań dokonywał niemiecki urząd wojenny ukrywający się pod umowną nazwą „Sztab 537 batalionu roboczego", na czele którego stał oberstleutnant Arnes i jego współpracownicy ober-leutnant Rex, leutnant Hott.

14 października 1992 roku Rudolf Pichoja, specjalny wysłannik prezydenta Borysa Jelcyna wręczył prezydentowi Lechowi Wałęsie kserokopie dokumentów z tzw. pakietem nr 1, zawierającym m.in. decyzję Biura Politycznego KC WKP (b) o wymordowaniu 25 tys. polskich jeńców wojennych.

## KOMUNIKAT TASS I DOKUMENTY KGB, NKWD, KPZR

Plansza zawiera następujące dokumenty:
- Notatka szefa KGB ZSRR A. Szelepina dla N. Chruszczowa

(z dn. 9 marca 1959 roku) z informacją o rozstrzelaniu 21 857 osób, z czego w lesie katyńskim: 4 421, w obozie starobielskim w pobliżu Charkowa 3 820, w obozie ostaszkowskim (obwód kaliniński) 6 311 i 7 305 osób było rozstrzelanych w innych obozach i więzieniach zachodniej Ukrainy i zachodniej Białorusi;
- Projekt decyzji Prezydium KC KPZR (załącznik, 1959 r.) o zezwoleniu Komitetowi Bezpieczeństwa Państwowego przy Radzie Ministrów ZSRR na likwidację wszystkich akt związanych z operacją przeprowadzoną zgodnie z decyzją KC PZPR z 5 marca 1940 r. z wyjątkiem protokołów posiedzeń trójki NKWD ZSRR;
- Komunikat Agencji TASS z 13 kwietnia 1990 roku o odnalezieniu przez rosyjskich archiwistów i historyków dokumentów o 15 tys. polskich żołnierzach przebywających w obozach NKWD ZSRR i o przekazaniu stronie polskiej kopii znalezionych dokumentów.

Plansze uzupełnił wykaz dokumentów z Archiwum Prezydenta Federacji Rosyjskiej dotyczących sprawy katyńskiej (lata 1971-1991).

## LUDOBÓJCY Z KC WKP (B) I NKWD ZSRR

Na planszy zaprezentowano biogramy i fotografie ludobójców, a także wykazy niektórych pracowników Centralnego i Terenowego Aparatu NKWD ZSRR odpowiedzialnych za wymordowanie polskich oficerów i funkcjonariuszy PP.

Ogółem znanych jest 175 nazwisk pracowników Centralnego i Terenowego Aparatu NKWD ZSRR przygotowujących operację wymordowania Polaków wiosną 1940 roku oraz niektórych wykonawców morderstwa w Katyniu, Charkowie i Kalininie (obecnie Twer) i 183 nazwiska wykonawców morderstwa oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Policji Państwowej wiosną 1940 roku „nagrodzonych nagrodą 800 rubli i pensją miesięczną za „skuteczne wypełnienie zadań specjalnych" przez Ł. Berię.

Ludobójcy: Józef Stalin, Ławrientij Pawłowicz Beria, Kliment Woroszyłow, Wiaczesław Mołotow, Anastas Mikojan, Michał Kalinin, Łazar Kaganowicz, Andriej Żdanow, Nikita Chruszczow, Andriej Andriejew, Pantelejmon Ponomarienko.
Funkcjonariusze NKWD (trójka wyznaczonych ludobójców): Wsiewołod Nikołajewicz Mierkułow, Bachczo (Bogdan) Zacharowicz Kabułow, Leonid Fikijewicz Basztakow.
Autor listów i notatek - Aleksander Szelepin.

## EKSHUMACJE CHARKÓW 1991, 1994-1996

Planszę otwiera Mapa Charków - VI Kwartał Parku Leśnego oraz informacja o kolejnych ekshumacjach:
- 27 lipca-7 sierpnia 991 roku - pierwsze prace sondażowo-ekshumacyjne w Charkowie. Uroczystość pochowania wydobytych szczątków ofiar z udziałem rodzin zamordowanych odbyła się 10 sierpnia 1991 roku.
- 15-21 kwietnia 1994 r. - ekshumacja szczątków polskich oficerów zmarłych w obozie w Starobielsku w l. 1939-1940 z miejsca pochowania na starym cmentarzu komunalnym w Starobielsku na nową kwaterę wojskową z 48 mogiłami.
- kolejne prace sondażowo-pomiarowe i ekshumacyjne przeprowadzono: 2-27 września 1994 r. ; 3 czerwca-22 września 1995 r. oraz 27 maja 14 września 1996 roku. Odkryto i przebadano 16 masowych grobów - ekshumowano ogółem 4 302 osoby.

Wacław JUDYCKI
ppor. art. rez.
(Starobielsk-Charków)

Henryk KĄCKI,
ppor. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Władysław KAWA,
kpt. piechoty, rez.
prof. Liceum w Końskich
(Kozielsk-Katyń)

Eugeniusz KIEDYK,
ppor. rez., służba pomocnicza PP
(Ostaszków – Miednoje)

# STAROBIELSK – CHARKÓW

# FAKTY I KŁAMSTWA KATYŃSKIE

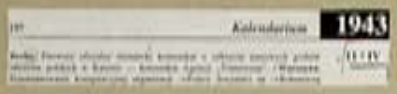

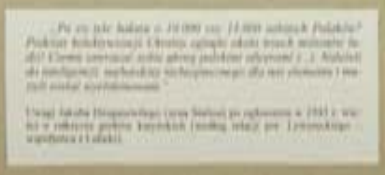

Bronisław KLUZA,
ppor. piech. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Mieczysław KOWALSKI,
por., szef Służby Medycznej Twierdzy Brześć; na zdj. z córką
(Kozielsk-Katyń)

Zygmunt KOWALSKI,
por. rez. br. panc.
(Kozielsk-Katyń)

Wojciech KOZŁOWSKI,
przod. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Zidentyfikowani: kap. piechoty Stefan Słomczyński, kap. piechoty (Ośrodek Zapasowy 2 Dywizji Piechoty Legionów Kielce) Bogusław Słupecki; Zbigniew Sobolewski, ppor. piechoty Jerzy Socha, pułk. sł. zdrowia Wacław Sokolewicz.

## EKSHUMACJE KATYŃ 1991-1994, 1995

Na planszy zaprezentowano Mapę Lasu Katyńskiego z rejonem egzekucji i dołów śmierci.
Z kalendarium prac ekshumacyjnych w Katyniu wynika, że odbywały się one w r. 1991, 1994 i 1995:
- 20-21 listopada 1991 r. - pierwsze badania ekipy polskiej mające na celu stwierdzenie obecności szczątków ludzkich;
- sierpień 1994 r. - prace badawcze sondażowo-ekshumacyjne, podczas których stwierdzono obecność szczątków polskich oficerów;
- czerwiec/wrzesień 1995 - prace badawcze sondażowo-ekshumacyjne prowadzone przez specjalistów pod kierunkiem profesorów: M. Głoska, A. Koli, B. Młodziejowskiego.

Na liście kozielskiej NKWD figuruje nazwisko jednej kobiety ppor. rezerwy, pilota, spadochroniarki - Janiny Lewandowskiej (ur. 1908).

Na planszy znalazł się także wykaz jeńców, których nazwiska odczytano podczas ekshumacji (gen. bryg. Bronisław Bohaterewicz (ur. 1870), gen. bryg. Mieczysław Machary Smorawiński (ur. 1893), kpt. żandarmerii Erwin Daszkiewicz (ur. 1884); Bolesław Wolski (ur. 1908) oraz zdjęcia z ekshumacji.

## EKSHUMACJE MIEDNOJE 1991-1994-1995

Planszę otwiera mapa - Miednoje - rejon dołów śmierci.

Prace ekshumacyjne (kalendarium):
- 15 sierpnia 1991 roku - rozpoczęcie pierwszych prac sondażowo-ekshumacyjnych w Miednoje zakończonych 31 sierpnia 1991 r. uroczystością pochowania wydobytych szczątków ofiar z udziałem rodzin zamordowanych.
- sierpień/wrzesień 1994 - kolejne prace sondażowo-ekshumacyjne.
- czerwiec/wrzesień 1995 r. - prace sondażowo-ekshumacyjne, prowadzone przez zespoły polskich specjalistów pod kierownictwem prof. dr hab. Bronisława Młodziejowskiego (ustalono ponad 700 nazwisk pomordowanych).

W 1991 i 1994 roku wydobyto służbowe znaki ewidencyjne policji z okręgu kieleckiego.
Odczytano nazwiska: Wł. Janiszewski (strażnik więzienny z Warszawy, ur. w Kielcach; st. post. PP z Komendy Katowice - Jan Jankowski; st. post. PP St. Popiół; aspirant PP Stanisław Przeradowski, prac. Komendy Wojewódzkiej w Kielcach.

Przy rzeczach wydobytych podczas ekshumacji cytat: „Przyglądamy się rzeczom wydobytym w czasie pierwszej ekshumacji i myślimy sobie, że te scyzoryki, ołówki i różne osobiste przedmioty, które przeleżały ponad 50 lat w ziemi, były tam z Nimi w piwnicach twerskiego NKWD i widziały to wszystko, co bez końca dręczy naszą wyobraźnię...".

Na planszy kopia listu Zofii Przeradowskiej (pisanego przez córkę Wiesławę) z 27 grudnia 1939 roku z Kielc do męża - aspiranta Policji Państwowej Stanisława Przeradowskiego, jeńca Ostaszkowa, znaleziony podczas ekshumacji w Miednoje 4 lipca 1995 roku (oryginał znajduje się w Muzeum Katyńskim w Warszawie).

## MADONNY KOZIELSKIE I KATYŃSKIE

Plansza prezentuje wizerunki Matki Boskiej Katyńskiej i Kozielskiej:
- Płaskorzeźba Matki Boskiej Katyńskiej z Pomnika Katyńskiego na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach (autorem płaskorzeźby umieszczonej na pomniku w 1996 roku jest Stefan Maj; pomnik zaprojektował inż. H. Dłużewski);
- Matka Boska Ofiar Katynia - płaskorzeźba por. Henryka Gorzechowskiego zamordowanego w Katyniu wykonana na deseczce z pryczy obozowej;
- Matka Boska Kozielska - płaskorzeźba wykonana w obozie w Kozielsku przez por. Tadeusza Zielińskiego (obecnie obraz znajduje się w polskim kościele św. Andrzeja Boboli w Londynie (obraz koronował na krakowskich Błoniach Papież Jan Paweł II - 8 czerwca 1977 r.);
- Madonna Kozielska - obraz Michała Siemiradzkiego (Wielkanoc 1941);
- Madonna Kozielska - płaskorzeźba Henryka Mintowt-Czyża;
- Matka Boska Katyńska - obraz temperą namalowany w 1971 r. przez Danutę Staszewską;
- Matka Boska Katyńska - płaskorzeźba w drewnie St. Bałosa, wykonana w 1984 roku dla sanktuarium Orchland Lake;
- płaskorzeźba Madonny Katyńskiej w ceramice - Nella Suchwało z Gdyni.
- Matka Boska Kozielska autorstwa Aleksandry Sienkiewicz-Wójcik.

## POMNIKI KATYŃSKIE NA ŚWIECIE

- Londyn - pomnik na Cmentarzu Gunnersbury, odsłonięty 18 września 1976 r. Zarządzeniem Prezydenta RP - Stanisława Ostrowskiego z dn. 11 listopada 1976 roku pomnik ten udekorowany został Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari.
- Szkocja - Kirkcaldy pomnik przed polskim Domem Kombatanta (odsłonięty 15 sierpnia 1978 roku;
- Kanada - Calgary - kościół polski p.w. Matki Boskiej Pokoju (1980 r.);
- Wielka Brytania - Birmingham - Społeczny Dom Polski (21 września 1980 r.);
- Wielka Brytania - Nottingham - Katedra Anglikańska (9 maja 1987 r.);
- Kanada - Toronto (13-14 września 1980 r. - aut. Tadeusz M. Janowski);
- USA - Doyleston - Cmentarz Polskich Sił Zbrojnych (aut. A. Pityński, 1988 r.);
- Rzym - polski kościół p.w. św. Stanisława (21 grudnia 1980 r.);
- Wielka Brytania - Bradford (27 kwietnia 1983 r.);
- USA - Jersey City, stan New Jersey - Pomnik Ofiar Sowieckiego Komunizmu (19 maja 1991 r. - aut. A. Pityński);
- USA - Baltimore, stan Maryland - Wieczny Płomień (19 listopada 2000 r. - aut. A. Pityński; wysokość pomnika wynosi 15 m).

## MIEJSCA PAMIĘCI

Na planszach zaprezentowano miejsca pamięci (pomniki i tablice pamiątkowe z lat 1988-2002), znajdujące się w Regionie Świętokrzyskim, w Polsce oraz w Rosji, na Ukrainie i na Białorusi.

Wiktor Edmund KRAJEWSKI,
st. post. PP
(Ostaszków-Miednoje)

Władysław KRUK,
kapitan, oficer insp. szef uzbrojenia
na zdj. z żoną
(Starobielsk-Charków)

Jerzy Stanisław KUBECKI,
mjr art.
(Starobielsk-Charków)

Czesław KUSIAK,
ppor. art. rez.,
inżynier z Pomykowa k. Końskich
(Kozielsk-Katyń)

# MADONNY KOZIELSKIE i KATYŃSKIE

# POMNIKI KATYŃSKIE NA ŚWIECIE

Jan LEMISIEWICZ,
ppor. piech. rez.,
inżynier z Końskich
(Kozielsk-Katyń)

Władysław LEYDO,
ppor. sł. zdr. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Witold LIPSKI,
ppor. rez.
(na zdjęciu pierwszy w drugim rzędzie?)
(Starobielsk-Charków)

Edward Jan LULKO,
ppor. kaw. rez.
(na zdj. z żoną Henryką)
(Starobielsk-Charków)

REGION ŚWIĘTOKRZYSKI:

Grzymałków
- tablica pamiątkowa w kościele p.w. Przemienienia Pańskiego, odsłonięta i poświęcona 1 października 2000 roku;

Huta Szklana u podnóża Św. Krzyża
- Pomnik Katyński Trzech Krzyży, zbudowany z inicjatywy ks. prof. Zdzisława J. Peszkowskiego, odsłonięty i poświęcony 13 kwietnia 1999 roku;

Kałków-Godów
- Kaplica Katyńska w Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej;

Kielce:
- Pomnik Ofiar Katynia na Cmentarzu Partyzanckim, odsłonięty 28 października 1990 roku - projektant: Jan Łęski; pomnik przebudowany został w 1996 roku;
- tablica pamiątkowa w Kościele p.w. NMP Królowej Polski (Garnizonowym), odsłonięta w kwietniu 1990 r.;
- Karczówka - tablica pamiątkowa w kościele p.w. Karola Boromeusza, odsłonięta 17 września 1995 roku, poświęcona zamordowanemu w Katyniu por. Wincentemu Cendro (Cedro) - twórcy ochotniczego Szwadronu Kawalerii w 1918 r. w Kielcach;
- tablica pamiątkowa umieszczona na budynku przy ul. Sienkiewicza, poświęcona Janowi Józefowi Potockiemu, odsłonięta w kwietniu 2000 r.;
- Bukówka - tablica pamięci w Wojskowym Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ, odsłonięta 27 maja 2000 roku;
- tablica pamiątkowa ku czci pomordowanych we wszystkich miejscach zagłady) w Bazylice Katedralnej Wniebowzięcia NMP;

Końskie
- tablica pamiątkowa w kościele p.w. św. Mikołaja (odsłonięta 11 listopada 2002 roku);
- Pomnik Katyński i więźniów łagrów sowieckich, odsłonięty w 1991 roku;

Pińczów
- Kaplica Katyńska w kościele p.w. Matki Boskiej Mirowskiej;
- Pomnik Katyński na cmentarzu

Sandomierz
- Pomnik Katyński na cmentarzu katedralnym, odsłonięty 15 października 1995 roku;

Włoszczowa
- symboliczna mogiła pomordowanych na Wschodzie na cmentarzu parafialnym.

POLSKA: Kraków, Katowice, Olsztyn, Wrocław, Rzeszów, Szczecin, Jasna Góra, Poznań, Radom, Warszawa.

ROSJA, BIAŁORUŚ, UKRAINA:
- Katyń (1 lipca 2000 r.);
- Charków - Polsko-Ukraiński Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu (17 czerwca 2000);
- Starobielsk - groby na cmentarzu miejskim, gdzie pochowani są oficerowie zmarli w obozie Starobielsk I i II;
- Miednoje - Polski Cmentarz Wojenny (2 września 2000 r.);
- Krzyże w Kuropatach k. Mińska - pomnik - głaz (27 czerwca 1998 r.)

z napisem: „W tym leśnym masywie zgodnie z postanowieniem Rady Ministrów Białoruskiej SRR z dnia 18 stycznia 1989 roku będzie wzniesiony pomnik ofiar masowych represji z lat 1937-1941";
- Grodno - Pomnik Katyński na Cmentarzu Wojskowym (25 maja 1994 r.);
- tablica na murze obok kościoła p.w. Piotra i Pawła w Równem, poświęcona przez bpa Mieczysława Jaworskiego we wrześniu 1996 roku.

Pomniki zakłamane:

- Fałszywa historia z 1985 r. - pomnik władz PRL z 1985 roku na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach - napis: „ŻOŁNIERZOM POLSKIM - OFIAROM HITLEROWSKIEGO FASZYZMU SPOCZYWAJĄCYM W ZIEMI KATYŃSKIEJ". Pomnik przetrwał do 1989 roku.

- Pomnik wystawiony w Katyniu przez NKWD z napisem: „S.P. TU SĄ POGRZEBANI OFICEROWIE WOJSKA POLSKIEGO W STRASZNYCH MĘCZENIACH ZAMORDOWANYCH PRZEZ NIEMIECKO-FASZYSTOWSKICH OKUPANTÓW JESIENIĄ 1941 ROKU".

## BIBLIOGRAFIA KATYŃSKA

W układzie chronologicznym przedstawiono materiały źródłowe wykorzystane przy opracowywaniu wystawy (144 poz.).

Jan ŁAZARSKI,
post. PP w Bielinach
(Ostaszków – Miednoje)

Stanisław MALICKI,
kpt. 77 pułku piech.
(Starobielsk-Charków)

Stefan MALISZEWSKI,
ppor. piech., rez.
(więzień Kozielska, los nieznany)

Zygmunt St. MARTYNIAK,
ppor. rez. lotnictwa
(na zdjęciu po lewej)
(Starobielsk-Charków)

Polski Cmentarz Wojenny Miednoje, 2 września 2006,
fot. Robert Mazurski (Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939" Oddział w Kielcach).

# CZĘŚĆ II

## I. BIOGRAFIE (REGION ŚWIĘTOKRZYSKI)

Generał dywizji Leonard Skierski // *Biuletyn Katyński*. - Nr Specjalny (II). - 2000, s. 40-41
Ur. w Stopnicy, 26 kwietnia 1866 r.; numer „Biuletynu Katyńskiego" przedruk z nr-ów 16-32 (czerwiec 1980-październik 1981).

MARCINIEC, Leszek: Katyń. 1 // *Tygodnik Ponidzia*. - 1997, (16 kwietnia)
Biogramy oficerów WP i policjantów mieszkających na terenie byłego powiatu stopnickiego, znajdujące się w Muzeum Ziemi Buskiej w Busku-Zdroju:

Kozielsk-Katyń: **Aleksander Bicz, Eugeniusz Budzyński, Kazimierz Gozdowski, Leonard Lech, Stefan Lech, Bolesław Łącki, Stanisław Marmuźniak, Marian Olkuśnik, Andrzej Pałka, Jan Skrzyński, Julian Bomski** (policjant PP osadzony w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze, pochowany w Miednoje).

Ostaszków-Twer-Miednoje: **Julian Bomski, Bronisław Dymko (Dymka), Władysław Dytkowski, Jan Wiktor Górski, Bolesław Guzik, Ignacy Gzieło, Andrzej Jankowski, Eugeniusz Kiedyk, Jan Kozioł, Władysław Lewicki, Józef Błażej Marchewka** (w dokumentach brak imienia Józef), **Bolesław Markiewicz, Stanisław Pawelec, Józef Sanecki, Piotr Szostak, Ignacy Zięba, Bronisław Stachowicz, Roman Szczukiewicz, Marian Tomczyk**.

Starobielsk-Charków: **Marian Chmielewski, Leonard Skierski, Teofil Struzikiewicz, Jan Wawro, Zygmunt Żelawski.**

Ukraina: **Jan Kopeć, Eugeniusz Nitecki, Józef Owczarczyk, Roman Wilk**.

MARCINIEC, Leszek: Katyń. 2 // *Tygodnik Ponidzia*. - 1997, (24 kwietnia)

Kozielsk-Katyń: **Czesław Banach, Władysław Błaszczakiewicz, Andrzej Mieczysław Bełeszczyński, Zenon Chat, Ignacy Dominik Drabczyński, Karol Goncik, Tadeusz Fortunat Górecki, Tadeusz Jędrasik, Antoni Małek, Stefan Nocuń, Leon Postawka, Antoni Toporowski, Jan Wykurz.**

Ostaszków-Twer-Miednoje: **Mieczysław Kłuskiewicz, Włodzimierz Leon Krzyżanowski, Wincenty Franciszek Łaganowski, Józef Małkiewicz, Mikołaj Prażuch, Juliusz Sternak, Józef Szlęzak**.

Starobielsk-Charków: **Stanisław Jerzy Kubecki, Edward Wincenty Marzec, Józef Wojtal**.

Ukraina: **Antoni Berowski, Józef Bzowski, Czesław Charnicki, Józef Jastrzębski, Walerian Jezierski, Michał Marchlewicz, Władysław Niedziela, Jan Wites**.

MARCINIEC, Leszek. Więzi i korzenie. - Busko-Zdrój : „Ponidzie-Press", 1997
Z treści: s. 94-104 : Mieszkańcy Ziemi Buskiej zamordowani w Katyniu : s. 94-95 : gen. dywizji **Leonard Skierski** ; s. 95 : **Józef Owczarczyk** ; s. 96 : **Stanisław Marmuziak** ; s. 96-97 : **Jan Wawro** ; s. 97 : **Andrzej Pałka** ; s. 97-98 : **Leonard Lech** ; s. 98 : Dr **Eugeniusz Budzyński** ; s. 99 : **Bolesław Łącki** ; s. 100 : **Eugeniusz Nitecki** ; s. 100 : **Teofil Struzikiewicz** ; s. 101 : **Julian Bomski** ; s. 101 :

Edward MARZEC,
kpt. saperów
(Starobielsk-Charków)

Bolesław MASŁOWSKI,
ppor. piech.
(Białoruś?)

Wojciech MATAŁOWSKI,
st. post. PP
(Ostaszków-Miednoje)

Stanisław MATYJA,
st. post. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Marian MATYSZCZAK,
por.
(Starobielsk-Charków)

Jan MAZURSKI, st. post. PP
(na zdj. z żoną Zofią i synami: Tadeuszem, Bronisławem i Mieczysławem
(Ostaszków-Miednoje)

Antoni MIELCZAREK,
st. post. PP w Kielcach
(Ostaszków-Miednoje)

Franciszek MIERNIK,
st. post PP,
komendant posterunku w Mniowie
(Ostaszków-Miednoje)

**Ignacy Gzieło** ; s. 102 : **Bronisław Dymko**, **Andrzej Jankowski**, **Piotr Szostak** ; s. 102-103 : **Jan Wiktor Górski** ; s. 103 : **Ignacy Zięba** ; s. 104 : **Jan Kozieł**.

**Leonard Skierski** - generał dywizji jeniec obozu w Starobielsku; **Józef Owczarczyk** sędzia, por. rez. osadzony w obozie w Kozielsku, zamordowany w Katyniu; **Stanisław Marmuziak** - nauczyciel, oficer rezerwy, więzień obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu (ekshumowany w 1943 roku); **Jan Wawro -** ppor. rez. osadzony w obozie w Starobielsku, zamordowany w Charkowie; **Andrzej Pałka** - ppor. rezerwy, nauczyciel w gimnazjum i liceum w Busku-Zdroju, jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu; **Leonard Lech** - oficer zawodowy, kapitan, jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu (ekshumowany w 1943 r.); Dr **Eugeniusz Budzyński**, lekarz, major WP, jeniec obozu w Kozielsku zamordowany w Katyniu (ekshumowany w 1943 r.); **Bolesław Łącki**, por. artylerii, jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu (ekshumowany w 1943 r.); **Eugeniusz Nitecki**, kapitan rezerwy, jeniec obozu w Starobielsku zamordowany w Charkowie; **Teofil Struzikiewicz**, ppor. rez., jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie.

Osadzeni w Ostaszkowie zamordowani w Twerze (d. Kalinin) i pochowani w Miednoje:
st. przod. PP **Julian Bomski**; **Ignacy Gzieło**, post. PP w Busku; **Bronisław Dymko (Dymka)**, komendant posterunku PP w Kurozwękach, a później w Busku; **Andrzej Jankowski**, post. PP w Busku; st. post. **Piotr Szostak** (posterunek w Szczaworyżu); **Jan Wiktor Górski**, st. przod. PP w Busku; **Ignacy Zięba**, st. post. PP w Busku; **Jan Kozieł**, komendant posterunku PP w Szczaworyżu.

U.K.: Znaki męczeństwa // *Gość Niedzielny* (Kielce). - 1998, (13 września)
Ppor. **Tadeusz Ostrowski**, kpt. **Józef Sosenkiewicz**.

(J.K.): Marian Wojciechowski. - Il. // *Wojskowy Przegląd Historyczny*. - 1993, nr 1, s. 387
Ppor. rez. Wojska Polskiego, jeniec obozu w Kozielsku, ur. w Sitkówce.

SZWEDO, Bogusław. Kawalerowie Virtuti Militari Ziemi Sandomierskiej. - T. 1. - Sandomierz : Wydaw. Diecezjalne, 2001
Z treści: s. 58-59 : **Dąbrowski Teofil** (1895-1940) : major piechoty służby stałej, więzień Starobielska ; s. 205-207 : **Styrczula Stanisław** (1894-1940) : podpułkownik piechoty służby stałej, więzień Starobielska ; s. 241-243 : **Załęski Karol** (1900-1940) : porucznik rezerwy kawalerii, więzień Kozielska. **Teofil Dąbrowski** - Komendant Powiatowy Związku Strzeleckiego w Sandomierzu; **Styrczula Stanisław** - dowódca 164. pułku piechoty rezerwowej, który wszedł w skład Grupy „Sandomierz", broniącej Wisły na odcinku Zawichost - Baranów Sandomierski; **Załęski Karol** - ur. we wsi Bugaj (gm. Wilczyce), jego imię nadano jednej z ulic w Ożarowie.

PYZA, Józef: Zbrodnia na nieludzkiej ziemi // *Rodowód*. - 2001, nr 12, s. 10
**Marian Matyszczak**, por. rez., lekarz, jeniec Starobielska, zamordowany w Charkowie.

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia). - Il. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 25, s. 3
Ppor. rez. **Gustaw Jan Życiński** (ur. 1915) - jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie; **Wacław Zimowski** (ur. 1908).

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia). - Il. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 20, s. 3
Kapitan sł. stałej WP **Julian Władysław Buchcik** (ur. 1896), jeniec obozu w Kozielsku, zidentyfikowany w zbiorowej mogile w Katyniu; kapitan rez. WP **Aleksander**

**Czerniewski** (ur. 1897), jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu; przod. PP **Piotr Dróżdż** (ur. 1899), jeniec obozu w Starobielsku, następnie w Ostaszkowie; st. przod. PP **Mieczysław Fader** (ur. 1896), jeniec obozu w Starobielsku, przeniesiony następnie do Ostaszkowa, zamordowany w Twerze, pochowany w Miednoje.

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia ; 4). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 19, s. 3
Ppor. rez. WP **Bronisław Bartosik** (ur. 1914), jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie; mjr dyplomowany sł. stałej WP **Józef Bielejec** (ur. 1879), jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu, zidentyfikowany w 1943 roku.

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia ; 6). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 21, s. 3
St. post. PP **Bolesław Guzik** (ur. 1894), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy L.054/1 (66), 3713); ppor. rez. WP **Franciszek Kacprzak** (ur. 1914), jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu - zidentyfikowany w 1943 roku, kpt. rez. WP **Leon Hipolit Kamocki** (ur. 1882), jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie.

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia ; 7). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 22, s. 3
St. przod. PP **Edward Kiciński** (ur. 1890), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy L. 023/5 (71), 4364); st. post. PP **Stanisław Kostrzewa** (ur. 1890), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (listy L.038/1(75), 3385); por. rez. WP **Kazimierz Lipko** (ur. 1883), jeniec obozu w Starobielsku, a następnie w Kozielsku, zamordowany w Katyniu.

BIELAT, Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia ; 8). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 23, s. 3
Ppor. sł. stałej **Antoni Marian Piątkowski** (ur. 1915), jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie; st. przod. PP **Władysław Słoka** (ur. 1892), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy 05/1 (66).

BIELAT Zbigniew: Poczet męczenników. - (Cień Katynia ; 9). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 24, s. 1, 8
Por. rez. WP **Władysław Stępień** (ur. 1911), jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu; post. PP **Józef Suliński**, jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy 027/3 (94), 4214); st. post. PP **Stefan Suski** (ur. 1903), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy (2) (40); st. post. **Wacław Wyrzykowski** (ur. 1893), jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (nr listy L. 037/3 (12), 4166).

BIELAT Zbigniew: Ocaleni. - (Cień Katynia ; 11). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 26, s. 3
Ppor. rez. WP **Zygmunt Bańkowski** (ur. 1914); kapral rez. WP **Tadeusz Bilski** (ur. 1915).

BIELAT, Zbigniew: Ocaleni. - (Cień Katynia ; 12). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 27, s. 3
Plutonowy rez. WP **Stanisław Chmielewski** (ur. 1915); kapral rez. WP **Roch Fudalej** (ur. 1904-zm. 1986).

BIELAT, Zbigniew: Ocaleni. - (Cień Katynia ; 13). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 28, s. 3
St. strzelec rez. WP **Józef Kruk** (ur. 1904-zm. 1976); chorąży rez. WP **Tadeusz Majewski** (ur. 1902-zm. 1984).

BIELAT, Zbigniew: Ocaleni. - (Cień Katynia ; 14). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 29, s. 3
Chorąży rez. WP **Czesław Orzeł** (ur. 1915-zm. 1978); st. sierżant rez. WP **Janusz Szczykutowicz** (ur. 1913-zm. 1994).

BIELAT, Zbigniew: Ocaleni. - (Cień Katynia ; 15). - II. // *Gazeta Starachowicka*. - 1994, nr 30, s. 3
St. przod. PP **Teofil Tomczyk** (ur. 1901-zm. 1993).

Józef MOSKAL,
kpt. z Pińczowa
(na zdj. w pierwszym rzędzie drugi od lewej)
(Kozielsk-Katyń)

Jan OKULARCZYK,
ppor. piech, rez.
(na zdj. z żoną Wandą)
(Kozielsk-Katyń)

Tadeusz OSTROWSKI,
por. rez. 71 pułku piechoty
(Starobielsk-Charków)

Franciszek PAWEŁCZYK,
st. przod. PP,
komendant posterunku PP w Niewachlowie
(Ostaszków-Miednoje)

Wincenty PAWŁOWSKI,
por. piech. rez.
(Białoruś?)

Edward PIOTROWICZ,
st. post. PP
(z żoną Janiną)
(Ostaszków – Miednoje)

Leon Lucjan PLUTECKI,
przod. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Stanisław PRZERADOWSKI,
aspirant PP w Kielcach
(Ostaszków–Miednoje)

WÓJCICKI, Marek: Ostrowczanie wśród ofiar zbrodni katyńskiej - geneza zagadnienia i noty biograficzne // *Rocznik Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim*. - T. 3 (2000), s. 195-218

Jeńcy z Kozielska - rozstrzelani w Katyniu, spoczywają w Katyniu: kpt. **Feliks Badecki**, por. **Bogusław Dybiec**, ppor. **Henryk Piotr Chmielnicki**, ppor. **Wacław Piotr Czerwonko**, ppor. **Edward Stanisław Dudziński**, ppor. **Kazimierz Gaik**, ppor. **Roch Bolesław Karwański**, ppor. **Józef Kotliński**, ppor. **Augustyn Łodykowski**, ppor. **Ludwik Walenty Młynarczyk**, ppor. **Wacław Nowak**, ppor. **Marian Bolesław Otko**, ppor. **Stanisław Pronobis**, ppor. **Maksymilian Bogusław Romanowski**, ppor. **Jan Szafrański**.

Jeńcy ze Starobielska - rozstrzelani w Charkowie, spoczywają w Charkowie: por. **Kazimierz Jan Kaszewski**, por. **Jan Maj**, por. **Marian Matyszczak**, ppor. **Sławomir Feliks Wardyński**.

Jeńcy z Ostaszkowa - rozstrzelani w Twerze, spoczywają w Miednoje: komisarz SG **Marian Wasilewski**, aspirant **Stanisław Bołtuć**, st. przodownik **Zygmunt Wilhelm Łebkowski**, przodownik **Stanisław Gruszka**, st. post. **Jan Zasoń**, post. **Jan Francuz**, post. **Mieczysław Gajowik**, post. **Ignacy Królak**, post. **Stanisław Mierwiński**, post. **Adam Słodziński**, por. **Tadeusz Kucharczak**.

Inni niezidentyfikowani jeńcy: mjr **Wojciech Bucior**, por. **Teofil Rosół, Abram (Adam) Jeleń**, nadkomisarz **Bolesław Edward Kapuścik**, st. post. **Jan Gajowik**.

BANAŚKIEWICZ, Jan.: Lista osób z dawnego powiatu włoszczowskiego pomordowanych w 1940 roku przez NKWD w Katyniu i innych miejscowościach // *Włoszczowskie Zeszyty Historyczne*. - T. 10 (2000), s. 187-224

Kozielsk-Katyń: **Antoni Galas, Józef Czesław Golędzinowski, Stanisław Jara, Franciszek Kocela, Włodzimierz Linowski h. Pomian, Ludwik Bronisław Mucha, Włodzimierz Pawlukiewicz, Stefan Uszyński, Franciszek Wojciechowski, Zygmunt Woźniak, Franciszek Wójcik, Marian Zygmunt Ziembo.**

Ostaszków-Twer-Miednoje [1]: **Wacław Aubrecht, Antoni Bugalski, Tadeusz Choiński, Stanisław Drzazga, Marek, Marian Dudek, Zygmunt Fijołek, Aleksander Górzyński, Władysław Iwański, Józef Iwicki, Wiktor Jelerowski, Piotr Juszczyk, Czesław Karolewski, Mikołaj Kobyłecki, Jan Kucypera, Jan Lis, Stanisław Matyja, Lucjan Wacław Menke, Edward Mikołajczyk, Józef Orzeł, Franciszek Piernik, Ignacy Pietralik, Bartłomiej Pigulski, Antoni Podzielny, Franciszek Praski, Józef Robak, Kazimierz Samek, Jan Sowa, Gustaw Stankiewicz, Stanisław Staszek, Stolarczyk, Henryk Ślaski, Wincenty Walczyk, Bolesław Włodarczyk, Władysław Zając**.

Starobielsk-Charków: **Ryszard Bock, Wincenty Janus, Stanisław Komenda, Antoni Ledwoch, Marian Niedonowicz (Niedoniewicz), Józef Sosenkiewicz**.

……..

1 Lista uzupełniona i poprawiona przez p. Grażynę Szkonter (przewodniczącą Kieleckiego Oddziału Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939": Jan Aubrecht, Antoni Bugalski, Tadeusz Choiński, Wincenty Cudak, Stanisław Drzazga, Marek Dudek, Zygmunt Jan Fijołek, Aleksander Górzyński, Stanisław Gruszka, Władysław Iwański, Józef Iwicki, Wiktor Jelerowski, Piotr Juszczyk, Jan Kania, Czesław Karolewski, Jozef Kmita, Mikołaj Kobyłecki, Franciszek Kopczyński, Roman Krupa, Henryk Kubiński, Jan Kucypera, Jan Lis, Stanisław Matyja, Lucjan Wacław Menke, Edward Mikołajczyk, Piotr Musiał, Jan Nowak, Marian Nowakowski, Ociepka, Józef Orzeł, Franciszek Otoliński, Gabriel Piękoś, Franciszek Piernik, Ignacy Pietralik, Bartłomiej Pigulski, Jan Piotrowski, Antoni Podzielny, Franciszek Praski, Józef Robak, Kazimierz Samek, Jan Sowa, Gustaw Stankiewicz, Stanisław Staszek, Filip Stolarczyk, Jan Suchan, Henryk Ślaski, Wincenty Walczyk, Jan Wengłowski, Jan Więcek , Wawrzyniec Więckowski, Bolesław Włodarczyk, Władysław Zając, Czesław Zieliński.

Ukraina-Kijów-Bykownia: **Jan (Iwan) Dąbrowicz (Dombrowicz), Aleksander Potaszyński (Potasziński), Jan Wengłowski, Wawrzyniec Więckowski, Jan Zabawa**.

Białoruś-Kuropaty i inne nieznane miejsca: **Bronisław Cieślik, Zygmunt Kabała, Franciszek Kopczyński, Zygmunt Kotłubaj, Stanisław Mularczyk, Ociepka, Jan Piętak, Władysław Serwa**.

Uratowani: **Kazimierz Młyńczak**.

Słownik biograficzny gm. Ożarów. T. 1. - Sandomierz : „MYJAKPRESS", 2007
Z treści: s. 60-62 : **Franciszek Młudzik** ; s. 94-97 : **Jan Wąsik**; s. 105-106 : **Karol Załęski**.

**Franciszek Młudzik** (1892-1940) - oficer WP, więzień Starobielska, a następnie Kozielska; **Jan Wąsik** (1894-1940) - oficer zawodowy, kapitan, przebywał w obozie w Kozielsku, zamordowany w Katyniu; **Karol Załęski** (1900-1940), porucznik rezerwy kawalerii WP, więzień obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu.

DZIARMAGA, Agnieszka: „Strzałem w tył głowy" // *Niedziela* (Kielecka). - 2003, nr 40, s. I, V
Ppor. **Edward Lulko**, nauczyciel pochodzący z Suchedniowa; jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie.

Katyń - 55-lecie zbrodni : katalog wystawy / Związek Polskich Artystów Fotografików. Okręg Świętokrzyski w Kielcach; Urząd Miasta w Kielcach ; Koło Rodzin Katyńskich w Kielcach. - Kielce, 1995
Ze zbiorów prywatnych.

MYJAK, Jozef. Katyń - przerwane życiorysy. - Sandomierz : MYJAKPRESS, 1995. - (Sandomierskie Zeszyty Biograficzne; 1). - 31 s.
Zawiera biogramy 103 osób związanych miejscem urodzenia, pracy z woj. tarnobrzeskim; książka ze zbiorów prywatnych.

PAWELEC, Aleksander: W pyle wrześniowych dróg // *Tygodnik Starachowicki*. - 2001, nr 40, s. 11
Wspomnienia **Tadeusz Bilskiego**, mieszkańca Starachowic, jeńca Starobielska i Ostaszkowa.

PAWELEC, Aleksander: Jeniec Starobielska // *Tygodnik Starachowicki*. - 2001, nr 41, s. 11
Dalsza część wspomnień **Tadeusz Bilskiego**, mieszkańca Starachowic, jeńca Starobielska i Ostaszkowa.

PAWELEC, Aleksander: Pośród ocalonych // *Tygodnik Starachowicki*. - 2001, nr 42, s. 11

W hołdzie mieszkańcom miasta Buska i byłego powiatu buskiego zamordowanym w łagrach i obozach sowieckich (1940-1995) / oprac. Bogdan Orłowski ; Muzeum Ziemi Buskiej. - Busko-Zdrój, 1995
Mjr **Eugeniusz Sylwester Budzyński**, kpt. **Jan Blichiewicz**, kpt. **Alfred Franke**, kpt. rez. **Leonard Lech**, por. **Bolesław Łącki**, ppor. rez. **Wojciech Stanisław Marmuźniak**, ppor. rez. **Józef Owczarczyk**, ppor. rez. **Andrzej Pałka**, por. rez. **Teofil Struzikiewicz**, ppor. **Jan Wawro**, **Jan Kopeć**, kpt. rez. **Eugeniusz Nitecki**; st. przod. PP **Julian Bomski**; komendant posterunku w Kurozwękach **Bronisław Dymka**; st. przod. PP **Jan Wiktor Górski**, post. PP **Ignacy Gzieło**, post. PP **Andrzej Jankowski**; st. post. posterunku w Szczaworyżu **Piotr Szostak**; komendant posterunku PP **Roman Wilk**; st. post. PP **Ignacy Zięba**; komendant posterunku PP **Jan Kozieł**; post. PP **Władysław Dytkowski**, st. post. PP **Józef Marchewka**.

Jan Bernard REJECKI,
ppor. pil. rez. z Końskich
(Kozielsk-Katyń)

Stanisław SEKUŁA,
ppor. piech. rez.,
nauczyciel ze Sworzyc k. Końskich
(Kozielsk-Katyń)

Roman SIEKAŃSKI,
por. piech. rez.
(Starobielsk-Charków)

Aleksander SIWKOWSKI,
kpt. int. sł. st.
(na zdj. z rodziną)
(Starobielsk-Charków)

Jan SOWA,
post. PP w Częstochowie
(Ostaszków-Miednoje)

Aleksander STANGIERSKI,
st. post. PP w Końskich
(Ostaszków – Miednoje)

Wincenty STAROŃ,
st. post. PP w Końskich
(Ostaszków – Miednoje)

Juliusz STERNAK,
st. post. PP w Końskich
(Ostaszków – Miednoje)

WĄSIK Jan, kpt. WP. - (Ożarowski Słownik Biograficzny) // *Ożarów*. - 2001, nr 2, s. 11, 22
Biografia wojskowego zw. z Karsami (gm. Ożarów), zamordowanego w Katyniu.

WITEK Grażyna, WITEK Przemysław: Lista uczniów, absolwentów i profesorów Kieleckiej Szkoły Handlowej Stowarzyszenia Kupców Polskich przemianowanej w Państwowe Gimnazjum im. Jana Śniadeckiego, jeńców obozów NKWD w Kozielsku, Starobielsku i na Białej Rusi, zamordowanych w kwietniu-maju 1940 roku strzałem w tył głowy w Katyniu, Charkowie i Mińsku / oprac. na podst. wykazów J. T. Banaśkiewicza // *Oleandry*. - 2005, nr 15 (marzec/kwiecień), s. 20-24
Dostęp w Internecie: http://jozwa22.republika.pl/15/lista.htm

WITEK Grażyna, WITEK Przemysław: Absolwenci i profesorowie Prywatnego Gimnazjum Męskiego im. św. Stanisława Kostki / oprac. na podst. wykazów J. T. Banaśkiewicza // *Oleandry*. - 2005, nr 15 (marzec/kwiecień), s. 24-25
Starobielsk-Charków, Białoruś-Mińsk-Kuropaty i inne nieznane miejsca.

WITEK Grażyna, WITEK Przemysław: Uczniowie i absolwenci kieleckiego Gimnazjum Rządowego im. M. Reja / S. Żeromskiego oraz Seminarium Nauczycielskiego zamordowani przez NKWD w IV i V 1940 r. / oprac. na podst. wykazów J. T. Banaśkiewicza // *Oleandry*. - 2005, nr 15 (marzec/kwiecień), s. 25-29
Kozielsk-Katyń, Starobielsk-Charków, Ukraina-Kijów-Bykownia.

**Biogramy funkcjonariuszy PP (ze strony internetowej Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział Kielce):**

post. PP **Krzemiński Franciszek** s. Józefa i Marianny z Zemstów, ur. 01.12.1905 r. w Cisowie. W policji od 1929 r. Służbę pełnił w woj. kieleckim. We wrześniu 1939 r. w Kielcach. L. 027/2 (6), 2782.

post. PP **Łuczyński Stefan** s. Jana i Antoniny, ur. 25.07.1899 r. w Szczecnie. 07.04.1923 r. przeniesiony do rezerwy. We wrześniu 1939 r. pełnił służbę na posterunku w Pińsku woj. poleskie. Odznaczony Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921.

st. post. PP **Mielczarek Antoni** s. Jana i Antoniny z Pawełczyków, ur. 08.09.1896 w Białej. Żołnierz Legionów Polskich. W WP ochotniczo od 1918 r. W czasie wojny 1920 r. w niewoli bolszewickiej. Od 1921 r. do 1922 r. ponownie w WP, plutonowy. W policji od 18.03.1922 r. Służbę pełnił m.in. na Posterunkach w Kielcach i Suchedniowie. We wrześniu 1939 r. w Komisariacie w Kielcach. Odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921, Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Srebrnym Medalem za Długoletnią Służbę, Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. L. 051/1 (71), 1816.

st. przod. PP **Pawełczyk Franciszek** s. Józefa i Agnieszki, ur. 22.07.1900 r. w Krzętowie. W WP od 17.11.1918 r. Uczestnik wojny 1920 r. W policji od 1923 r. Początkowo pełnił służbę w woj. nowogródzkim w pow. nieświeskim na Posterunku w Zaostrowieczu i Horodzieju. 25.08.1932 r. przeniesiony do woj. kieleckiego. Służył na Posterunku w Białogonie, skąd skierowany na komendanta Posterunku w Niewachlowie i tam we wrześniu 1939 r. Odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921. L. 054/1 (76), 5613.

post. PP **Sowa Jan** s. Bartłomieja i Józefy z Fornickich, ur. 18.09.1888 r. w Brzostku. W policji od 1919 r. Co najmniej od 1936 r. pełnił służbę w pow. częstochowskim. We wrześniu 1939 r. w III Komisariacie w Częstochowie. Odznaczony Srebrnym Medalem za Długoletnią Służbę, Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. L. 016/2 (31), 3693.

post. PP **Urbański Władysław** s. Stanisława i Feliksy z Różaków, ur. 11.06.1899 r. w Dobrej koło Staszowa. Żołnierz Legionów Polskich. Uczestnik wojny 1920 r. Przez wiele lat pełnił służbę w policji woj. kieleckiego. We wrześniu 1939 r. pełnił służbę w II Komisariacie w Radomiu. Odznaczony Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921. L. 019/3 (12),5535.

## II. PAMIĄTKI, LISTY, FOTOGRAFIE

GUZIKI z mundurów polskich żołnierzy i policjantów, wydobyte podczas ekshumacji z dołów śmierci

### Marcin Banaśkiewicz (1901-1940)

Przodownik PP, służył od 1923 r. w Chęcinach, Skarżysku-Kamiennej, Końskich, Przedborzu i Stąporkowie.
Ze zbiorów syna - J. T. Banaśkiewicza.

Biogram przod. PP Marcina Banaśkiewicza / oprac. Jan T. Banaśkiewicz

II Kurs Szkoły Policyjnej w Sosnowcu, prawd. 1923 r.; Marcin Banaśkiewicz - czwarty w drugim rzędzie od lewej [zdjęcie]

Karta pocztowa wysłana z obozu w Ostaszkowie, 16 grudnia 1939 r.

Telegram do żony Jadwigi Banaśkiewicz / Polski Czerwony Krzyż. Zarząd Główny - Biuro Informacji i Poszukiwań, Warszawa 18 października 1958 r.
Telegram z wiadomością, że wg informacji Radzieckiego Czerwonego Krzyża w Moskwie M. Banaśkiewicz na terenie ZSRR nie został odnaleziony.

Przod. PP w Skarżysku-Kamiennej Marcin Banaśkiewicz (w środku) z kolegami, 1928 r.
Zdjęcie ze zbiorów prywatnych.

Tabliczka epitafijna Marcina Banaśkiewicza na cmentarzu w Miednoje [zdjęcie] / fot. J. T. Banaśkiewicz, 2000

Władysław STĘPIEŃ,
por. rez. z Niekłania Wielkiego
(gm. Stąporków)
(Kozielsk)

Antoni Władysław SULCZYŃSKI,
ppor. piech. rez.
(Starobielsk-Charków)

Władysław SULEWSKI,
por. piech. rez.
(Ukraina)

Kazimierz SZCZECIŃSKI,
ppor. piech. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Władysław SZKOP,
st. post. PP
(Ostaszków – Miednoje)

Antoni TOPOROWSKI,
kpt. z Pińczowa
(Kozielsk-Katyń)

Bolesław TOPORSKI,
ppor. piech. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Stanisław WALO,
por. saperów rez.
(Starobielsk-Charków)

Pismo z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie Marcina Banaśkiewicza wraz z kserokopią listy wywozowej z obozu w Ostaszkowie, Warszawa, 30 czerwca 1999 r.

Pismo z Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej w sprawie Marcina Banaśkiewicza, 17 kwietnia 1997 r.

Pismo PCK w sprawie M. Banaśkiewicza / Polski Czerwony Krzyż. Zarząd Główny - Biuro Informacji i Poszukiwań, Warszawa, 5 czerwca 1995 r.
Informacja o tym, że M. Banaśkiewicz figuruje na wykazie sporządzonym przez NKWD w Moskwie w dn. 5 kwietnia 1940 roku (podstawa - kserokopie dokumentów przekazanych w 1990 roku przez władze radzieckie).

Symboliczny grób Marcina Banaśkiewicza na Cmentarzu w Cedzynie [zdjęcie] / fot. Jan T. Banaśkiewicz

BANAŚKIEWICZ, Jan Tadeusz. Przerwane szczęście // W: Bez procesu, bez wyroku..." : ludobójstwo katyńskie we wspomnieniach. - Szczecinek, 2005 . - S. 94-98

BANAŚKIEWICZ, Jan Tadeusz. Jadwiga Banaśkiewicz - wierna znad „Wiernej Rzeki" // W: Pisane miłością. Losy Wdów Katyńskich. T. 3 / Andrzej Spanily. - Gdańsk, 2003

**Stanisław Cebula (ur. 1894)**

St. post. PP, zamordowany w Twerze (d. Kalinin), pochowany w Miednoje.
Ze zbiorów prywatnych córki.

Stanisław Cebula z żoną i córką - rok 1939 [zdjęcie]

Stanisław Cebula z Rodziną - rok 1939 [zdjęcie]

Stanisław Cebula z psem, z którym chodził na polowania - rok 1939 [zdjęcie]

**Franciszek Ciśniewicz (ur. 1896)**

Podporucznik rezerwy, ur. 4 grudnia 1896 roku.
Materiały przekazane przez J. T. Banaśkiewicza.

Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej [kopia]
Z akt Centralnego Archiwum Wojskowego.

Karta ewidencyjna [kopia]
Z akt Centralnego Archiwum Wojskowego.

Życiorys [kopia rękopisu]

**Józef Gizdoń (ur. 1904)**

St. post. PP, ur. 19 marca 1904 r., służył w Komendzie Miasta PP w Kielcach; jeniec obozu w Ostaszkowie, zamordowany w Twerze (d. Kalinin), pochowany w Miednoje.
Materiały przekazane przez J. T. Banaśkiewicza, który otrzymał je od siostrzenicy Józefa Gizdonia - Wandy Krajewskiej w 2007 r.

Józef Gizdoń jako powstaniec śląski [kopia zdjęcia]

Józef Gizdoń z kolegami z Komisariatu PP w Kielcach [kopia zdjęcia]

J. Gizdoń - pierwszy z lewej; pierwszy z prawej st. post. Stanisław Marcinkowski.

Józef Gizdoń z żoną Janiną [kopia zdjęcia]

Józef Gizdoń na służbie [kopia zdjęcia]

Józef Gizdoń z żoną Janiną i córką Krystyną, 1927 r.? [kopia zdjęcia]

**Tadeusz Górecki (ur. 1855)**

Kopia listu por. rez. Tadeusza Góreckiego, jeńca obozu w Kozielsku do żony Bronisławy zam. w Pińczowie znalezionego podczas ekshumacji
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" - depozyt w WBP.

**Władysław Kruk (ur. 1896)**

Ze zbiorów prywatnych Anny Łakomiec.

Kapitan Władysław Kruk, oficer insp. szef uzbrojenia, zamordowany w Charkowie w 1940 r.
Zdjęcie ze zbiorów prywatnych.

Kapitan Władysław Kruk [zdjęcie]
Pierwszy z lewej.

Kapitan Władysław Kruk z żoną [zdjęcie]

**Władysław Leydo (ur. 1899)**

Ze zbiorów prywatnych p. Lidii Leydo .

Władysław Leydo z żoną i teściową [zdjęcie], 1929 r.

Personel szpitala św. Aleksandra w Kielcach [zdjęcie], 1928 r.
Wł. Leydo stoi pierwszy z prawej.

Święto narodowe - 3 Maja - defilada członków Związku Inwalidów Wojennych, na czele dr Władysław Leydo

Eustachiusz WĄSALA,
podkomisarz PP
w Herbach Starych k. Częstochowy
(Ostaszków-Miednoje)

Stanisław WIELIŃSKI,
ppor. piech. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Józef WILKOWIECKI,
ppor. piech. rez.
z Topolic k. Żarnowa
(Kozielsk-Katyń)

Wacław WIŚNICKI,
st. przod. PP
w Komendzie PP w Kielcach
(zmarł w obozie w Ostaszkowie)

Teofil WOJTAS,
przodownik PP
z II Komisariatu w Radomiu
(Ostaszków – Miednoje)

Jan WÓJCIK,
st. post. PP w Miechowie
(Ostaszków-Miednoje)

Jan WYKURZ
(Kozielsk-Katyń)

Mieczysław ZAGÓRSKI,
por. saperów
(na zdjęciu z żoną)
(Starobielsk-Charków)

Ppor. Władysław Leydo z żoną Janiną i dziećmi (Ryszardem, Władysławem, Zofią Małgorzatą) w ogrodzie przy domu rodzinnym na ul. Paderewskiego [zdjęcie], 1939 r. Ze zbiorów prywatnych.

Władysław Leydo [zdjęcie], 1937 r.

Władysław Leydo z żoną Janiną z d. Rudnickich Leydo [zdjęcie], 1939 r.

Tablica z nazwiskiem ppor. Władysława Leydo na Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu. Fot. Lidia Leydo. Ze zbiorów prywatnych.

Władysław Leydo z córeczką Zofią Małgorzatą [zdjęcie], 1939 r.

Żołnierze 36. Warszawskiego Pułku Akademickiego : [zdjęcie]
Władysław Leydo - pierwszy z prawej.

Władysław Leydo : [zdjęcia]
Zdjęcia z czasów legionowych.

Władysław Leydo : [zdjęcie]
Zdjęcie z okresu studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego.

**Witold Lipski Grabie (ur. 1905)**

Ppor. piech. rezerwy. Materiały przekazane przez J. T. Banaśkiewicza.

Karty pocztowe od Witolda Lipskiego do Zofii Lipskiej ze Starobielska [kopia]
Jedna z 2 marca 1940 roku.

Telegram ze Starobielska w języku niemieckim [kopia]

**Wojciech Matałowski (ur. 1885)**

St. post. PP Matałowski Wojciech s. Tomasza i Agnieszki z Banasiaków, ur. 20.04.1885 r. w Kielcach. ukończył Okręgową Szkołę Przodowników PP w Kielcach. We wrześniu 1939 r. pełnił służbę w policji w Kielcach. Odznaczony Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Srebrnym Medalem za Długoletnią Służbę, Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. L. 012/3 (18), 4634 (ze strony internetowej Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział Kielce.)

Telegram / Polski Czerwony Krzyż. Zarząd Główny - Sekcja Informacji i Poszukiwań, Warszawa 9 sierpnia 1957 r.
Telegram z informacją, że Sekcja Informacji i Poszukiwań PCK nie posiada dotychczas wiadomości o poszukiwanym Tadeuszu Ostrowskim - poszukiwania w toku.

Wyciąg aktu zejścia Wojciecha Matałowskiego, Kielce 4 marca 1951 r.

DYPLOM dla Matałowskiego Wojciecha - Srebrny Medal za Długoletnią Służbę : [kserokopia]. - Kielce, 14.12.1938 r.

DYPLOM dla Matałowskiego Wojciecha - Brązowy Medal za Długoletnią Służbę : [kserokopia]. - Kielce, 7.07.1938 r.

**Władysław Okularczyk (ur. 1904)**

Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" - depozyt w WBP.

LIST : [kserokopia] / pisany przez Władysława Okularczyka do żony Wandy, Kozielsk 5.02.1940 r.

**Tadeusz Ostrowski (ur. 1900)**

Porucznik WP, jeniec Starobielska, zamordowany w Charkowie.
Ze zbiorów prywatnych córki Tadeusz Ostrowskiego - p. Iwony Strygner.

Rodzina Ostrowskich [zdjęcie], 1921/22 [kopia zdjęcia]
Tadeusz Ostrowski w środku.

Rodzina Ostrowskich [zdjęcie], 1926/27

Lucyna z Kosiorów i Tadeusz Ostrowscy, 26 lutego 1927 r. [zdjęcie]
Zdjęcie ślubne.

Ślub Lucyny i Tadeusza Ostrowskich w Chełmie Lubelskim 26 lutego 1927 r. [zdjęcie]

Telegram z życzeniami z okazji ślubu od dowódcy 71 Pułku Piechoty w Zambrowie, pułkownika Borzęckiego, 25 lutego 1927 r. [kopia]

Franciszek ZARZYCKI,
ppor. piech. rez., absolwent Gimnazjum im. M. Reja w Kielcach,
(Kozielsk-Katyń)

Michał ZEGADŁO
(miejsce nieznane)

Ryszard ZEGADŁO,
ppor. rez.
(Kozielsk-Katyń)

Aleksander ZIEJA,
st. saper rez.
(Starobielsk-Charków)

List porucznika Tadeusza Ostrowskiego do żony Lucyny i córki Iwony [kopia], Starobielsk 21 grudnia 1939 r.

Tadeusz Ostrowski z żoną - Lucyną z Kosiorów i córką Iwoną. Zdjęcie ze zbiorów prywatnych.

List porucznika Tadeusza Ostrowskiego do żony Lucyny i córki Iwony [kopia], Starobielsk 9 stycznia 1940 r.

Ostatni telegram do matki - Józefy Ostrowskiej : „Jestem zdrowy, pisz", 11 marca 1940 r.

Ostatni telegram do matki - Józefy Ostrowskiej : „Jestem zdrowy, pisz", 11 marca 1940 r.

Telegram do żony Tadeusza Ostrowskiego Lucyny / Polski Czerwony Krzyż. Zarząd Główny - Biuro Informacji i Poszukiwań, Warszawa 14 grudnia 1957 r.

Telegram z informacją, że Sekcja Informacji i Poszukiwań PCK nie posiada dotychczas wiadomości o poszukiwanym Tadeuszu Ostrowskim - poszukiwania w toku.

Pagon z munduru por. Tadeusza Ostrowskiego (** 71).

Telegram do żony Tadeusza Ostrowskiego Lucyny / Polski Czerwony Krzyż. Zarząd Główny - Biuro Informacji i Poszukiwań, Warszawa 13 maja 1959 r.
Telegram z informacją, że Tadeusz Ostrowski wg informacji Radzieckiego Czerwonego Krzyża nie został odnaleziony na terenie ZSRR.

Nadanie pośmiertne „Katyń" Odznaki Pamiątkowej KRZYŻ KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 dla porucznika Tadeusza Ostrowskiego [legitymacja] / Szef Biura Ministra Spraw Wojskowych płk. dypl. Władysław Łapiński, Londyn 15 sierpnia 1985 r.

Wykaz z akt NKWD, przekazany przez Gorbaczowa w 1989 roku - poz. 2478 - Tadeusz Ostrowski [kopia]

Pośmiertne odznaczenie porucznika Tadeusza Ostrowskiego Medalem „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939" [legitymacja] / Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa, Warszawa 24 kwietnia 1995 r.

Pośmiertne mianowanie porucznika Tadeusza Ostrowskiego na stopień kapitana Wojska Polskiego decyzją z dn. 5 października 2007 r. / Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej ; Minister Obrony Narodowej, Warszawa 21 lutego 2008 roku

STRYGNER, Iwona. Lucyna Ostrowska z domu Kosior // W: Pisane miłością. Losy Wdów Katyńskich. T. 3 / Andrzej Spanily. - Gdańsk, 2003

**Stanisław Przeradowski (ur. 1895)**

Asp. PP s. Władysława i Marii z Moraczewskich, ur. 06.06.1895 r. w Radomiu. We wrześniu 1939 r. kierownik Komisariatu w Kielcach. Nr listy L.050/3 (24), 5373.
Ze zbiorów prywatnych Włodzimierza i Wiesławy Przeradowskich (syna i córki).

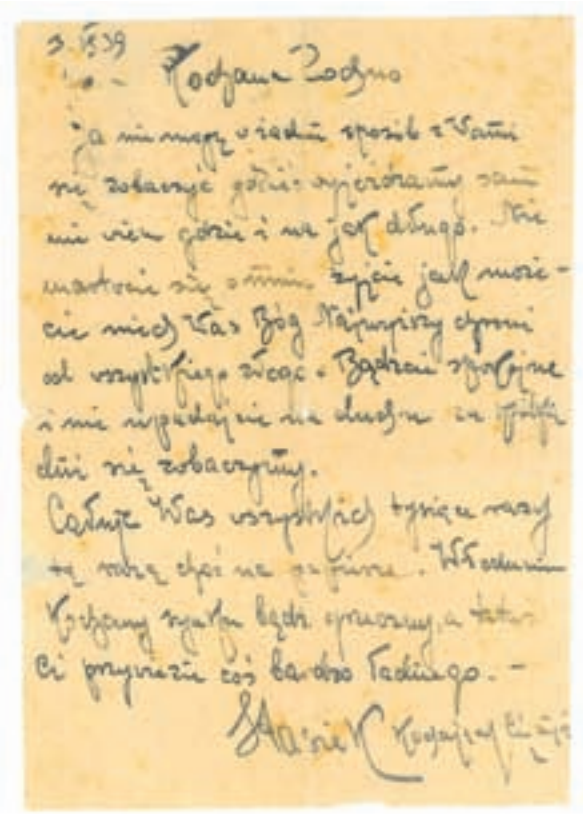

List Stanisława Przeradowskiego, więźnia Ostaszkowa do żony Zofii (kopia), 3 września 1939 r.

List wydobyty z dołów śmierci podczas ekshumacji w Miednoje, dn. 4.07.1995 r. : [kopia] / pisany 27 grudnia 1939 r. przez Wiesławę Przeradowską do ojca Stanisława Przeradowskiego

List wydobyty z dołów śmierci podczas ekshumacji w Miednoje, dn. 4.07.1995 r. : [kopia] / pisany 28 lutego 1940 r. przez Wiesławę Przeradowską do ojca Stanisława Przeradowskiego
Oryginał w Muzeum Katyńskim w Warszawie.

List Stanisława Przeradowskiego, więźnia Ostaszkowa do Rodziców [kopia], Ostaszków, 29 listopada 1939 r.

**Władysław Sulewski (ur. 1886)**

Porucznik rezerwy, 31 Pułku Strzelców Kaniowskich, ur. 7 listopada 1886 roku w Białaszewie.
Materiały przekazane przez J. T. Banaśkiewicza.

Kwestionariusz dla otrzymania legitymacji, upoważniającej do zniżki kolejowej / Biuro Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości, Łuck, 19 października 1934 r. [kopia]

Wniosek o nadanie Władysławowi Sulewskiemu Medalu Niepodległości, Warszawa, marzec 1931 r. [kopia]

Kwestionariusz na Odznaczenia za Zasługi Położone przed 11 listopada 1918 r. [kopia]

Karta ewidencyjna [kopia]

**Ryszard Jan Zegadło (ur. 1913)**

Ppor. piechoty rezerwy, ur. 13 listopada 1913 r. Materiały przekazane przez J. T. Banaśkiewicza.

Patent Oficerski / Warszawa 22 września 1938 r. [kopia]

List Ryszarda Jana Zegadło do Rodziców w Sędziszowie, Kozielsk 24 listopada 1939 r. [kopia]

## III. STOWARZYSZENIE „KIELECKA RODZINA KATYŃSKA”

STOWARZYSZENIE Rodzin Ofiar Katynia Polski Południowej w Krakowie Koło Rodzin Katyńskich w Kielcach / oprac. Jadwiga Dachowska // W: Rodziny Katyńskie / praca zbiorowa z inicjatywy Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich ; zespół red. Włodzimierz Dusiewicz, Andrzej Spanily. - Gdynia, 2001. - S. 113-118

Kronika : Sztandar Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska”. - Kielce, 2008
W roku 2008 podjęto inicjatywę wyhaftowania sztandaru Stowarzyszenia. Koncepcję projektu sztandaru opracowali Jadwiga Dachowska, Anna Łakomiec i Andrzej J. Münnich. Uroczyste poświęcenie sztandaru nastąpiło 17 września 2008 roku.
Kronika ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska”.

Sztandar Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska”, fot. ze zbiorów Stowarzyszenia.

(dmp): Wśród członków Koła Rodziny Katyńskiej // *Echo Dnia*. - 1990, nr 226, s. 3

Kielecka Rodzina Katyńska na uroczystości odsłonięcia Pomnika Katyńskiego na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach 28 października 1990 roku [zdjęcie] / fot. Jerzy Kamoda, 1990
Depozyt Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" w zbiorach WBP w Kielcach.

Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska" na uroczystościach pod pomnikiem Trzech Krzyży w Hucie Szklanej u podnóża Św. Krzyża, 17 kwietnia 2009 roku [zdjęcia], 2009
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Stowarzyszenie „Kielecka Rodzina Katyńska" na uroczystościach przy Pomniku Katyńskim na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, 14 kwietnia 2009 roku [zdjęcie], 2009
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

## IV. OGÓLNOPOLSKIE STOWARZYSZENIE „RODZINA POLICYJNA 1939". ODDZIAŁ W KIELCACH

RODZINA Policyjna 1939 / teksty Iwona Sułkowska [et al.] ; przedm. Andrzej Przewoźnik ; oprac. na podst. materiałów Zarządu Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". - [Katowice] : Górnośląska Oficyna Wydawnicza, [2002]. - XLV, [1], 113 s. : il. - Bibliogr.

STROGULSKI, Tomasz. Granatowa armia. - Opole : Opolskie Zakłady Graficzne, 2000. - 223, [1] s., [8] s. tabl. : il., mapy
Ze zbiorów prywatnych.

GROCHOWSKA, Ewa. Ku pamięci, ku przestrodze / Ewa Grochowska, Jacek Broszkiewicz. - Katowice : Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 r." : Urząd Miasta Katowice, 1996. - 56 s.
Ze zbiorów prywatnych.

Rodzina Policyjna 1939 w Miednoje [zdjęcia]
Ze zbiorów prywatnych.

Pamięć wyzwalająca ze śmierci / red. Adam Szwedka. - Katowice : Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939", 2008
Ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział w Kielcach.

## V. MIEJSCA PAMIĘCI

Polskie Cmentarze Wojskowe w Charkowie, Katyniu, Miednoje

Polskie Cmentarze Wojenne / Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa // *Arché*. - T. 10 (1997)
Numer poświęcony konkursowi na koncepcję ukształtowania przestrzennego terenu polskich cmentarzy - warunki konkursu, protokół rozstrzygnięcia, prace (wyróżnienia honorowe); ze zbiorów prywatnych.

MIKKE, Stanisław. „Śpij, mężny" w Katyniu, Charkowie i Miednoje / Stanisław Mikke ; wstęp Zbigniew Brzeziński. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 1998. - 238, [2] s. - (Biblioteka „Przeszłości i Pamięci")

Ojciec Święty Jan Paweł II dokonuje poświęcenia kamieni węgielnych pod przyszłe cmentarze wojskowe w Katyniu, Miednoje i Charkowie, Watykan, Wigilia 1994 r.; na zdj. ks. prałat Zdzisław J. Peszkowski [zdjęcie] / fot. Arturo Mari
Ze zbiorów prywatnych.

Otwarcie i poświęcenie Polskich Cmentarzy Wojennych: Charków - 17 czerwca 2000 r.; Katyń - 28 lipca 2000 r.; Miednoje - 2 września 2000 r. / fot. Archiwum ROPWiM ; proj. Krystyna Wilczkowska ; wyd. Rodzina Katyńska w Łodzi [karta pocztowa]
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

ROZWADOWSKA, Ewa: Architektura pamięci : otwarcie polskich cmentarzy w Katyniu, Charkowie, Miednoje // *Architektura Murator*. - 2000, nr 10, s. 64-68

PRZEWOŹNIK Andrzej. Cmentarze katyńskie / zdj. Krzysztof Hejke. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Wydawnictwo Terra Nova, [2009]. - 153, [7] s. : il.

**Charków**

CHARKÓW : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego / [oprac. zespół Jerzy Ciesielski et al. ; pod kier. Jędrzeja Tucholskiego ; współpr. Krystian Bedyński, Dariusz Manja ; red. merytor. Jędrzej Tucholski, Wanda Krystyna Roman]. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003

PESZKOWSKI Z. J., ZDROJEWSKI S. Z. Starobielsk - Charków. - Łódź ; Orchard Lake : Fundacja NOM, 1998. - 84 s.
Tytuł na okładce „Starobielsk"; ze zbiorów prywatnych p. I. Strygner.

Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu Charków - Piatichatki / praca zbiorowa pod kier. Andrzeja Zawistowskiego. - Wydaw. Dom Wydawniczy „Złote Strony", Charków, 2006. - 1 płyta CD
Ze zbiorów prywatnych p. I. Strygner.

Cmentarz w Charkowie [zdjęcia] / fot. Anna Łakomiec, 1998
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Pani Iwona Strygner wskazująca nazwisko swojego ojca - Tadeusza Ostrowskiego na płycie na Cmentarzu w Charkowie [zdjęcie] / fot. Anna Łakomiec
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Cmentarz w Charkowie [zdjęcia] / fot. Anna Łakomiec, 2 listopada 2008 r.
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Starobielsk - tablica pamiątkowa z napisem w języku polskim i ukraińskim: „W tym miejscu mieścił się zarząd obwodowy NKWD i jego więzienie wewnętrzne [zdjęcie], 2008
Ze zbiorów p. Iwony Strygner.

Charków - płyta nagrobna z nazwiskiem porucznika Tadeusza Ostrowskiego [zdjęcie]
Ze zbiorów p. Iwony Strygner.

Polski Cmentarz Wojenny w Charkowie. Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

## Katyń

CELIŃSKI, Wiesław: Katyń - drogą do pojednania? // *Więź*. - 2000, nr 9, s. 9-11
O uroczystości poświęcenia polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.

BOHUN, Tomasz: Sześciolecie Memoriału Katyńskiego // *Mówią Wieki*. - 2006, nr 9, s. 30-31

Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu [zdjęcia]
Ze zbiorów p. Lidii Leydo.

Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu [zdjęcia] / fot. Anna Łakomiec, 9 kwietnia 2009 r.
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu. Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

**Miednoje**

MIEDNOJE : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego. T. 1, A-Ł / [oprac. zespół Zuzanna Gajowniczek, Bernadetta Gronek, Bernard Kayzer ; przy współpr. Krystiana Bedyńskiego, Wandy Chudzik ; pod kierunkiem Grzegorza Jakubowskiego]. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. - LXXIII, [3], 522 s. : il.

MIEDNOJE : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego. T. 2, M-Ż / [oprac. zespół Zuzanna Gajowniczek, Bernadetta Gronek, Bernard Kayzer ; przy współpr. Krystiana Bedyńskiego, Wandy Chudzik ; pod kierunkiem Grzegorza Jakubowskiego]. - Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. - S. XI, [3], 523-1098 : il.

Polski Cmentarz Wojenny Miednoje [zdjęcia] / fot. Robert Mazurski, 2006
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział w Kielcach.

Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska. - Warszaw, 2002. - (Zeszyty Katyńskie; 16)
Ze zbiorów prywatnych.

Losy polskich policjantów II RP: Ostaszków - Twer - Miednoje : Izba Pamięci / red. Adam Szwedka. - Katowice : Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939", 2008
Ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział w Kielcach.

ŁOJEK, Bożena. Muzeum Katyńskie w Warszawie / Bożena Łojek, Stanisław Mikke, Zdzisław Sawicki, Jacek Trznadel. - Warszawa : Polska Fundacja Katyńska, 2001. - 190, [1] s.
Ze zbiorów prywatnych.

Muzeum Katyńskie. Oddział Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, otwarte 29 czerwca 1993 r. - 6 s.
Ze zbiorów prywatnych.

SIOMKAJŁO, Alina: Katyń w Pomnikach Świata. - Warszawa : Agencja Wydawnicza CB „Rytm", 2002. - 342 s. : il., fot. (gł. kolor.), mapa, pl.
Ze zbiorów prywatnych.

Polski Cmentarz Wojenny Miednoje, fot. Jan T. Banaśkiewicz, 2000.

Kuropaty k. Mińska. Kamień pamiątkowy ku czci pomordowanych w lesie kuropackim, gdzie NKWD przeprowadzało egzekucje w l. 1937-1941, fot. Jan T. Banaśkiewicz, 1997. Ze zbiorów autora zdjęcia.

Katowice - Komenda Wojewódzka Policji. Symboliczne tablice funkcjonariuszy PP zamordowanych w Twerze, pogrzebanych w Miednoje przy Grobie Nieznanego Policjanta, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

Muzeum Katyńskie w Warszawie - mundur generalski, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

## REGION ŚWIĘTOKRZYSKI

PESZKOWSKI Jastrzębiec Zdzisław, ZDROJEWSKI Stanisław Zygmunt Maria. Świętokrzyskie w grobach Katynia. - Opole [i in.] : Tadeusz Podkówka ; Fundacja NOM, 1999. - 124 : [4] s. tabl. kolor., wykr.

## POMNIKI, TABLICE PAMIĄTKOWE, „DĘBY PAMIĘCI" (UKŁAD WEDŁUG MIEJSCOWOŚCI)

### B O L E Ś C I C E (gm. SĘDZISZÓW)

***Obraz Matki Boskiej Katyńskiej w Gimnazjum; obraz namalował artysta plastyk - Leszek Kurowski.***

ORZECHOWSKA, Agnieszka: Trudna lekcja historii // *Gość Niedzielny*. - 2000, nr 26

### B Y S Z Ó W (gm. KLIMONTÓW)

***Pomnik Katyński, odsłonięty 27 września 2009 roku***

Uroczystość odsłonięcia pomnika Katyńskiego w Byszowie [zdjęcie]
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939" - Oddział w Kielcach.

PŁAZA, Małgorzata: Hołd pomordowanym : Park Katyński w Byszowie - niezwykłe miejsce pamięci ofiar radzieckiej agresji na Polskę powstało w gminie Klimontów // *Echo Dnia* (Świętokrzyskie). - 2009, nr 226, s. 8

E.M., D.P.: „Park Katyński" w Byszowie - największy w Polsce park ku czci ofiar zbrodni stalinowskiej // *Głos Klimontowa*. - Nr 91 (listopad), s. 1

Pomnik Katyński w Byszowie. Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

***Dęby Pamięci - 27 września 2009 roku posadzono 100 dębów: 50 poświęconych policjantom i 50 poświęconych wojskowym.***

Dęby Pamięci w Byszowie // *Głos Klimontowa*. - Nr 91 (listopad), s. 6-7

Sadzenie „Dębów Pamięci", Byszów 27 września 2009 roku, fot. ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

**C E D Z Y N A (gm. GÓRNO)**

***Dąb Pamięci st. post. Policji Państwowej Wincentego Jugo, posadzony 30 kwietnia 2009 roku.***

st. post. PP **Wincenty Jugo** s. Tomasza i Marii, ur. 29.09.1898 r. w Cedzynie koło Kielc. W policji od 1931 r. We wrześniu 1939 r. pełnił służbę w Komendzie Powiatowej w Kielcach. Odznaczony Krzyżem Niepodległości, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921. L. 054/1 (98), 5612 (ze strony internetowej Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939" - Oddział w Kielcach).

Dąb Pamięci st. post. Policji Państwowej Wincentego Jugo. Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939" - Oddział Kielce.

**G I E R C Z Y C E (gm. WOJCIECHOWICE)**

***Tablica pamiątkowa poświęcona pamięci nauczyciela Antoniego Małka, pochodzącego z miejscowości Orłowiny, zamordowanego w Katyniu, odsłonięta 10 maja 2004 roku w szkole w Gierczycach.***

Jaz: Tablica dla Małka : pamięci nauczyciela // *Wiadomości Świętokrzyskie*. - 2004, nr 21, s. 9

**GR Z Y M A Ł K Ó W (gm. MNIÓW)**

***Tablica pamiątkowa w kościele p.w. Przemienienia Pańskiego, odsłonięta i poświęcona 1 października 2000 roku.***

Grzymałków. Tablica epitafijna, która znajduje się w kościele parafialnym p.w. Przemienienia Pańskiego, fot. J. T. Banaśkiewicz.

**HUTA SZKLANA (gm. BIELINY)**

***Pomnik Trzech Krzyży. Pomysłodawcą budowy pomnika był ks. prałat Zdzisław J. Peszkowski, kapłan Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie. Zaprojektowali go projektanci z Opola: Ewa Bertold-Majewska, Krzysztof Podkówka, Tadeusz Podkówka i Stanisław Staniszewski. Pomnik odsłonięty został 13.04.1999 r. Na cokole umieszczono sześć żeliwnych tablic - na jednej wizerunek Matki Boskiej Katyńskiej, na pozostałych napis w pięciu językach : polskim, rosyjskim, angielskim, niemieckim i francuskim: „Pamięci Polaków z obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk, zamordowanych z rozkazu Stalina w roku 1940 w Katyniu, Twerze, Charkowie i innych miejscach Golgoty Wschodu. Wieczne odpoczywanie racz im dać Panie".***

POMNIK Katyński Trzech Krzyży. - [Radom] : Tadeusz Podkówka, 1999
Folder okolicznościowy wydany z okazji uroczystości odsłonięcia pomnika w Hucie Szklanej; ze zbiorów prywatnych.

U.K.: Świadectwo Golgoty Wschodu // *Gość Niedzielny* (Kielce). - 1999, nr 19, s. 17-18

KOSIERKIEWICZ, Dorota: Jedenaście metrów krzyży : u stóp Świętego Krzyża // *Echo Dnia*. - 1998, (8 października)

KOPER, Urszula: Trzy Krzyże // *Gość Niedzielny* (Kielce). - 1998, nr 44 (1 listopada), s. 21

U.K.: Pamięć o Katyniu // *Gość Niedzielny* (Kielce). - 2000, nr 6, s. 20

Huta Szklana. Pomnik Trzech Krzyży, fot. J. T. Banaśkiewicz

Huta Szklana. Tablice na Pomniku Trzech Krzyży, fot. J. T. Banaśkiewicz

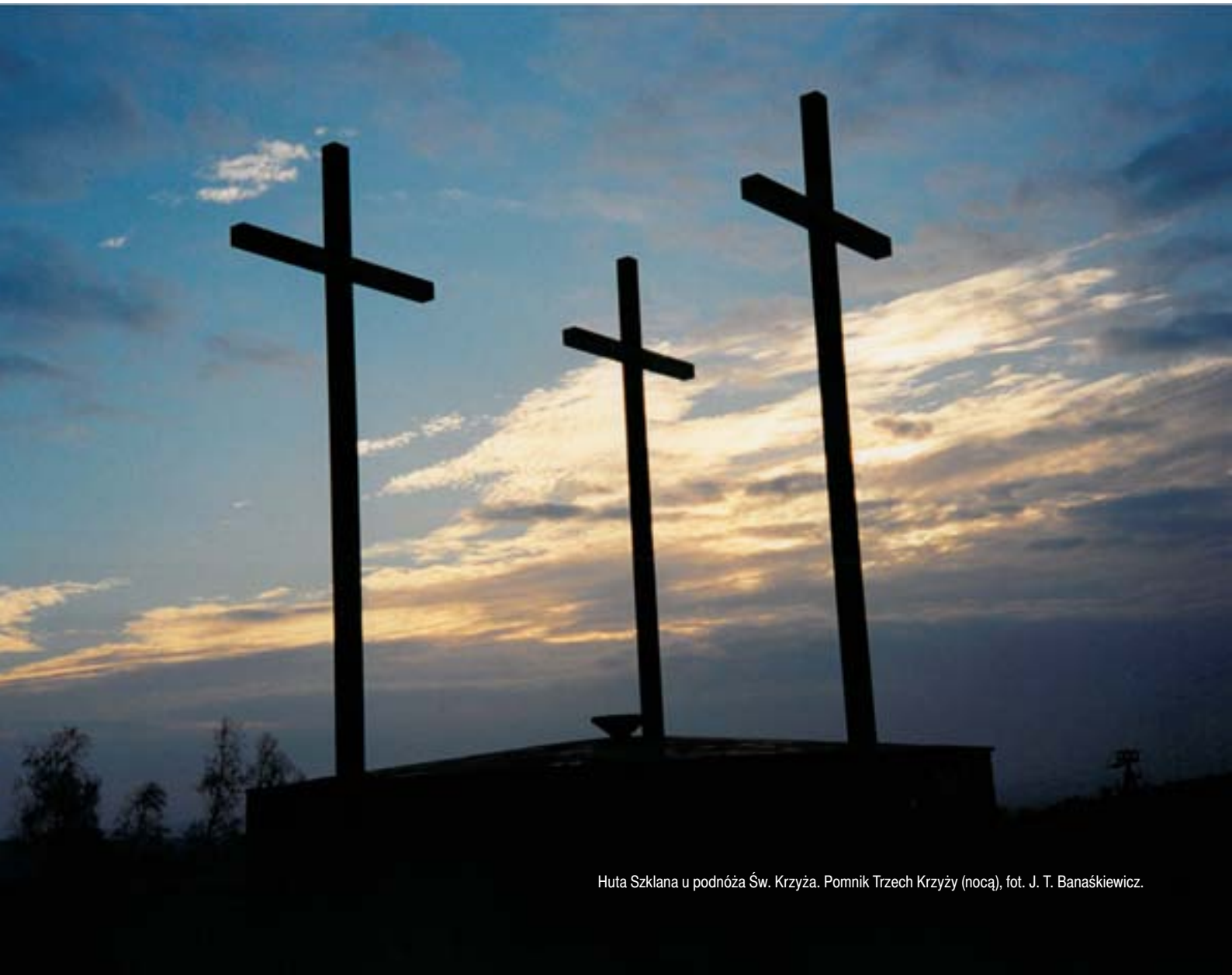

Huta Szklana u podnóża Św. Krzyża. Pomnik Trzech Krzyży (nocą), fot. J. T. Banaśkiewicz.

**J Ę D R Z E J Ó W**

***Tablica pamiątkowa ku czci pomordowanych na Wschodzie w klasztorze oo. Cystersów, odsłonięta 29 grudnia 2000 roku w 60 rocznicę Zbrodni Katyńskiej. Fundatorem tablicy było lokalne koło Ruchu Społecznego AWS przy wsparciu społeczności lokalnej.***

Uroczystości w Jędrzejowie // *Tygodnik Solidarność Świętokrzyska*. - Nr 344 (2001), s. I [dod. do *Tygodnika Solidarność* 2001 nr 1]

GÓJSKI, Mieczysław: Pamięci pomordowanych na Wschodzie // *Tygodnik Solidarność Świętokrzyska*. - Nr 345 (2001), s. I, II [dod. do *Tygodnika Solidarność* 2001 nr 2]

(B.Z.): Bez porwania // *Słowo Ludu* (Kielce, Region). - 2001, nr 5, s. 8

(g): Odsłonięcie tablicy katyńskiej : z udziałem wicepremiera Longina Komołowskiego // *Gazeta Jędrzejowska*. - 2001, nr 1, s. 3

***Dąb Pamięci i tablica pamiątkowa w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Stefana Roweckiego „Grota", poświęcona kapitanowi Antoniemu Zajtzowi, mieszkańcowi Jędrzejowa, zamordowanemu w Charkowie, odsłonięta 16 września 2009 roku.***

**K A Ł K Ó W - G O D Ó W (gm. PAWŁÓW)**

***Kaplica Katyńska w Sanktuarium Bolesnej Królowej Polski Matki Ziemi Świętokrzyskiej.***

Kałków-Godów. Kaplica Katyńska w Sanktuarium Bolesnej Królowej Polski Matki Ziemi Świętokrzyskiej, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

## KIELCE

### *Pomnik Katyński*

***Pomnik zbudowany został w roku 1990 na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach z inicjatywy i przy wsparciu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Kielce, Związku Sybiraków i Koła Rodzin Katyńskich w Kielcach oraz społeczeństwa Kielc. Autorem projektu pomnika był członek ŚZŻAK - Jan Łęski. Uroczyste odsłonięcie i poświęcenie pomnika odbyło się 28 października 1990 roku. W roku 1996 staraniem Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Kielcach oraz kieleckiego Koła Rodzin Katyńskich przy pomocy społeczeństwa Kielc ufundowane zostały dwie tablice ze 184 nazwiskami pomordowanych oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Policji Państwowej w Katyniu, Charkowie, Kalininie i innych miejscach kaźni na terenie Związku Radzieckiego, pochodzących z terenu województwa kieleckiego i tych, których rodziny związane są z Kielcami. Projekt przebudowy pomnika wykonał inż. Henryk Dłużewski ze SODN, a płaskorzeźbę z wizerunkiem Matki Boskiej Katyńskiej wykonał artysta rzeźbiarz - Stefan Maj. Uroczystego poświęcenia tablic z nazwiskami pomordowanych dokonał 1 listopada 1996 roku ks. bp. Mieczysław Jaworski.***

(na podstawie informacji opracowanej przez J. T. Banaśkiewicza).

Pierwsze brzozowe Krzyże Katyńskie na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, które stawiano pod osłoną nocy z 31 października na 1 listopada 1981 roku, fot. Jacek Jopowicz.

Pierwsze brzozowe Krzyże Katyńskie na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, które stawiano pod osłoną nocy z 31 października na 1 listopada 1981 roku [zdjęcie]
Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska". Według informacji uzyskanych od Pani Anny Łakomiec pierwszy brzozowy Krzyż Katyński postawił student weterynarii Antoni Kwapisiewicz z kolegami: Onufrym Śmiałkowskim i Marianem Jasem. Później krzyże stawiał p. Mieczysław Rumas.

Trzy Krzyże w Kielcach // *Gazeta Kielecka*. - 1990, nr 36, s. 2
Dot. projektu pomnika na Cmentarzu Partyzanckim - projekt plastyczny pomnika - Jan Łęski.

Pomnik Katyński na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, odsłonięty 28 października 1990 roku [zdjęcia] / fot. Jerzy Kamoda, 1990
Depozyt Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" w zbiorach WBP w Kielcach.

Pomnik Katyński na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, odsłonięty 28 października 1990 roku [zdjęcie kolorowe] / fot. Jerzy Kamoda
Depozyt Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" w zbiorach WBP w Kielcach.

(PaCh): Fragment historii, której nie wolno było znać : odsłonięcie Pomnika Katyńskiego // *Słowo Ludu*. - 1990, nr 252, s. 1

(masz): Stowarzyszenia zadbały : rozbudowa pomnika katyńskiego // *Słowo Ludu*. - 1996, nr 248
Rozbudowa pomnika: rzeźba i dwie tablice z nazwiskami 184 pomordowanych kielczan i osób związanych z naszym regionem.

(DOK): Znicze pamięci // *Echo Dnia*. - 1996, nr 255, s. 14
Rozbudowa pomnika: rzeźba i dwie tablice z nazwiskami 184 pomordowanych kielczan i osób związanych z naszym regionem.

JAK: Którzy zginęli : 60. rocznica katyńskiej zbrodni // *Gazeta w Kielcach*. - 2000, nr 86, s. 5 [dod. do *Gazety Wyborczej* 2000 nr 86]

Pomnik Katyński na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach [zdjęcie] / fot. Anna Łakomiec
Z tablicami, na których zamieszczone są nazwiska pomordowanych; ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Kielce. Pomnik Katyński na Cmentarzu Partyzanckim w Kielcach, fot. J. T. Banaśkiewicz.

Kielce. Jedna z dwóch tablic (po lewej stronie) na Pomniku Katyńskim na Cmentarzu Partyzanckim, fot. J. T. Banaśkiewicz.

Kielce. Jedna z dwóch tablic (po prawej stronie) na Pomniku Katyńskim na Cmentarzu Partyzanckim, fot. J. T. Banaśkiewicz.

## *TABLICE PAMIĄTKOWE*

*1. Tablica poświęcona ks. majorowi Janowi Józefowi Potockiemu, umieszczona na elewacji frontowej budynku przy ul. Sienkiewicza 3 w Kielcach, odsłonięta 20 maja 2000 roku, ufundowana staraniem Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Kielcach.*

Kielce. Tablica upamiętniająca ks. mjra Jana Józefa Potockiego na budynku Stacji Kaznodziejskiej, ul. Sienkiewicza 3, fot. J. T. Banaśkiewicz.

*2. Tablica pamiątkowa ku czci Żołnierzy 4 pp. Legionów WP, pomordowanych na Wschodzie, umieszczona na budynku koszar wojskowych w Wojskowym Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ, odsłonięta 27 maja 2000 roku. Tablicę ufundowało Stowarzyszenie Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Kielcach w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej. Napis: „Pamięci żołnierzy 4 PP Leg. Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD w Katyniu, Charkowie, Twerze-Miednoje, w Kijowie-Bykowni, Mińsku-Kuropatach i innych miejscach zagłady na terytorium b. ZSRR - w Hołdzie Kielczanie, maj 2000".*

Odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci Żołnierzy 4 pp. Legionów WP, pomordowanych na Wschodzie [zaproszenie] / Stowarzyszenie Ochrony Dziedzictwa Narodowego ; Komendant Wojskowego Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach, 27 maja 2000 r.

U.K.: Pamięć żołnierzy // *Gość Niedzielny* (Kielce). - 2000, nr 26

Kielce-Bukówka. Tablica pamiątkowa, fot. J. T. Banaśkiewicz, 2000.

*3. Tablica upamiętniająca polskich oficerów pomordowanych w Katyniu znajdująca się w Kościele Garnizonowym p.w. Matki Bożej Królowej Korony Polskiej w Kielcach, odsłonięta w kwietniu 1990 roku*

Tablica pamiątkowa w Kościele Garnizonowym, fot. Jan T. Banaśkiewicz

*4. Tablica pamiątkowa w Kościele p.w. św. Karola Boromeusza na Karczówce, odsłonięta 17 września 1995 roku, ku czci ur. na Karczówce, mjr. dypl. Wincentego Witolda Cedro (Cendro).*

*5. Tablica pamiątkowa umieszczona na południowej ścianie Bazyliki Katedralnej p.w. Wniebowzięcia NMP w Kielcach, odsłonięta 17 marca 2005 roku (poświęcona 3 maja 2005 roku), ufundowana przez Radę Miejską i Zarząd Miasta Kielce na wniosek Jana T. Banaśkiewicza ze Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".*

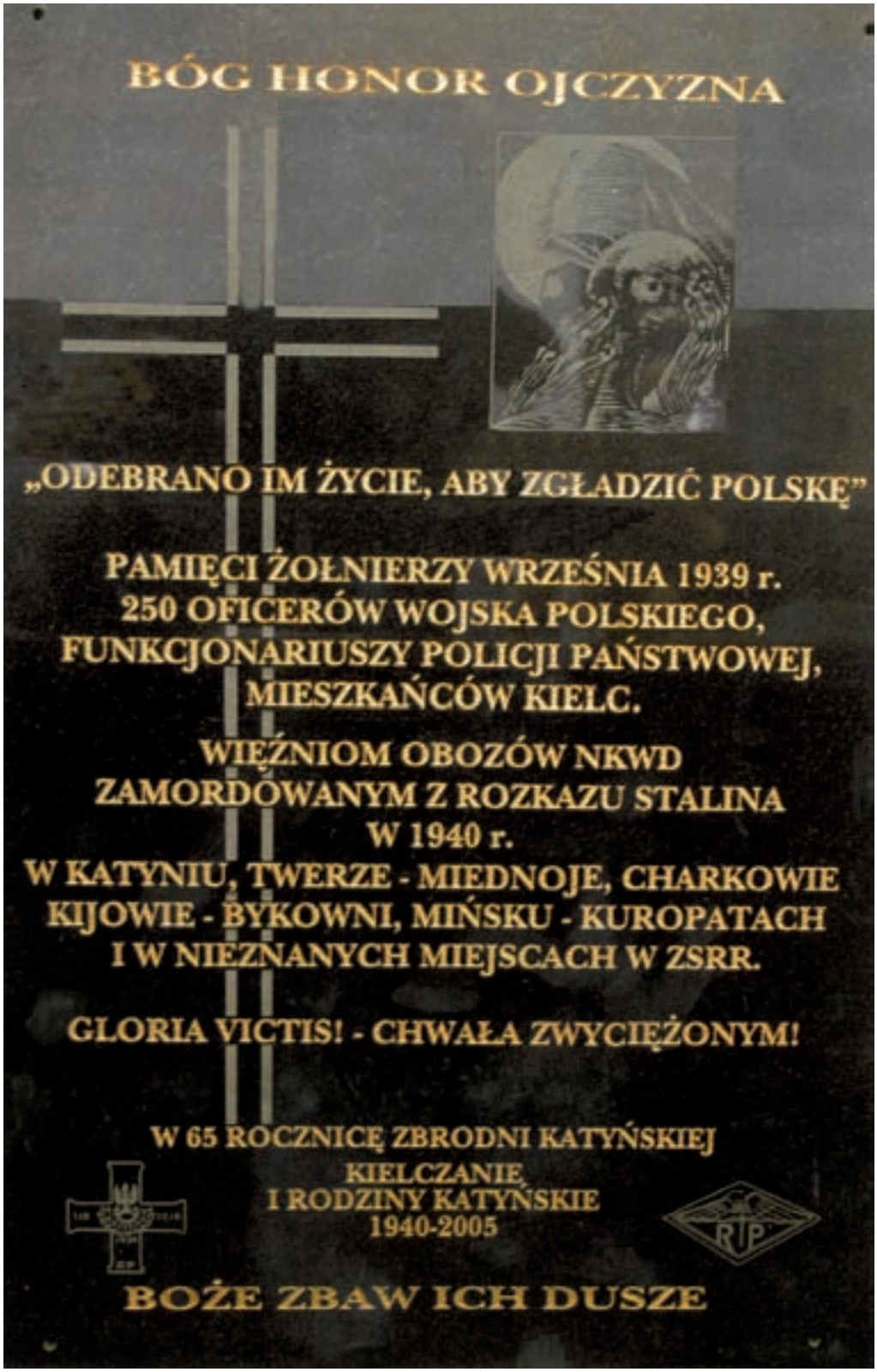


Kielce. Tablica pamiątkowa umieszczona na południowej ścianie Bazyliki Katedralnej, fot. J. T. Banaśkiewicz.

Tablica pamięci w 65-tą rocznicę Zbrodni Katyńskiej Żołnierzom Września 1939 r. - Oficerom Wojska Polskiego, funkcjonariuszom Policji Państwowej - Mieszkańcom Kielc, ofiarom Zbrodni Katyńskiej / oprac. Jan T. Banaśkiewicz. - Kielce, 2005

Skoroszyt zawierający m.in. listę żołnierzy Wojny Obronnej 1939 roku - oficerów WP i funkcjonariuszy PP - mieszkańców Kielc i związanych z Kielcami, jeńców obozów NKWD w ZSRR w Kozielsku, Starobielsku, Ostaszkowie i innych, zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze-Miednoje, Ukrainie, Białorusi i innych nieznanych miejscach w ZSRR. Skoroszyt przekazany przez J. T. Banaśkiewicza - w zbiorach DŻS-ów WBP.

*6. Tablica pamiątkowa odsłonięta w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim 17 kwietnia 2007 roku, poświęcona pięciu oficerom Wojska Polskiego, pracownikom byłego Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Ziemskiego w Kielcach, więźniom obozów w Kozielsku i Ostaszkowie, zamordowanym przez NKWD w Katyniu, Charkowie i Twerze wiosną 1940. Inicjatorem powstania tablicy jest Jan T. Banaśkiewicz ze Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" i „Rodzina Policyjna 1939 Oddział w Kielcach", autorem projektu i wykonawcą jest artysta plastyk Krzysztof Moderau. Nazwiska umieszczone na tablicy: Kozielsk-Katyń: Aleksander Brzostek, Jerzy Juda Fleszler, Józef Kalasanty Jaroszyński; Starobielsk-Charków: Stanisław Sąchocki, Stanisław Walo. (Informacja z materiałów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska").*

Bohaterowie dla pokoleń : odsłonięcie tablicy pamiątkowej // *Echo Dnia.* - 2007, nr 90, dod. Okrąglak, s. 13

ANAR: Pamięci pomordowanych na Wschodzie // *Gazeta Wyborcza. Kielce*. - 2007, 18 kwietnia, s. 2 [dod. do *Gazety Wyborczej* Wyd. KI 1 2007 nr 91]

*7. Tablica pamiątkowa na ścianie budynku I Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Żeromskiego „Pamięci wszystkich poległych i zamordowanych w latach 1939-1956 wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Stefana Żeromskiego i dla wiecznej chwały tych, którzy zginęli walcząc o Polskę". Na tablicy 3 nazwiska zamordowanych przez NKWD: Włodzimierz Szanser, Stefan Wrona, Mieczysław Zarzycki. Tablica odsłonięta została w październiku 1991 roku. Ufundował ja mecenas Jerzy Rak.*

(bas): Przez pokolenia // *Słowo Ludu* (Kielce). - 1991, nr 228, s. 12

***SKWER PAMIĘCI OFIAR KATYNIA (17 WRZEŚNIA 2009)***

JAK: Poległym i zamordowanym na Wschodzie : 70. rocznica agresji ZSRR // *Gazeta Wyborcza, Kielce*. - 2009, 18 września, s. 1 [dod. do *Gazety Wyborczej* Wyd. 1 2009 nr 219]

Informacja o nadaniu nazwy Skwer Pamięci Ofiar Katynia.

Kielce. Skwer Pamięci Ofiar Katynia, fot. Anna Łakomiec.

**DĘBY PAMIĘCI (62) - patrz aneks.**

Certyfikaty „Dębów Pamięci", posadzonych dla uczczenia: majora Władysława Kruka, porucznika Władysława Leydo, kapitana Tadeusza Ostrowskiego.

*W styczniu 2010 roku kielecki architekt Zdzisław Wiek opracował propozycję STELI - Tablicy informacyjnej „Kieleckiej Rodziny Katyńskiej", która ma być umieszczona w bezpośrednim sąsiedztwie „Dębów Pamięci" posadzonych w 70. rocznicę Zbrodni Katyńskiej na Skwerze Pamięci Ofiar Katynia w Kielcach. Tablica ma upamiętniać jeńców obozów NKWD w Kozielsku, Starobielsku, Ostaszkowie i innych obozów na terenie ZSRR, zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze, Bykowni i Kuropatach.*

Sadzenie Dębów Pamięci na Skwerze Pamięci Ofiar Katynia.
Fot. Anna Łakomiec, 25 kwietnia 2009 roku.
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

## KOŃSKIE

***Pomnik Katyński na cmentarzu w Końskich, odsłonięty 5 czerwca 1991 roku.***

Pomnik Katyński na cmentarzu w Końskich, odsłonięty 5 czerwca 1991 roku [zdjęcie kolorowe] / fot. Jerzy Kamoda
Depozyt Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska" w zbiorach WBP w Kielcach.

Końskie. Pomnik Katyński i więźniów łagrów sowieckich na cmentarzu,
fot. Jan T. Banaśkiewicz.

*Tablica pamiątkowa w Kościele p.w. św. Mikołaja.*

Końskie. Tablica pamiątkowa w kościele p.w. św. Mikołaja,
fot. Jan T. Banaśkiewicz, 2002.

## ŁAGÓW

*Tablica pamiątkowa w kościele parafialnym p.w. św. Michała Archanioła, odsłonięta 11 listopada 2008 roku. Tablica poświęcona jest Funkcjonariuszom Policji Państwowej posterunku w Łagowie. Na tablicy znajdują się cztery nazwiska: st. post. Józef Robak, st. post. Jan Lichota, post. Ignacy Dąbrowski, st. post. Jan Marcinkowski.*

Łagów. Urna z prochami Ofiar Katynia fot. Jan T. Banaśkiewicz, 2008.

Łagów. Tablica pamiątkowa, fot. J. T. Banaśkiewicz, 2008.

## NAGŁOWICE

***Dąb Pamięci podporucznika Stanisława Wielińskiego, nauczyciela Publicznej Szkoły Powszechnej w Nagłowicach, posadzony 22 września 2009 roku.***

Dąb Pamięci podporucznika Stanisława Wielińskiego [zdjęcia]
Ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

## OPATÓW

***Tablica pamiątkowa z nazwiskami 21 funkcjonariuszy Policji Państwowej oraz oficerów WP pochodzących z Opatowa i okolic, odsłonięta 25 marca 2001 roku na cmentarzu parafialnym w Opatowie.***

LIS, Marek: Pozostała tylko pamięć // *Gazeta Ostrowiecka*. - 2001, nr 17, s. 8

## OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI

***Pomnik Ofiarom Zbrodni Katyńskiej, odsłonięty 11 listopada 2002 roku na Placu Kościoła Najświętszego Serca Jezusowego. Cztery marmurowe tablice z nazwiskami 41 ostrowieckich ofiar zbrodni poświęcone zostały przez biskupa sandomierskiego Andrzeja Dzięgę 27 kwietnia 2003 roku.***

Pomnik katyński // *Tygodnik Solidarność Świętokrzyska*. - Nr 332 (2000), s. IV [dod. do *Tygodnika Solidarność* 2000 nr 39]

## PIŃCZÓW

***Pomnik Katyński na cmentarzu parafialnym przy ul. Grodziskowej (krzyż brzozowy i tabliczka z pięcioma nazwiskami mieszkańców Pińczowa zamordowanych w Katyniu).***

Pińczów. Pomnik Katyński na cmentarzu, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

***Kaplica Matki Bożej Katyńskiej w Sanktuarium Matki Bożej Mirowskiej, odsłonięta i poświęcona 12 listopada 1995 r.***

Pińczów. Kaplica Matki Bożej Katyńskiej w Sanktuarium Matki Bożej Mirowskiej, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

**S A N D O M I E R Z**

***Pomnik Katyński na cmentarzu katedralnym, odsłonięty 15 października 1995 roku. W 1990 roku staraniem Społecznego Komitetu urządzono symboliczną mogiłę katyńską (drewniany „Krzyż Katyński"), natomiast w roku 1995 wzniesiony został pomnik, który zaprojektował rzeźbiarz sandomierski - Szczepan Siudak.***

SŁAWIŃSKI, Piotr. Cmentarz Katedralny w Sandomierzu. - Sandomierz, 2007. - S. 18-19 ; zdjęcie 2 (po spisie treści)

**S T A R A C H O W I C E**

***Dziewięciometrowy Krzyż Katyński z napisem „Ofiarom Zbrodni Katyńskiej w 1940 r." postawiony 20 sierpnia 2002 roku, upamiętniający zamordowanych w 1940 roku 23 oficerów WP i policjantów ze Starachowic. Powstał z inicjatywy starachowickich członków Koła Związku Sybiraków oraz Rodzin Katyńskich w Starachowicach. Projektantem Krzyża był architekt Mirosław Szklarczyk (litery Adam Nowak). Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia Krzyża Katyńskiego odbyła się 30 kwietnia 2005 roku - w 65. rocznicę Zbrodni Katyńskiej i połączona była ze złożeniem urn z ziemią z cmentarzy w Katyniu, Charkowie i Miednoje.***

(I.O.): Ofiarom zbrodni katyńskich : pomogli sponsorzy, władze miasta i powiatu // *Echo Dnia* (Świętokrzyskie, Końskie i in.). - 2002, nr 194, s. 9

(p): Ofiarom Zbrodni Katyńskich // *Gazeta Starachowicka*. - 2002, nr 36, s. 11

OLO: Hołd pomordowanym : odsłonięcie Krzyża Katyńskiego // *Tygodnik Starachowicki*. - 2005, nr 18, s. 13

Starachowice. Pomnik Ofiarom zbrodni katyńskich [zdjęcie]
Ze zbiorów prywatnych.

***Dąb Pamięci posadzony 30 kwietnia 2009 roku dla uczczenia pamięci gen. brygady Władysława Maluszyckiego zamordowanego w Charkowie.***

***Skwer Ofiar Zbrodni Katyńskiej.***

**S T A S Z Ó W**

***Dęby Pamięci posadzone w parku miejskim im. Adama Bienia 6 listopada 2009 roku dla uczczenia pamięci nauczycieli staszowskich: kapitana Józefa Jaronia i porucznika Jana Ignacego Wróblewskiego.***

„Dęby Pamięci" // *Monitor Staszowski*. - 2009, nr 6 (141), s. 16

## STOPNICA

*Tablica pamiątkowa w gotyckiej kruchcie (pod chórkiem) Kościoła p.w. św. Piotra i Pawła poświęcona żołnierzom AK podobwodu Stopnica oraz policjantom i oficerom z regionu stopnickiego poległym w Katyniu.*

## ŚWIĘTY KRZYŻ

Klasztor na Św. Krzyżu (wirydarz) - Pieta Katyńska i tablica upamiętniająca Pomnik Trzech Krzyży, fot. Jan T. Banaśkiewicz.

## WŁOSZCZOWA

***Symboliczna mogiła pomordowanych na Wschodzie na cmentarzu parafialnym.***

***Tablica pamiątkowa w hołdzie policjantom z powiatu włoszczowskiego, pomordowanym przez NKWD w Twerze oraz innych miejscach kaźni na wschodzie (50 nazwisk), odsłonięta 17 września 2009 roku na ścianie budynku Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Stefana Czarnieckiego.***

Odsłonięcie tablicy epitafijnej we Włoszczowie. Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział w Kielcach.

Odsłonięcie tablicy epitafijnej // *Echo Włoszczowy*. - 2009, nr 39, s. 6 [dod. do *Echo Dnia. Relaks* 2009-09-25]

***Dęby Pamięci posadzone 21 października 2009 roku przy budynku Zespołu Szkół Placówek Oświatowych dla uhonorowania pamięci pomordowanych w Twerze komendantów Powiatowych Policji we Włoszczowie: komisarza Lucjana Wacława Menke i komisarza Wacława Aubrechta.***

Tablica epitafijna we Włoszczowie. Zdjęcie ze zbiorów Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939". Oddział w Kielcach.

## VI. OPRACOWANIA

MASOWE morderstwo w lesie katyńskim : sprawozdanie na podstawie urzędowych danych i dokumentów. - [Warszawa : b.w., 1943]
Ze zbiorów prywatnych Jana T. Banaśkiewicza.

Szczątki 12.000 oficerów polskich w masowych grobach : Kozia Góra pod Smoleńskiem odsłania swą krwawą tajemnicę // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 90, s. 1

Nowa lista ofiar w Katyniu // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 114, s. 1

Dalsza kolejna lista ofiar w Katyniu // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 115, s. 1

Los oficerów b. armji polskiej rozstrzygnął się już w grudniu 1939 r. : nowy tajny dokument potwierdza szatańskie plany Moskwy // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 165, s. 1

Nowe szczegóły tajemnicy Katynia // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 119, s. 1

Dotychczas ekshumowano ponad 3000 szczątków ofiar Katynia // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 123, s. 1

Gdzie występuje bolszewizm - tam leje się krew : Szwedzi i Portugalczycy u mogił polskich męczenników w Katyniu // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 125, s. 1

Kozielsk był przejściowym obozem dla przeznaczonych na zagładę // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 136, s. 1

Dalsza lista ofiar katyńskich // *Kurier Kielecki*. - 1943, nr 136, s. 1

Jak odkryto straszliwą zbrodnię : delegacja polska u grobów wymordowanych oficerów // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 90, s. 1-2

Największa zbrodnia dziejów ludzkich // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 90, s. 1

(tp): Myśleli, że jadą do innego obozu... // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 90, s. 2

P.C.K. uczestniczy w ekshumacji : sprawozdanie o stanie grobów katyńskich // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 93, s. 1

Nad grobami polskich żołnierzy : wywiad przedstawiciela N. K. W. z członkiem delegacji polskiej // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 93, s. 1

Rozpoznane ofiary // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 93, s. 1

Kreml łudził i oszukiwał rząd Sikorskiego : Kozia Góra wyjaśniła znaczenie „amnestii sowieckiej" // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 93, s. 1

Polscy oficerowie - jeńcy z Niemiec nad grobami w lesie pod Smoleńskiem // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 93, s. 1

Rozpoznane ofiary // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 94, s. 1

Grudki polskiej ziemi padły na groby oficerów : reportaż z pobytu delegacji P. C. K. na miejscu kaźni pod Smoleńskiem // *Nowy Kurier Warszawski*. - 1943, nr 94, s. 2

WAŃKOWICZ, Melchior. Dzieje rodziny Korzeniewskich. - [B.m.: b.w., b.r. [1982-4]. -28 s., off. z masz.
Polskie wydawnictwo niezależne; ze zbiorów prywatnych.

ZAWODNY, Janusz Kazimierz. Katyń / z przedmową Zbigniewa Brzezińskiego. - Lublin : Towarzystwo Naukowe KUL ; Paryż : Editions Spotkania, 1989. - 326, [1] s.

Katyń - synteza: świadek historii, rewelacje pułkownika, drogi wyjścia. - [S.l. : s.n., 1990]. - [2], 335 s.
Ze zbiorów prywatnych.

ŁOPIANOWSKI, Narcyz. Rozmowy z NKWD [Narodnym Komissariatem Wnutriennych Dieł] : 1940-1941 / oprac., wstępem i przypisami opatrzył Andrzej Krzysztof Kunert. - Warszawa : „PAX", 1990. - 92, [4] s.
Ze zbiorów prywatnych.

SKARŻYŃSKI, Kazimierz. Katyń. - Paryż : Editions Dembinski, 1990. - 96 s. : il.

Wyznanie szefa NKWD / oprac. Rafał Brzeski // *Rzeczpospolita*. - 1991, nr 235, s. 5

MIKKE, Stanisław. Misja : prawdziwa relacja z prac ekshumacyjnych w Charkowie i Miednoje. - Warszawa : Contrast, 1992. - 71, [1] s., [16] s. tabl. : fot.
Ze zbiorów prywatnych.

ROSJA a Katyń / [koncepcja całości Piotr Mitzner ; oprac. red. Ileana Porycka, Alicja Wancerz-Gluza]. - Warszawa : „Karta", 1994. - 109 s. - (Biuletyn Historycznej Agencji Informacyjnej)

PESZKOWSKI, Zdzisław J. Pamięć Golgoty Wschodu. - Warszawa : „Soli Deo", 1995. - 64 s. : faks., fot. (w tym kolor.), mapy, portr.
Ze zbiorów prywatnych.

Sprawozdanie poufne Polskiego Czerwonego Krzyża : raport z Katynia / Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża. - Warszawa : ZG PCK, 1995. - 54, [1] s.
Ze zbiorów prywatnych.

Słowa Tęsknoty : zachowane listy jeńców Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska / oprac. Ewa Gruner-Żarnoch, Maria Danuta Wołągiewicz ; Stowarzyszenie Katyń w Szczecinie. - Szczecin : „SK", 1996. - 279 s. : faks., fot.,2 mapy, portr.
Ze zbiorów prywatnych.

Biuletyn Katyński. Nr 43 (1998) / Instytut Katyński w Polsce. - Kraków, 1998
Ze zbiorów prywatnych.

Biuletyn Katyński. Nr 16-32 (czerwiec 1980-październik 1981) / Instytut Katyński w Polsce. - Kraków, 2000
Numer Specjalny (II) - przedruk nr 16-32; ze zbiorów prywatnych.

POMIANOWSKI, Jerzy: Ostatnia zagadka Katynia : dlaczego Stalin i Beria zostawili ślady zbrodni na piśmie // *Polityka*. - 2000, nr 15, s. 85-89

REŃCA, Sebastian: Bykownia - zagubiony „Katyń"? // *Najwyższy Czas*. - 2001, nr 48, s. XXX-XXXI
Skan artykułu ze zbiorów BG UJK w Kielcach.

Katyń w dokumentach USA : Izba Reprezentantów Kongresu Stanów Zjednoczonych / [słowo wstępne R. Kaczorowski]. - Peplin [etc.] : „Bernardinum", 2003. - 167, [1] s. : il., 2 mapy
Ze zbiorów prywatnych.

Ksiądz Jan Leon Ziółkowski - ostatni kapelan Kozielska / oprac. Zdzisław Jastrzębiec Peszkowski, Barbara Ziółkowska-Tarkowska, Stanisław Zygmunt Zdrojewski. - Warszawa - Łódź : Fundacja „Golgota Wschodu", 2003
Ze zbiorów prywatnych.

NOWAK-JEZIORAŃSKI, Jan: Milczeli, bo się bali // *Gazeta Wyborcza*. - 2003, nr 107, s. 21
Zbiór dokumentów brytyjskich katyńskich pt. „Katyń", wydany przez Anglików.

SYNORADZKI, Michał: Katyń - technika zbrodni / Michał Synoradzki, Jacek Grodecki, Victoria Plewak // *Gazeta Wyborcza*. - 2003, nr 87, s. 20-22

BALISZEWSKI, Dariusz: Gra Katyniem : kto i dlaczego przemilczał prawdę o zbrodni katyńskiej? // *Wprost*. - 2004, nr 19, s. 70-72

Bez procesu, bez wyroku... : ludobójstwo katyńskie we wspomnieniach / [wybór tekstów Piotr Czartoryski-Sziler ; red. i oprac. Maria Kalińska, Beata Rojek]. - Szczecinek : Fundacja „Nasza Przyszłość". Oddział, 2005 . - 172, [3] s. : il.
Ze zbiorów prywatnych.

KOLA, Andrzej. Archeologia Zbrodni : oficerowie polscy na cmentarzu ofiar NKWD w Charkowie. - Toruń : Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2005. - 442 : il. (gł. kolor.). - Bibliogr.

JACZYŃSKI, Stanisław: Historiografia zbrodni katyńskiej // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. - 2005, nr 1, s. 31-56

KOLA, Andrzej: Co znaleźliśmy w grobach Bykowni / rozm. Marcin Wojciechowski // *Gazeta Wyborcza* (Wyd. Kl 1). - 2006, nr 207, s. 10

PAUL, Allen. Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / tł. i oprac. red. Zofia Kunert. - Warszawa : Świat Książki - Bertelsmann Media : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. - 399 s., [16] s. tabl. : il.

SZCZEŚNIAK, Andrzej Leszek. - Katyńska zbrodnia. Wyd. 2. - Radom : Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, 2006. - 85, [2] s.

Zagłada polskich elit - Akcja AB - Katyń / Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Biuro Edukacji Publicznej ; [scenariusz wystawy Witold Wasilewski et al.]. - Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2006. - 75 s., [1] k. złoż. tabl. : il.
Wystawa „Zagłada polskich elit - Akcja AB - Katyń", zorganizowana w Chełmie przez Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w 2006 roku.

ABARINOV, Vladimir Konstantinovič. Oprawcy z Katynia / Władimir Abarinow ; przeł. Walentyna Dworak, Klaudia Rumińska. - Kraków : Wydawnictwo „Znak", 2007. - 340, [1] s.

PANKOWIEC, Zmicier: Tu rodził sie naród : Kuropaty - masowa mogiła setek tysięcy ludzi / przeł. Małgorzata Nocuń // *Tygodnik Powszechny*. - 2007, nr 30, s. 15

BETLIJ, Ołena: Porwane wspomnienia, strzępki dokumentów : Bykownia - tragedia żywych i martwych // *Tygodnik Powszechny*. - 2007, nr 41, s. 11

GRUNER-ŻARNOCH, Ewa. Starobielsk w oczach ocalałych jeńców. - Warszawa : Dziekanów Leśny : Towarzystwo Opieki nad Archiwum Instytutu Literackiego w Paryżu ; Wydawnictwo LTW, 2008. - 327, [1] s., [20] s. tabl. (w tym kolor.), [3] k. tabl. złoż. luzem : il.

Fotografia lotnicza monastyru w Ostaszkowie [zdjęcie]
Ze zbiorów prywatnych Jana T. Banaśkiewicza.

KADELL, Franz. Kłamstwo katyńskie : historia pewnej manipulacji : fakty, dokumenty, świadkowie / Franz Kadell ; przeł. Jerzy Pasieka. - Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, cop. 2008. - 270 s. : il.

KISIELEWSKI, Tadeusz A. Katyń : zbrodnia i kłamstwo. - Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2008. - 304 s. : il.

MATERSKI, Wojciech. Katyń... nasz ból powszedni / Wojciech Materski. - Warszawa : Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej : Oficyna Wydawnicza Rytm, cop. 2008. - 157, [1] s., [32] s. tabl. (w tym kolor.) : il. - (Biblioteka Armii Krajowej. Bóg-Honor-Ojczyzna ; 2)

KATYŃ : zbrodnia nieukarana / przedm. i red. nauk. Krzysztof Komorowski ; [zespół aut.: Krzysztof Komorowski et al.]. - Warszawa ; Piekary Śląskie : ZP GRupa, 2009. - 181 s. : il.

KISIELEWSKI, Tadeusz A. Gibraltar i Katyń : co kryją archiwa rosyjskie i brytyjskie. - Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2009. - 279 s. : il.

## VII. ZBRODNIA KATYŃSKA W LITERATURZE I FILMIE

BRONIEWSKA, Janina. Szlakiem Pierwszej Armii. - Warszawa, 1946. - S. 45-48
Opowiadanie.

CZAJKOWSKI, Mieczysław. Katyński Popielec / kolaże Irena Nyczaj. - Kielce : STON 2, 1996. - 64 s., [4] k. il. kolor.

CZAPSKI Józef. Na nieludzkiej ziemi. - Wyd. 2. - [B.m. : „Solidarność Walcząca", 1989]. - 304 s.
Zawiera: „Wspomnienia starobielskie, „Na nieludzkiej ziemi", „Prawda o Katyniu".

CZARNY Kazimierz. Relacja : wspomnienia byłego więźnia, więzień i łagrów stalinowskich m.in. obozu w Starobielsku . - Warszawa : „Text", 1990

KATYŃ w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. - Wyd. 2, popr. i uzup. - Lublin : „Norbertinum", 2002. - 439 s. : il.

Pamiętniki znalezione w Katyniu / z przedm. Janusza Zawodnego. - Paryż ; Warszawa : Editions Spotkania, 1989. - 223 s., [16] s. : faks., fot., pl., portr.

MULARCZYK, Andrzej. Post mortem : Katyń - opowieść filmowa. - Warszawa : Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, 2007. - 285, [3] s.
Powieść.

ODOJEWSKI, Włodzimierz. Milczący, niepokonani : opowieść katyńska. - Warszawa : Wydawnictwo Książkowe „Twój Styl", 2004. - 214 s.

ODOJEWSKI, Włodzimierz. Zabezpieczanie śladów. - Warszawa, 1990. - S. 73-119 : Ku Dunzynańskiemu Wzgórzu idzie las
Opowiadanie.

ODOJEWSKI, Włodzimierz. Zasypie wszystko, zawieje... - Warszawa : „Czytelnik", 1990. - 462, [1] s.

TRZNADEL, Jacek. Z popiołu czy wstaniesz? : opowiadania „stamtąd". - Kraków „Arkana", 1995. - 80, [3] s.

Pamięć i ból Katynia : film dokumentalny rosyjskich twórców / reż. Aleksander Marinczenko ; przy współudziale Wacława Demeckiego. - TOO LAD - FILM, 1991
Film rozprowadzany z Biuletynem „Kombatant"; ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

WAJDA, Andrzej. Katyń / kalendarium zbrodni katyńskiej Andrzej Krzysztof Kunert ; fotosy i fot. z planu filmowego Piotr Bujnowicz, Maciej Laprus, Monika Skrzypczak ; koncepcja i projekt graf. książki Maciej Buszewicz ; wywiady z realizatorami, oprac. tekstów Aleksandra Zagajczyk ; fot. ze zbiorów Muzeum Katyńskiego w Warszawie Tomek Sikora. - Warszawa : Prószyński i S-ka, cop. 2007. - 187, [21] s., [10] k. tabl. złoż. : il. (w tym kolor.)

Katyń [film] / Akson Studio [et al.] ; reż. Andrzej Wajda ; scen. Andrzej Wajda, Władysław Pasikowski, Przemysław Nowakowski. - Warszawa : ITI Cinema : TiM Film Studio, [2008]. - 1 płyta DVD (117) ; dźw. kolor. - Muzyka - Krzysztof Penderecki; zdjęcia - Paweł Edelman.

Katyń - pamiętamy : uczcijmy pamięć bohaterów. - Telewizja Polska S.A., 2008
Film dokumentalny - relacja z uroczystości, które odbyły się 9 i 10 listopada 2007 r. na Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, gdzie zostały odczytane nazwiska ok. 14 tysięcy oficerów WP, funkcjonariuszy PP, Korpusu Ochrony Pogranicza, SW - ofiar Zbrodni Katyńskiej, zamordowanych w 1940 r. przez NKWD w Katyniu, Charkowie i Twerze. Prezydent RP Lech Kaczyński awansował ich pośmiertnie na wyższe stopnie wojskowe i służbowe.
Film ze zbiorów Stowarzyszenia „Kielecka Rodzina Katyńska".

Józef Gębski - retrospektywa filmowa, Kielce 4-5 czerwca 2009 / Kieleckie Towarzystwo Naukowe ; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach. - Kielce, 2009. - S. 34-37 : Tragiczne losy Polaków na Wschodzie

Cykl filmów Józefa Gębskiego (reżysera i scenarzysty filmów dokumentalnych, fabularnych i animowanych, ur. w Kielcach), poświęcony tematowi „katyńskiemu":

- reportaż pt. „Ekshumacja" (1990) o odkopywaniu masowych grobów ofiar stalinowskich represji, rozstrzelanych koło Irkucka u schyłku lat 30. przez miejscowe NKWD;

- Pełnometrażowy dokument „Nie zabijaj", zbudowany wokół zeznań katów Piotra Karpowicza Soprunienki oraz Władimira Stiepanowicza Tokariewa, odpowiedzialnych za podpisanie dokumentów o likwidacji polskich oficerów (1992);

- „Film znaleziony w Katyniu" - wywiady ze świadkami ekshumacji oraz rodzinami pomordowanych (1992);

- „Katyń" (2007) - pełnometrażowy film, w którym zaprezentowane są cele polityki eksterminacji polskiej inteligencji prowadzonej przez Rosjan i Hitlera, a także źródła kłamstwa katyńskiego. Reżyser wykorzystał w filmie ciekawe materiały - zastrzeżone nieznane dotąd rosyjskie kroniki, a także wypowiedzi prof. Roberta Conquesta z uniwersytetu w Stanford;

- „Pan Ksiądz" (2008) - o prałacie Zdzisławie Peszkowskim, kapelanie Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie.

DUSIEWICZ, Włodzimierz: Zbrodnia na taśmie filmowej // *Biuletyn Katyński*. - Nr 43 (1998), s. 41-46

SIEŃSKI Maciej. Zbrodnia Katyńska [film] / reż. Maciej Sieński. - Warszawa : Film Studio CZOŁÓWKA, Wytwórnia Filmowa, 1991 (taśma), kaseta video - 1992

## ANEKS

Lista zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze, Bykowni na Białorusi, którzy zostali upamiętnieni w „Dębach Pamięci", posadzonymi do stycznia 2010 roku na Skwerze Pamięci Ofiar Katynia w Kielcach:

| | |
|---|---|
| 1. przod. Banaśkiewicz Marcin | Twer (d. Kalinin) |
| 2. por. Bartnik Stefan | Katyń |
| 3. plut. Bętkowski Mieczysław | Twer (d. Kalinin) |
| 4. st. post. Cebula Stanisław | Twer (d. Kalinin) |
| 5. ppor. Chiberski Władysław | Katyń |
| 6. st. post. Chwastowski Alfred | Twer (d. Kalinin) |
| 7. kpt. Cieśliński Jan | Charków |
| 8. ppor. Ciśniewicz Franciszek | Bykownia |
| 9. ppor. Czernicki Marian | Charków |
| 10. ppor. Dachowski Władysław | Katyń |
| 11. ppor. Drajewicz Kazimierz | Charków |
| 12. kpt Dziekoński Stanisław | Charków |
| 13. przod . Fryst Edmund | Twer (d. Kalinin) |
| 14. ppor. Fankanowski Tadeusz | Białoruś |
| 15. st. przod. Fijołek Zygmunt | Twer (d. Kalinin) |
| 16. ppor. Gajda Zygmunt | Charków |
| 17. chor. Gallewicz Roman Czesław | Katyń |
| 18. przod. Gołąb Józef | Białoruś |
| 19. przod. Groma Włodzimierz | Twer (d. Kalinin) |
| 20. st. post. Gwóźdź Antoni | Twer (d. Kalinin) |
| 21. ppor. Kapuściński Wiesław | Charków |
| 22. przod. Kawcewicz Konstanty | Twer (d. Kalinin) |
| 23. por. Kącki Henryk | Katyń |
| 24. st.post. Kossakowski Bolesław | Twer (d. Kalinin) |
| 25. ppłk. Kościński Edward | Charków |
| 26. st. post. Krajewski Edmund | Twer (d. Kalinin) |

| | |
|---|---|
| 27. kpt Kruk Władysław | Charków |
| 28. ppor. Leydo Władysław | Katyń |
| 29. ppor. Lulko Edward | Charków |
| 30. por. Łącki Bolesław | Katyń |
| 31. ppor. Maliszewski Stefan Józef | Białoruś |
| 32. ppor. Martyniak Zygmunt | Charków |
| 33. kpt Marzec Edward | Charków |
| 34. por. Masłowski Bolesław | Białoruś |
| 35. st. przod. Matałowski Wojciech | Twer (d. Kalinin) |
| 36. st. post. Matyja Stanisław | Twer (d. Kalinin) |
| 37. por. Matyszczak Marian | Charków |
| 38. st. post. Mazurski Jan | Twer (d. Kalinin) |
| 39. st. post. Mielczarek Antoni | Twer (d. Kalinin) |
| 40. st. post. Miernik Franciszek | Twer (d. Kalinin) |
| 41. ppor. Okularczyk Jan | Katyń |
| 42. por. Ostrowski Tadeusz | Charków |
| 43. st. przod. Pawełczyk Franciszek | Twer (d. Kalinin) |
| 44. st. post. Piotrowicz Edward | Twer (d. Kalinin) |
| 45. przod. Plutecki Leon | Twer (d. Kalinin) |
| 46. ppor. Pogorzelski Stanisław | Katyń |
| 47. aspir. Przeradowski Stanisław | Twer (d. Kalinin) |
| 48. przod. Rusin Rudolf | Bykownia |
| 49. kpt Siwkowski Aleksander | Charków |
| 50. kpt Sosenkiewicz Józef | Charków |
| 51. st. post. Sowa Jan | Twer (d. Kalinin) |
| 52. post. Szczepańczyk Michał | Twer (d. Kalinin) |
| 53. st. przod. Ślusarczyk Franciszek | Twer (d. Kalinin) |
| 54. por. Sulewski Władysław | Bykownia |
| 55. st. przod. Szpilczak Eliasz | Twer (d. Kalinin) |
| 56. ppor. Urban Stanisław | Katyń |
| 57. podkom. Wąsala Eustachiusz Henryk | Twer (d. Kalinin) |

| | |
|---|---|
| 58. st. przod. Wiśnicki Wacław | Twer (d. Kalinin) |
| 59. przod. Wojtas Teofil | Twer (d. Kalinin) |
| 60. st. post. Wójcik Jan | Twer (d. Kalinin) |
| 61. ppor. Zarzycki Franciszek | Katyń |
| 62. st. saper Zieja Aleksander | Charków |

„Dęby Pamięci", które będą posadzone w kwietniu 2010 roku na Skwerze Pamięci Ofiar Katynia w Kielcach:

| | |
|---|---|
| 1. ppor. Judycki Wacław | Charków |
| 2. ppor. Terlecki Włodzimierz | Charków |
| 3. ppor. Tomczyk Wiktor Leon | Katyń |

Opracowała: Anna Łakomiec

Kielce, dn. 25.IV.2009 r.

**„Dęby Pamięci" - Klimontów (funkcjonariusze Policji Państwowej)**

1. st. poster. PP Banasik Władysław Twer
2. przod. PP Bracichowicz Michał Twer
3. st. poster. PP Brzostowicz Jan Twer
4. post. PP Czerniawski-Jodynis Wiktor Twer
5. post. PP Duda Aleksander Twer
6. podkom. PP Dudzik Józef Twer
7. post. PP Freidenberg Tadeusz Józef Twer
8. podkom. PP Gałka Zygmunt Twer
9. st. post. PP Gizdoń Józef Twer

1. st. poster. PP Banasik Władysław Twer
2. przod. PP Bracichowicz Michał Twer
3. st. poster. PP Brzostowicz Jan Twer
4. post. PP Czerniawski-Jodynis Wiktor Twer
5. post. PP Duda Aleksander Twer
6. podkom. PP Dudzik Józef Twer
7. post. PP Freidenberg Tadeusz Józef Twer
8. podkom. PP Gałka Zygmunt Twer
9. st. post. PP Gizdoń Józef Twer
10. st. post. PP Grzela Jan Twer
11. st. poster. PP Hiżycki Edward Twer
12. strażnik SW Janiszewski Władysław Twer
13. post. PP Janosko Antoni Twer
14. post. PP Jasiński Jan Twer
15. przod. PP Jaworski Kazimierz Twer

16. post. PP Kałuża Wawrzyniec Twer

17. post. PP Karnaś Stanisław Twer

18. st. przod. PP Kiciński Edward Twer

19. st.post.PP Kobos Ignacy Twer

20. st. post. PP Kogut Feliks Twer

21. Kwiecień Józef (rolnik zmobilizowany do pracy w kieleckiej policji) Twer

22. przod. PP Łudzień Aleksander Twer

23. post. PP Maćkowiak Edward Twer

24. st. post. PP Matałowski Wojciech Twer

25. st. post. PP Mazur Paweł Twer

26. st. poster. PP Miklasiński Piotr Twer

27. post. PP Mikołajczyk Edward Twer

28. st. post. PP Ostrowski Władysław Twer

29. post. PP Paczkowski Jakub Ukraina

30. post. PP Perendyk Henryk Twer

31. post. PP Pis Karol Twer

32. st. post. PP Piwowarczyk Jan Twer

33. st. post. PP Przechera Bolesław Twer

34. przod. PP Rokwisz Karol Twer

35. st. przod. PP Ramus Adolf Ukraina

36. post. PP Słodziński Adam Twer

37. st. poster. PP Suski Stefan Twer

38. st. post. PP Syska Władysław Twer

39. wachm. żand. Szczepański Jan Twer

40. woźny KPP Kielce Świeboda Stanisław Twer

41. post. PP Świgoń Wincenty Twer
42. przod. PP Szymonik Stefan Twer
43. przod. PP Tłomak Paweł Twer
44. st. post. PP Tomaszewski Henryk Twer
45. przod. PP Toporek Wincenty Twer
46. strażn. SW Wiśniewski Antoni Twer
47. st. post. Witkowski Stefan Twer
48. st. post. PP Wołowski Jan Twer
49. st. przod. PP Zieleniec Władysław Twer
50. st. poster. Zięba Stanisław Twer

**„Dęby Pamięci" - Klimontów (żołnierze Wojska Polskiego)**

1. ppor. Alpiński (v. Sołowicki) Roman Józef Katyń
2. kpt. Andrzejowski Bronisław Charków
3. ppor. Arendarski Antoni Katyń
4. ppor. Barabasz Józef Katyń
5. por. Biesiadecki Jan Charków
6. por. Bogucki Mieczysław Charków
7. mjr WP st. kapelan Choma Edward Katyń
8. kpt. Chudzicki Wacław Charków
9. mjr Czernik Maksymilian Michał Katyń
10. por. Gawroński Franciszek Charków
11. ppor. Gawryś Feliks Katyń
12. por. Gierycz Stanisław Charków
13. por. Gilewski Józef Katyń

| | |
|---|---|
| 14. por. Głuchowski Leonard | Katyń |
| 15. kpt. Władysław Gniewiński | Charków |
| 16. kpt. Goszczyński Zdzisław | Katyń |
| 17. por. Grabowski Henryk | Katyń |
| 18. ppor. Jabłoński Józef Zdzisław | Charków |
| 19. por. Jędrych Edward | Katyń |
| 20. por. Kolęda Sergiusz | Charków |
| 21. ppor. Kowalski Stefan | Katyń |
| 22. ppor. Krakowiecki Stefan | Charków |
| 23. por. Krzesimowski Jerzy | Charków |
| 24. ppłk. Kuciel Stanisław | Charków |
| 25. por. Kukiołka Józef Leon | Katyń |
| 26. ppor. Kupidura Władysław | Katyń |
| 27. por. Kwarciński Zygmunt | Charków |
| 28. ppor. Lech Stefan | Katyń |
| 29. ppor. Majewski Damian | Charków |
| 30. por. Maliszewski Wiktor | Charków |
| 31. ppor. Michałowski Wacław | Charków |
| 32. kpt. Nowaczek Stefan | Charków |
| 33. podof. sekretarz z MS Wojsk. Pierściński Józef | Katyń |
| 34. ppor. Pikulski Aleksander | Katyń |
| 35. ppor. Piórkowski Antoni | Katyń |
| 36. mjr st. kapelan Potocki Jan | Katyń |
| 37. ppor. Strzelecki Stanisław | Katyń |
| 38. ppor. Sylbersztajn Karol | Katyń |
| 39. ppor. Toporski Bolesław | Katyń |

| | |
|---|---|
| 40. por. Wardecki Stanisław | Katyń |
| 41. por. Teodor Wołoszczuk | Charków |
| 42. kpt. Raczyński Jan Franciszek | Katyń |
| 43. mjr Sarnecki Wacław | Charków |
| 44. por. Siekański Roman | Charków |
| 45. por. Sobolewski Stefan | Charków |
| 46. ppor. Stefański Marian | Charków |
| 47. ppor. Stotko Franciszek | Charków |
| 48. kpt. Tarkowski Roman | Charków |
| 49. por. Tarnawski Antoni | Charków |
| 50. ppor. Zaleski Ksawery | Charków |

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. Witolda Gombrowicza w Kielcach

ISBN 978 -83-60108-82-6